

**BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ANNELEİN DUYGU SOSYALLEŞTİRME TEPKİLERİNİN
İŞLEVSEL OLMAYAN EBEVEYN MODLARI, META DUYGU
ÖZELLİKLERİ VE EMPATİ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

HAZIRLAYAN

ÇİĞDEM EMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

ÖĞR. GÖR. DR. BİLGESU ATILGAN

ANKARA – 2022

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 14/06/2022

Öğrencinin Adı, Soyadı: Çiğdem Emir

Öğrencinin Numarası: 21910026

Anabilim Dalı: Psikoloji Anabilim Dalı

Programı: Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı (Tezli)

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Öğr. Gör. Dr. Bilgesu Atılgan

Tez Başlığı: Annelerin Duygu Sosyalleştirme Tepkilerinin İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları, Meta Duygu Özellikleri ve Empati ile İlişkinin İncelenmesi

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 94 sayfalık kısmına ilişkin, 14/06/2022 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 5'tir. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:

ONAY

Tarih:14 / 06 / 2022

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad, İmza:

Öğr. Gör. Dr. Bilgesu Atılgan

Anneanneme

TEŞEKKÜR

Öncelikle beni her noktada destekleyen, gitmek istediğim yolda önüme çıkan engelleri aşmamda yardımcı olan, “dağ gibi arkamda” olduklarını hissettiğim aileme ve özellikle yüksek lisansa başladığım dönemde ailemize katılmış olan, uğuruyla gelen yeğenim Turna’ya,

Tez yazma sürecimde bana destek olan, yönlendiren, talihsiz zamanlarıma anlayışla yaklaşan tez danışmanım Dr. Bilgesu Atılgan’a

Bana duygu sosyalleştirme kavramının yaşamımızda nasıl etkili olabileceğini gösteren, yaklaşımıyla ve yönlendirmesiyle hem mesleki hem de bireysel yaşantıma önemli dokunuşları olan psikoterapi süpervizörüm Uzm. Psk. Didem Sevük’e

Ne zaman ihtiyacım olsa ve kendisine ulaşmaya çalışsam yanı başımda olan; bilgisi, desteği ve önerileriyle beni hiç yalnız hissettirmeyen sevgili hocam Dr. Psk. Esra Güven’e

Tez jürimde yer alarak bana değerli görüşlerini aktaran ve farklı pencereler açan saygıdeğer hocalarım Dr. Burçin Akın Sarı ve Doç. Dr. Meltem Anafarta Şendağ’a

Uzman olma yolunda birlikte yola çıktığım, pes etme noktasına geldikçe beni anlayan ve devam etme gücü veren sevgili arkadaşlarım Uzm. Psk. Ülker Dikmen’e, Uzm. Psk. İpek Selin Günhan’a, Uzm. Psk. Aykutam Börklü’ye

Lisans hayatımdan beri yanımda olan, en zor ve en güzel zamanlarımda hep yanımda olan, yüksek lisans dönemi boyunca ne zaman tembellik yaptığımı fark etse söylediği ‘kalk ders çalış’ sözünü bir motto haline getiren sevgili meslektaşım ve yol arkadaşım Psk. Zeynep Öztürk’e (gelecek yıl unvanı Uzm. olarak değişecek 😊)

Kendi tez yazım süreciyle bana örnek olan, her sorumda her telefonumda o anda yanıtlayan, neşesiyle üzüntüsüyle mantıklı mantıksız kararlarıyla hep yan yana olduğum Pınar İnce’ye

Son olarak tez yazma sürecimin başından sonuna kadar desteğini hissettiğim, zorluklara birlikte göğüs gerdiğim, ne zaman moralim bozulsa kedim Patik’le birlikte beni neşelendirmeye çalışan hayatıma renk katan ve katmaya hep devam edecek olan Ege Eren’e teşekkür ederim.

ÖZET

EMİR, Çiğdem, Annelerin Duygu Sosyalleştirme Tepkilerinin İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları, Meta Duygu Özellikleri ve Empati ile İlişkisinin İncelenmesi, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022.

Bu çalışma 3-7 yaş çocuğa sahip olan annelerin duygu sosyalleştirme tepkilerine etki eden faktörleri incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda şema modlarının alt boyutu olan işlevsel olmayan ebeveyn modlarının; duygusal dikkat, duygusal netlik ve duygusal onarımdan oluşan meta duygu özelliklerinin ve empati becerilerinin annelerin duygu sosyalleştirme tepkilerini yordayıp yordamadığını incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 3-7 yaş çocuğu olan 216 anne oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılan veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, Şema Modları Ölçeğinin İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları Alt Boyutu, Olumsuz Duygularla Baş Etme Ölçeği, Meta Duygu Özellikleri Ölçeği, Kişilerarası Tepkisellik İndeksi ve Toronto Aleksitimi Ölçeği kullanılmıştır (Aleksitimi düzeyinin karıştırıcı etkisini ortadan kaldırmak amacıyla ölçüm alınmıştır). Bağımsız örneklem için t-test, korelasyon ve hiyerarşik regresyon kullanılarak veriler analiz edilmiştir.

Yapılan analizler sonucunda cezalandırıcı ebeveyn modunun olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerini yordarken olumlu duygu sosyalleştirme tepkileri ile ilişkisinin anlamsız olduğu bulunmuştur. Bu bulguya göre annelerin ebeveyn modlarının şiddeti arttıkça olumsuz duygu sosyalleştirme tepkileri verme sıklıkları da artmaktadır. Hipotezleri destekler biçimde meta duygu özellikleri hem olumlu duygu sosyalleştirme hem de olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerini yordamaktadır. Meta duygu özellikleri arttıkça verdikleri olumlu duygu sosyalleştirme tepkileri artarken olumsuz duygu sosyalleştirme tepkileri verme sıklıkları azalmaktadır. Son olarak empati becerilerinin de hem olumlu hem olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerini yordadığı bulunmuştur. Empati becerileri arttıkça annelerin verdikleri olumlu duygu sosyalleştirme tepki sıklığı artarken olumsuz duygu sosyalleştirme tepki sıklığı azalmaktadır. Her üç değişkenin birlikte değerlendirilmesi ve hangi değişkenin hangi sırayla yordadığının test edilmesi amacıyla istatistiksel (stepwise) regresyon analizi yapılmıştır. Bu analizin sonuçlarına göre olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerini yordama gücü en yüksek olan değişken cezalandırıcı ebeveyn modları iken ardından empati gelmektedir. Meta duygu özelliklerinin bu modelde olumsuz duygu sosyalleştirme

tepkilerini yordamamasının, aleksitimi ile meta duygu özellikleri arasında bulunan yüksek korelasyondan kaynaklanabileceği düşünölmüştür. Araştırmadan elde edilen bulgular alan yazın ışığında değeriendirilerek tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Duygu sosyalleştirme, işlevsel olmayan ebeveyn modları, meta duygu özellikleri, empati

ABSTRACT

EMİR, Çiğdem, Investigation of the Relationship between Mothers' Emotion Socialization, Dysfunctional Parental Modes, Meta-Mood Traits and Empathy, Clinical Psychology Master's Thesis, Ankara, 2022.

This study aims to examine the factors that predict mothers' emotion socialization. For this purpose, it was investigated whether the following variables predicted mothers' emotional socialization responses: dysfunctional parental modes, which is a sub-dimension of schema modes; meta-mood traits consisting of emotional attention, emotional clarity, and emotional repair and empathy. The sample of the study consists of 216 mothers with children aged 3-7. Personal Information Form, Dysfunctional Parental Modes Sub-Dimension of the Schema Modes Scale, The Coping With Children's Negative Emotions Scale, the Meta-Mood Trait Scale, the Interpersonal Responsiveness Index, and the Toronto Alexithymia Scale (Measurement was taken to eliminate the possible effect of alexithymia level) were used as data collection tools used in the study. Data were analyzed using independent sample t-test, correlation and regression.

As a result of the analysis, it was found that the punitive parent mode predicted negative emotion socialization reactions. However, there is no significant relationship between dysfunctional parental modes and positive emotion socialization responses. According to this finding, as the severity of mothers' parental modes increases, the frequency of negative emotional socialization reactions also increases. In support of the hypotheses, meta-mood traits predict both positive emotion socialization and negative emotion socialization responses. As meta-mood traits increase, their positive emotion socialization responses increase, while their frequency of negative emotion socialization responses decreases. Finally, empathy skills were also found to predict both positive and negative emotion socialization responses. As empathy skills increase, the frequency of positive emotion socialization reactions of mothers increases, while the frequency of negative emotion socialization responses decreases.

Statistical (stepwise) regression analysis was performed in order to evaluate all three variables together and to test which variable predicted in which order. According to the results of this analysis, the variable that has the highest predictive power of negative emotional socialization reactions is the punitive parent mode, followed by empathy. Meta-

mood traits did not predict negative emotion socialization responses in this model. The reason may be the high correlation between alexithymia and meta-emotional traits. The findings obtained from the research were evaluated in the light of the literature, discussed and suggestions were made.

Keywords: Emotion socialization, dysfunctional parental modes, meta-mood traits, empathy

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
1. BÖLÜM.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Duygu Sosyalleştirme	2
1.1.1. Duygu sosyalleştirme yaklaşımları	3
1.1.2. Duygu sosyalleştirmede ebeveyn tepkileri	4
1.2. Şema Yaklaşımı.....	7
1.2.1. Şema modları.....	8
1.2.2. İşlevsel olmayan ebeveyn modları	9
1.3. Meta Duygu	12
1.4. Empati.....	15
1.5. Araştırmanın Amacı ve Hipotezler	17
1.6. Araştırmanın Önemi.....	18
2. BÖLÜM.....	19
YÖNTEM.....	19
2.1. Örneklem	19
2.2. Veri Toplama Araçları	22
2.2.1. Kişisel Bilgi Formu.....	22
2.2.2. Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği.....	22
2.2.3. Şema Modları Ölçeğinin İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları Alt Boyutu .	24
2.2.4. Meta Duygu Özellikleri Ölçeği.....	25
2.2.5. Kişilerarası Tepkisellik İndeksi	25
2.2.6. Toronto Aleksitimi Ölçeği	26
2.3. İşlem	26
2.4. Verilerin Analizi.....	27
3. BÖLÜM.....	29
BULGULAR	29

3.1. Değişkenlere İlişkin Betimleyici Bulgular	29
3.2. Çocuğun Cinsiyetine Göre Duygu Sosyalleştirme Tepkilerinin İncelenmesine İlişkin Bulgular	31
3.3. Korelasyon Analizlerine İlişkin Bulgular	31
3.3. İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları ve Duygu Sosyalleştirme Tepkilerine İlişkin Bulgular	34
3.4. Meta Duygu Özellikleri ve Duygu Sosyalleştirme Tepkilerine İlişkin Bulgular	38
3.5. Empati ve Duygu Sosyalleştirme Tepkilerine İlişkin Bulgular	42
4. BÖLÜM.....	48
TARTIŞMA	48
4.1. İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları ve Duygu Sosyalleştirme Tepkilerine İlişkin Bulguların Tartışılması	48
4.2. Meta Duygu Özellikleri ve Duygu Sosyalleştirme Tepkilerine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	51
4.3. Empati ve Duygu Sosyalleştirme Tepkilerine İlişkin Bulguların Tartışılması .	53
4.4. İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları, Meta Duygu Özellikleri ve Empatinin Duygu Sosyalleştirme Tepkileriyle İlişkisine İlişkin Bulguların Tartışılması	54
5. BÖLÜM.....	56
SONUÇ.....	56
5.1. Klinik Çıkarımlar	56
5.2. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Öneriler.....	57
KAYNAKÇA	60
EKLER	
EK 1. Kişisel Bilgi Formu	
EK 2. Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği	
EK 3. Şema Modları Ölçeğinin İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları Alt Boyutu	
EK 4. Meta Duygu Özellikleri Ölçeği	
EK 5. Kişilerarası Tepkisellik İndeksi	
EK 6. Toronto Aleksitimi Ölçeği	
EK 7. Etik Kurul Onayı	

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 2.1. Annelere İlişkin Bilgiler.....	20
Tablo 2.2. Çocuklara İlişkin Bilgiler.....	21
Tablo 2.3. Eşe İlişkin Bilgiler.....	21
Tablo 2.4. ÇODBEÖ Alt Boyutlara Göre Maddelerin Sınıflandırılması.....	24
Tablo 3.1. Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler.....	30
Tablo 3.2. Korelasyon Analizi Sonuçları.....	33
Tablo 3.3. İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modlarının Olumlu Duygu Sosyalleştirmeyi Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	35
Tablo 3.4. İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları Olumsuz Duygu Sosyalleştirmeyi Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	37
Tablo 3.5. Meta Duygu Özelliklerinin Olumlu Duygu Sosyalleştirmeyi Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	39
Tablo 3.6. Meta Duygu Özelliklerinin Olumsuz Duygu Sosyalleştirmeyi Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	41
Tablo 3.7. Empatinin Olumlu Duygu Sosyalleştirmeyi Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	43
Tablo 3.8. Empatinin Olumsuz Duygu Sosyalleştirmeyi Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	45
Tablo 3.9. Empati, Meta Duygu Özellikleri ve İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modlarının Olumsuz Duygu Sosyalleştirmeyi Yordamasına İlişkin İstatistiksel Regresyon Analizi Sonuçları.....	47

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Duygu sosyalleştirme kavramı, çocukların duygularına verilen tepkilerle çocuğa o duyguların nasıl yaşanacağı, nasıl düzenleneceğinin aktarıldığı bir sosyalleştirme biçimi olarak tanımlanabilmektedir (Eisenberg ve ark., 1998; Grusec ve Hastings, 2015). Duygu sosyalleştirme üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında çocuk üzerindeki etkilerinin sıkça çalışıldığı, bunun yanında çocuğun ve/veya ebeveynin karakteristik özellikleri, ebeveynlik stilleri, bağlanma biçimleri, psikopatoloji ile ilişkisi gibi konuların da araştırıldığı göze çarpmaktadır (Eisenberg, 2020; Kılıç, 2014; Spinrad ve ark., 2020). Alan yazın tarandığında ebeveynlere yönelik yapılan çalışmalarda ebeveynlik tarzı, ebeveynin duygu düzenleme becerileri, kendi ebeveynine yönelik ebeveynlik algısı, psikopatoloji, partner ilişkisi, evlilik doyumunun sıklıkla çalışıldığı görülmektedir (Cheung ve ark., 2018; Eisenberg, 2020; Li ve ark., 2019; Rothenberg ve ark., 2018; Sosa-Hernandez ve ark., 2020). Duyguların nasıl ele alınacağı ve nasıl yaşandığı çocukluk döneminde öğrenildiği, yetişkinlik hayatında da bu öğretilerin kullanılmaya devam ettiği bilinmektedir (Pala-Sağlam, 2020). Bununla birlikte duygu sosyalleştirme kavramının birey üzerindeki çıktılarının da yaşam boyu devam eder nitelikte olması (Öztürk, 2021) bu konunun önemini artırmaktadır.

Çocukluk dönemindeki yaşantılar, yetişkinlik döneminde de etkisini sürdürmektedir. Young ve ark., (2003) tarafından ortaya atılan şema kuramına göre çocuklukta yerleşen bilişsel kalıplar başka bir deyişle şemalar, günlük hayatı şekillendirmektedir. Şemaların çocukluk döneminde yaşanan sorunlarla, ebeveyn bakımıyla, çocukluk psikopatolojileriyle ilgili olabileceğini gösteren araştırmalar mevcuttur (Malik ve ark., 2021; Mertens ve ark., 2020; Saldias ve ark., 2013; Siddique ve Hanif, 2020). Duygu sosyalleştirmeye ilişkin alan yazın incelendiğinde şemalar gibi çocukluk döneminde etkin olması sebebiyle şemalarla duygu sosyalleştirme arasında bir ilişki olması akla yatkındır.

Meta duygu, kişinin duygularına ilişkin duygu ve düşünceler olarak da tanımlanabilmektedir ve meta duygu deneyiminde bireyin duygularının farkında olması önem taşımaktadır (Mayer ve Gaschke, 1988). Duygu sosyalleştirme sürecinde ebeveynin kendisinin ve diğerlerinin duygusunu fark edebilmesi, tanıyabilmesi de oldukça kritiktir. Meta duygunun ebeveyn davranışları boyutu ile duygu sosyalleştirme yaklaşımları uzun

zamandır araştırılan bir konu olsa da (Eisenberg, 2020; Katz ve ark., 2012) meta duygu özellikleri ile duygu sosyalleştirmenin birlikte çalışıldığı araştırmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir.

Bunların yanında duygu sosyalleştirme ile çocuğun empati becerileri arasındaki ilişki alan yazında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır (Ornaghi ve ark., 2020). Ebeveynin empati becerisi ile çocuğun empati becerisinin yüksek korelasyona sahip olduğu bilgisi de alan yazında görülmektedir (Taylor ve ark., 2013). Bu bulgular ve oldukça az sayıda araştırma, annenin empati düzeyinin duygu sosyalleştirme tepkilerini yordayabileceğine işaret etmektedir.

1.1. Duygu Sosyalleştirme

Grusec ve Hastings (2015), sosyalleştirmeyi, bir grubun üyesi olma konusunda daha yaşlı (deneyimli) olanların daha genç olanlara hangi yolun izlenmesi gerektiğine dair rehberlik etmesi olarak tarif etmektedir. Sosyalleştirme süreci hayatın farklı alanlarında yaşam boyu devam eder. Örneğin aile içerisinde ebeveynler kardeşler ve diğer üyelerden, okulda öğretmenler ve akranlardan, iş yerinde iş arkadaşlarından amir ve astlardan, gelişen teknoloji ile sosyal iletişim araçlarından, yaşanılan bölgeye özgü kültürel aktarımlardan sosyalleşme sağlanabilmektedir. Bu alanlardan edinilen rehberlikle bireyler kuralları, değerleri öğrenmenin yanı sıra duyguları, duygulara verilen tepkileri de öğrenebilmektedir. Her ne kadar sosyalleştirme davranışları yukarıda belirtildiği gibi birçok yaşam alanlarında kendisini gösterse de ebeveynlerin bu konuda daha merkezi bir konumda olmaya eğilimli olduğu göz ardı edilemez. (Eisenberg ve ark., 1998; Grusec ve Hastings, 2015).

Yaşamın ilk yıllarında ebeveynlerin hayatın oldukça büyük bölümünde yer aldığı düşünülürse sosyalleştirme davranışlarında ebeveynlerin ne kadar etkili olabileceği tahmin edilebilir. Çocuklar dünyayı, çevreyi ve kendilerini nasıl gördükleri ile ilgili fikirleri aile içerisinde öğrendikleri gibi duygularını nasıl yaşayacaklarını, yorumlayacaklarını, ifade edeceklerini de ailelerinden erken dönem duygusal yaşantıları sayesinde öğrenirler (Lozada ve Brown, 2020). Bu bağlamda duygu sosyalleştirme; ebeveynin çocuğun duygularına verdiği tepkiler ve bu duygular esnasında kurulan ebeveyn-çocuk iletişimi olarak tanımlanmıştır (Eisenberg ve ark., 1999). Bu iletişim ve tepkiler sayesinde çocuk; duyguları anlama, deneyimleme, ifade etme ve düzenleme, kısaca duygulara nasıl tepki vereceğini konusunda bilgi sahibi olur (Eisenberg ve ark., 1998; Lozada ve Brown, 2020).

1.1.1. Duygu sosyalleştirme yaklaşımları

Eisenberg ve arkadaşları (1998) çalışmalarında duygu sosyalleştirme davranışları olarak duygu konuşmalarını (başka bir deyişle duygu koçluğunu), model olmayı ve ebeveynlerin çocuğun duygularına verdikleri tepkileri incelemiştir. Bu çalışmaya göre çocukların, ebeveynlerinin duygular hakkındaki düşünce ve davranışlarını gözlemledikleri model olma davranışı, dolaylı bir duygu sosyalleştirme davranışıdır. Doğrudan sosyalleştirme davranışı olan duygu koçluğu, duygular ile ilgili konuşmayı cesaretlendiren sosyalleştirme davranışlarıdır. Bir diğer doğrudan sosyalleştirme davranışı olan çocukların duygularına yönelik ebeveynlerin tepkileri ise çocuklarla ve duygularla birebir teması içerir (Lozada ve Brown, 2020). Aşağıda bu sosyalleştirme yaklaşımları açıklanmış, araştırmanın odağı olan ebeveyn tepkilerine ayrıntılı şekilde yer verilmiştir.

Duygu konuşmaları

Duygu koçluğu da denen duygu konuşmalarında ebeveyn, çocukla duygular hakkında konuşarak duyguların nasıl ortaya çıktığı, yaşandığı ve düzenlendiği konusunda çocuğa yol göstermektedir. Çocuğun yaşına göre oyun içerisinde veya karşılıklı sohbet ederek yapılan bu duygu konuşmaları, ebeveynin veya çocuğun yaşadığı duygunun isimlendirilmesi, açıklanması, benzer duyguların tanımı ve duyguların birbirinden farklarının açıklanması şeklinde tanımlanır (Eisenberg ve ark., 1998; Lozada ve Brown, 2020). Aktarılan duygular; o an veya geçmişte yaşanan/gözlenen olaylar, kitaplar, hikayeler gibi kaynaklardan beslenebilmektedir (Curtis ve ark., 2020; Lozada ve Brown, 2020)

Araştırmalara göre ebeveynler, çocukları bir duygu deneyimi yaşadığında bu durumu yönetmelerine yardımcı olmaya çalışıp çocuklarına duygularını ifade etmenin uygun yolunu öğrettikçe ve çocuklarının nasıl hissettiği konusunda bilgileri arttıkça çocuklarının duygu ifadeleri gelişmektedir (Lozada ve Brown, 2020). Lerner (2021) aile içerisinde çıkan sorunlarda davranışlar ve duygular üzerine konuşulmadığında ve o duyguları ortaya çıkaran nedenlere bakılmadığında sorunların sürmeye devam edebileceğini, işlevsel olmayan davranışların artabileceğini veya ilişkinin bozulabileceğini belirtmiştir. Benzer şekilde duygu koçluğu ile davranış sorunları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulan çalışmalar da mevcuttur (Cheung ve ark., 2018; Denham ve ark., 1994).

Model olma

Lerner (2021)'a göre duygunun nasıl yaşandığına dair bilgiler aile içerisinde gözlemlenerek bir jenerasyondan diğerine aktarılabilir. Duyguya dair algının ve duyguyu yaşayış tarzının, duyguyu düzenleme becerilerinin de benzer şekilde aktarıldığını belirtmiştir. Model olma, çocuğun duyguyu doğrudan deneyimlemese de ebeveyninden, akranlarından, kardeşlerinden duygu yaşantısını ve ifadesini görerek öğrendiği sosyalleştirme yaklaşımıdır (Eisenberg ve ark., 1998; Lozada ve Brown, 2020). Ebeveynler; duygu ifadelerini, duygu karşısında toplum tarafından kabul edilebilir olan davranışları, duyguların nasıl algılandığını duyguya kendi verdikleri tepkiler aracılığıyla çocuklarına aktarırlar (Cole ve Tan, 2015). Ebeveynlerin durumlara verdikleri duygusal tepkiler, durum ve duyguları ele alış biçimleri; çocukların duyguları anlama becerileri ve çocukların kendi duygusuna yönelik davranış ve düşünceleri, duyguyu yaşama biçimleri üzerinde örnek olması açısından önemli etkiye sahiptir (Gottman ve ark., 1996).

1.1.2. Duygu sosyalleştirmede ebeveyn tepkileri

Eisenberg ve arkadaşları (1998) aile içinde gün içinde birçok kez duygu sosyalleştirme davranışları için uygun ortamın oluştuğunu ve çeşitli biçimlerde duygularını ifade eden çocukların özellikle negatif duygular sergilediklerinde ebeveynlerinin destekleyici veya destekleyici olmayan tepkiler vererek duygu sosyalleştirme davranışlarında bulduklarını belirtmişlerdir. Olumlu ve olumsuz tepkiler olarak iki başlık altında toplanan bu tepkiler aşağıda açıklanmıştır.

Olumlu (destekleyici tepkiler)

Eisenberg ve arkadaşları (1998) problem odaklı, duygu odaklı ve duygu ifadesini kolaylaştırıcı tepkiler olmak üzere üç olumlu tepki tanımlamıştır. Bu tepkilerden duygu odaklı tepkiler, değerli bir eşyasını kaybeden çocuğa mutlu şeylerden bahsederek iyi hissetmesini sağlamak gibi davranışlarla çocuğu rahatlatma amacı taşır. Problem odaklı tepkiler, hastalandığı için arkadaşının doğum gününe gidemeyen ve bu duruma öfkelenen çocuğa arkadaşlarıyla birlikte vakit geçirebileceği başka yollar bulmasında yardımcı olmak gibi davranışlarla kendini gösterir ve duygusal durumlarla uygun başa çıkma yolları hakkında çocuğa farklı yöntemler göstermeyi amaçlar. Duygu ifadesini kolaylaştırıcı tepkilerde ise iğne olacağı için korkan çocuğu hissettiği korku hakkında konuşması için

cesaretlendirmek gibi davranışlarla çocuğun duygusu hakkında konuşabileceği ortam yaratıldığı gözlenir (Fabes ve ark., 2002). Olumlu tepkiler çocuğun diğer insanların duyguları, düşünceleri ve davranışları üzerinde düşünebilme ve bunları yorumlama konusundaki becerilerini de artırmaktadır. Yapılan araştırmalar hem diğerlerinin hem de kendisinin duygularını daha iyi anlayabilen ve yorumlayabilen çocukların, olumsuz durumlar karşısında nasıl tavır alacağı konusunda daha bilgili olduğunu ve duygularını düzenleme konusunda daha başarılı olduğunu göstermektedir (Eisenberg 2020). Ebeveynlerin bu gibi durumlar yaşadıklarında çocukların başa çıkma becerilerini desteklemeleri, çocukların benzer sorunlar yaşadıklarında bu sorunları aşabileceklerine dair kendilerine olan güvenini de artırabilmektedir (Eisenberg ve ark., 1998). Warren ve Stifter (2008) olumlu duygu sosyalleştirme tepkileriyle karşılaşan kişilerin mutluluğa; olumsuz duygu sosyalleştirme tepkileriyle karşılaşan kişilerin de üzüntüye dair duyarlılığının daha fazla olduğunu belirtmişlerdir.

Annelerin problem odaklı ve duygu odaklı tepkilerinin çocuk üzerindeki etkilerini inceleyen Mirabile ve arkadaşları (2016) çocukların daha az kaygı ve içselleştirilmiş sorunlarla daha az öfke ve dışsallaştırılmış sorunlar gösterdiğini bunun yanında daha fazla duygusal dengeye sahip olduğunu belirtmişlerdir. Benzer şekilde Pintar Breen ve arkadaşları (2018) duygu sosyalleştirme davranışlarının dil becerilerine etkisini araştırdıkları çalışmalarında olumlu sosyalleştirme tepkilerinin çocukların duygu bilgisini ve ifade edici dil becerilerini yordadığını belirtmişlerdir. Çocuklardaki davranış sorunlarının duygu sosyalleştirmesi tepkileri ile çocuğun duygu anlama becerilerinin ilişkisinin araştırıldığı bir çalışmada (Bjork ve ark., 2020) duygu ifadesini kolaylaştırıcı tepkilerin, çocuğun duyguları anlama becerilerini pozitif yönde yordadığı belirtilmiştir.

Ebeveynin duygu tutumlarının duygu sosyalleştirmesiyle ve çocuğun psikopatolojisi ile ilişkisini ölçen bir çalışmada yüksek puanlı duygu koçluğu ve düşük puanlı duyguyu göz ardı etme örüntülerinin olumlu duygu sosyalleştirme tepkileriyle ilişkili olduğu bulunmuş; aynı zamanda çocuktaki içselleştirme, dışsallaştırma sorunlarıyla ve olumsuz duygulara yatkınlıkla negatif yönde anlamlı ilişkili duygu düzenleme becerileri ile pozitif yönde anlamlı ilişkili olduğu görülmüştür (McKee ve ark., 2021).

Olumlu duygu sosyalleştirme tepkilerinin ebeveynlik stilleri ile ilişkisini gösteren çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalardan biri olan Hasçuhadar (2015)'in çalışmasına göre olumlu duygu sosyalleştirme tepkileri, ebeveynlik davranışlarından sıcaklık davranışları ile

pozitif anlamlı ilişkiye, cezalandırıcı ebeveyn davranışları ve karşılaştırma davranışı ise negatif anlamlı ilişkiye sahiptir.

Olumsuz (destekleyici olmayan) tepkiler

Ebeveynlerin çocuklarının olumsuz duygularına tepkileri arasında olumsuz tepkiler Eisenberg ve arkadaşları (1998) tarafından cezalandırıcı tepkiler (alay edildiği için titremeye ve gözleri dolmaya başlayan çocuğa hemen toparlanması gerektiğini, aksi halde hemen eve gideceğini söylemek gibi), küçümseyici tepkiler (tanımadığı kişilerin yanında utanan çocuğa bebek gibi davrandığını söylemek gibi) ve ebeveynde sıkıntı tepkileri (çocuğu oynadığı bir piyeste hata yapıp ağlamaklı olduğunda ebeveynin kendisini rahatsız ve utanmış hissetmesi gibi) olarak sıralanmıştır.

Eisenberg ve arkadaşları (1998) ebeveynlerin çocukların duygularına küçümseyici veya cezalandırıcı yanıtlar verdiklerinde çocukların duygularını ifade etmek konusunda isteksiz olduklarını bulmuşlardır. Bunun bir sonucu olarak, bu çocukların duygularını göstermek ve düzenlemek konusunda sorun yaşayabildikleri de görülmektedir, (Fabes ve ark., 2002). Çocuğun negatif duyguları karşısında destekleyici olmayan ebeveyn tepkilerinin, çocuğun olumsuz duygular içerisinde daha fazla kalması ve duygularını işlevsel şekilde düzenleyememesi ile ilişkili olduğu aktarılmaktadır (Eisenberg ve ark., 1999). Eisenberg ve Fabes (1994) yaptıkları araştırmada, küçümseme, cezalandırma ve ebeveynde sıkıntı tepkilerinin çocuğun hırçın tutumlarını ve öfkeyle ilişkili davranışlarını yordadığını belirtmişlerdir. Björk ve arkadaşlarının (2020) araştırmasında ebeveynde sıkıntı tepkilerinin çocuğun duygu anlama becerisi ile negatif yönlü ve anlamlı, dışsallaştırılmış sorunları ile pozitif yönlü ve anlamlı ilişkili olduğu görülmüştür.

McKee ve arkadaşlarının (2018) yaptıkları araştırmada annenin farkındalığının artmasının olumlu duygu sosyalleştirme davranışları ile pozitif yönlü, olumsuz duygu sosyalleştirme davranışlarıyla negatif yönlü anlamlı ilişkisinin olduğu görülmüştür. Ebeveyn davranışları ile duygu sosyalleştirme tepkilerinin incelendiği bir çalışmada (Hasçuhadar, 2015) olumsuz duygu sosyalleştirme tepkileri ile ebeveynin karşılaştırma ve aşırı koruma davranışı arasında negatif anlamlı ilişki bulunmakla birlikte sıcaklık davranışının ebeveynde sıkıntı tepkisi ile arasında negatif anlamlı ilişki bulunmuş, cezalandırma davranışı ile ebeveynde sıkıntı ve cezalandırıcı tepki ile pozitif anlamlı ilişkisi olduğu belirtilmiştir.

Alan yazın çocuğunun duygularını izleme, tanıma ve düzenleme gerekliliğinin de öncesinde kendi duygularını anlayıp düzenlemenin ebeveynler için zorlayıcı olabildiğini aktarmaktadır. Sağlık sorunu, maddi zorluklar, ilişki problemleri gibi bir stres faktörü ile karşı karşıya kaldığında o stresle baş etmekte zorlanan ebeveynin çocuğun duygularına uygun şekilde tepki vermesi de zorlaşmaktadır (Havighurst ve Kehoe, 2017). Dunsmore ve Halberstadt (1997)'in çalışmasına göre ailenin duyguya tepkisi duyguyu ifade edişi çocuğun mizacı ve kültürel faktörlerle bir araya geldiğinde çocuğun kendisi çevresi ve dünya hakkında oluşturduğu şemaları etkilemektedir. Ebeveyn duygu sosyalleştirmesi sonucu çocukların duygu ve davranışlarını nasıl düzenleyebileceklerini öğrenmeleri; onların kendileri, ilişkileri ve dünya ile ilgili çok daha sağlıklı şemalar oluşturmasına katkı sağlamaktadır. (Eisenberg ve ark., 1998). Alan yazına bakıldığında çocuklukta oluşan şemaların yetişkinlik hayatında da sürdürüldüğü bilgisi göze çarpmaktadır (Soygüt ve Çakır, 2009; Young ve ark., 2003). Ebeveynlerin çocukluğunda oluşan şemaların kendi duygu sosyalleştirme tepkileri ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Aşağıda şemalar ve mevcut araştırmanın konusu olan şema modları aktarılmış, alan yazın ışığında duygu sosyalleştirme tepkileri ile ilişkisi aydınlatılmıştır.

1.2. Şema Yaklaşımı

Young (1990) tarafından ortaya atılan şema kuramına göre şemalar, kişinin yaşam deneyimlerinden ettiği, hayatını organize edip yönlendirmede kullandığı algılama ve yanıtlama biçimi/örüntüsü olarak tanımlanabilir (akt. Young ve ark., 2003). Kişi şemaları doğrultusunda yeni yaşantılarını anlamlandırır, yaşadığı sorunları nasıl çözeceğine dair çözüm yolları geliştirir. Erken dönem uyumsuz şemalar ise; çocukluk ve ergenlikte temel duygusal ihtiyaçların karşılanmadığı yaşantılarla oluşmaya başlayan ve yaşam boyu devam eden, duygu, düşünce, bedensel duyumlarla kendini gösteren, kişinin kendisi ve başkalarına yönelik olan, belli bir sınırı geçtiğinde kişinin yaşam kalitesini düşürüp işlevini bozan kapsamlı bir desen olarak tanımlanmıştır (Young ve ark., 2003). Özellikle çocuklukta olumsuz yaşam deneyimleri ile gelişim gösterir. Young ve arkadaşları (2003) 18 uyumsuz şema (terk edilme/değişkenlik, güvensizlik/kötüye kullanılma, duygusal yoksunluk, kusurluluk/utanç, sosyal izolasyon/yabancılaşma, bağımlılık/yetersizlik, hastalık ve zarar karşısında dayanıksızlık, iç içe geçme/gelişmemiş kendilik, başarısızlık, haklılık, yetersiz öz denetim ve kontrol, boyun eğme, kendini feda, onay arayıcılık, karamsarlık/kötümserlik, duygusal ketlenme, yüksek standartlar ve cezalandırıcılık) tanımlamış ve yeterince

karşılanmamış temel duygusal ihtiyaçlardan oluşan bu şemaları beş temel alana ayırmıştır; a) güvenli bağlanma ihtiyacının yetersizliğinde kopukluk ve reddedilme şeması, b) özerklik, yeterlik ve kimlik hissi ihtiyacının yetersizliğinde zedelenmiş özerklik ve başarısızlık, c) gerçekçi sınırlar ve öz denetim ihtiyacı eksikliğinde zedelenmiş sınırlar, d) gereksinimlerin ve duyguların özgürce dile getirilme ihtiyacının yetersizliğinde başkaları yönelimlilik ve e) kendiliğindenlik ve oyun ihtiyacının yetersizliğinde aşırı uyarılma ve ketlenme (Arntz ve Jacob, 2019). Çocuklukta öğrenilen şemalar o dönemde bilinçli bir şekilde geliştirilmediği için kişiler bu şemaları ‘doğru olan’ olarak belirlerler ve her ne kadar rahatsız olsalar da bu şemalara göre davranmayı sürdürdükleri görülür (Young ve ark., 2003).

Arntz ve Jacob (2019)’a göre şemaların oluşumunda duyguların etkisi oldukça büyüktür, çocuk ve gençlik dönemlerindeki yaşantılar kişinin yetişkin hayatında yaşadığı durumları nasıl değerlendirdiğini değiştirir ve hemen arkasından (veya aynı anda) duygularını nasıl yaşadığı da etkilenir. Oluşmuş bir şema aktifleştğinde yalnızlık, endişe gibi olumsuz duygular yoğun bir şekilde yaşanmaya başlar (Arntz ve Jacob, 2019). Bu noktada hangi olumsuz duyguların hangi davranışlarla bağlantısı olduğunu öğrenmek de davranışları yordamak açısından önemlidir (Jacob ve ark., 2020).

1.2.1. Şema modları

Şema modları, Young ve arkadaşları (2003) tarafından duygusal ve davranışsal bir tetiklenme sonucu kişide beliren işlevsel olan ve olmayan şema ve şema örüntüleri olarak tanımlanmıştır. Şemalar tek bir yönü yansıtırken modlar birden fazla şemayı aynı anda yansıtabilmektedir ve kimi mod şemaların sonucu olarak ortaya çıkarken kimi de şema tetiklenmesi karşısında bir baş etme yöntemi olarak ortaya çıkmaktadır (Lobbestael ve ark., 2007).

Young ve arkadaşları (2003), dört temel alanda toplanan on adet mod tanımlamıştır; çocuk modları (incinmiş çocuk, öfkeli çocuk, dürtüsel/disiplinsiz çocuk ve mutlu çocuk), işlevsel olmayan başa çıkma modları (söz dinleyen/ teslimci, kopuk korungan ve aşırı telafici), işlevsel olmayan ebeveyn modları (cezalandırıcı ebeveyn ve talepkar ebeveyn modu) ve sağlıklı yetişkin modu. Çalışmalarda bu modlara yenilerinin eklenmesi ile daha ayrıntılı şekilde sınıflandırıldığı görülse de bahsedilen dört ana sınıfın sabit kaldığı görülmektedir (Arntz ve Jacob, 2019; Lobbestael ve ark., 2007; Young ve ark., 2003).

Şemaların işlevsiz ebeveynlik bağlamında ortaya çıkması ebeveynliği önemli bir noktaya taşımaktadır. Bu bağlamda işlevsiz ebeveynlik tutumları, çocuğun ihtiyaçları söz konusu olduğunda karşılama/fazla karşılayan tutumlar olarak nitelendirilmekte ve diğer şemaların da birincil kaynağı olabileceği düşünülmektedir (Gülüm ve Soygüt, 2020). Kişiler; ebeveynlerinin kendilerine ve dünyaya karşı tutumlarını içselleştirerek işlevsel olmayan ebeveyn modları aracılığıyla işlevsiz ebeveyn tutumlarını yetişkinlikte sürdürmeye devam ederler (Young ve ark., 2003). Bu bilgiler ışığında şemaların ebeveyninden çocuğa ve çocuktan yetişkinlikte kendi ebeveynliğine doğru bir aktarımla gerçekleştiğini düşünülmektedir. Bu düşünceyi destekleyen çalışmalar (Gibson ve Francis, 2019; Gör ve ark., 2017; Maçık ve ark., 2016) göz önüne alınarak duygu sosyalleştirme tepkileri ile ebeveyn modlarının ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Dolayısıyla bu araştırma kapsamında işlevsel olmayan ebeveyn modları incelenmiştir.

1.2.2. İşlevsel olmayan ebeveyn modları

Ebeveyn modları incelendiğinde kişinin kendi ebeveynlerinin veya ebeveyn figürlerinin tepkilerini içselleştirdiği ve bir süre sonra bu içselleştirilmiş tepkileri ebeveynlerinin yerine kendi kendine verdiği gözlenir (Arntz ve Jacob, 2019; Young ve ark., 2017). Çocukluğunda ebeveyninin kendisine dair davranışları ve tutumları, ebeveyninin kişi hakkında nasıl hissettiği ve düşündüğüne dair kişinin algılarını etkilemektedir. Kişinin yetişkinlik döneminde bu algıları tetikleyebilecek bir durum/olay yaşadığında ebeveyn modunun aktifleştiği belirtilmiştir (Young ve ark., 2003). Cezalandırıcı ebeveyn modu boyun eğcilik, cezalandırıcılık, kusurluluk ve güvensizlik/kötüye kullanılma şemalarıyla ilişkilidir ve cezalandırıcı ebeveyn modu aktif olan kişide kendisini veya çevresini kısıtlayan, cezalandıran, eleştiren bir yapı gözlenir. Yüksek standartlar ve kendini feda şemalarıyla karakterize talepkar ebeveyn modunda ise kişinin kendisinin veya başkalarının ulaşmasını beklediği oldukça yüksek bir çita olduğu ve bu çıtaya ulaşabilmek için yoğun bir baskı kurduğu gözlenir (Young ve ark., 2017). Kişinin kendisini olması gerekenden oldukça fazla bir baskı altında bırakması, ihtiyaçlarını görmezden gelmesi, duygularını gereksiz veya saçma olarak nitelendirmesi, olmaması gerektiğini düşündüğü ihtiyaç ve duygular sebebiyle kendi değerini düşürmesi gibi durumlarında ebeveyn modu aktif durumdadır (Jacob ve ark., 2020).

Cezalandırıcı ebeveyn modu

Çocukluk hayatında doğal ihtiyaçlarını veya isteklerini ifade ettiğinde, herhangi bir yanlışında öfkeli biçimde cezalandıran, acımasızca eleştiren, kısıtlayan ebeveynler tarafından yetiştirilen bireyler; ebeveynlerinin bu olumsuz geribildirimlerini içselleştirirler. Bu kişiler yetişkinlik hayatlarında da gereksinimlerini dile getirdiklerinde, bir hata yaptıklarında, birinin eleştirisine maruz kaldıklarında veya reddedildiklerini hissettiklerinde cezalandırıcı ebeveyn modları aktifleşir (Arntz ve Jacob, 2019; Jacob ve ark., 2020; Young ve ark., 2003).

Cezalandırıcı modda kişiler kendilerini duyguları ve istekleri yüzünden kötü ve değersiz olarak adlandırmaya meyillidirler. Bu değerlendirme ise kendine karşı öfke duygusu yaratıp cezalandırılmayı hak ettiği düşüncesini doğurmaktadır (Dadomo ve ark., 2016). Kişi bu moda sahipken kendisine karşı oldukça sert, nefret dolu ve acımasızdır. Olumlu bir yaklaşımı kendine hak görmediği için kendinden nefret eder, kendi olmayı reddeder. Mod aktifleştiğinde utanç ve iğrenme gibi duygular da beraberinde gelebilmektedir. Görüldüğü gibi cezalandırıcı modda kendiliğe yönelik yoğun olumsuz duygu ve bilişler dikkati çeker. Bu olumsuz duygu ve bilişler genellikle kesin bir doğru olarak kabul edilir ve hayatın geneline yayılmış haldedir. Bu nedenle birçok yaşam alanında kendini gösterebilmektedir. (Arntz ve Jacob, 2019; Jacob ve ark., 2020).

Talepkar ebeveyn modu

Arntz ve Jacob (2019) talepkar ebeveyn modunun çocukluk döneminde yüksek beklentileri karşılaması gereken, başarısı/becerisi takdir edilmeyen, hep kendinden daha fazlası istenen kişilerin yetişkinlik hayatında kendisine veya çevresine karşı gerçekleşmesi mümkün olmayan veya oldukça zor olan amaçlar edinmesi ve bu amaçları karşılamak için yoğun bir baskı hissetmesi durumunda devreye girdiğini belirtmektedir. Çocukluk döneminde yüksek beklentili ebeveynlerin çocuğa yetersiz ve eksik hissettirmesi bu modun gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Kişi kendisini her zaman yanlış yapıyormuş gibi hissedebilmektedir. (Dadomo ve ark., 2016). Talepkar moda bakıldığında hem başarıya vurgu yapılan hem de sosyal ilişkilerde karşıdakinin beklentilerini karşılamaya vurgu yapılan talepler göze çarpmaktadır. Başarı odaklı talepkar ebeveyn modu mükemmel olmaya ve diğerlerinden daha iyi olmaya çalışan kişinin eğitim veya iş hayatında kendisini başarısız gördüğü durumlarda aktifleşmektedir (Arntz ve Jacob, 2019). Bu moda göre mükemmel

olmak, diğerkleri tarafından kabul edilmek ve sevilmeğ için bir ön koşulduğ. Bunun yanında kişi başkalarının istek ve ihtiyaçlarını kendi istek ve ihtiyaçlarının da önüne koymaktadır (Dadomo ve ark., 2016). Bu modu sıklıkla aktif olan kişilerin ebeveynlerine bakıldığında ya akademik veya mesleki açıdan yüksek başarı gösteren (çoğunlukla kendilerinde de bu modun aktif olduğu) ya da çocuğundan yüksek başarı bekleyen ebeveynlerle karşılaşılmaktadır (Arntz ve Jacob, 2019).

Talepkar ebeveyn modunda cezalandırıcı modda olduğu gibi kendisine karşı bir nefret olmak zorunda olmadığı gibi suçlama veya cezalandırma da olmayabilir. Ayrıca kişinin ebeveynini hayal kırıklığına uğrattığını düşündüğu durumlarda hem cezalandırıcı hem de talepkar ebeveyn modu aynı anda aktif olabilmektedir. Bu durumda kişi kendisine ulaşması güç olan yüksek standartlar koyarken bu standartları karşılayamadığında ve başarısızlığa uğradığında kendisini cezalandırmaktadır (Young ve ark., 2003).

Jacob ve arkadaşları (2015) bu ebeveyn modunu *suçluluk yaratan ebeveyn modu* olarak isimlendirmiş ve yalnızca belli durumlarda kişinin nasıl hissedeceği veya davranacağına yönelik yüksek standartlar belirleyen mod olarak tanımlamıştır. Arntz ve Jacob (2019) bu modu *duygular ve sosyal davranış odaklı cezalandırıcı ebeveyn modu* olarak tanımlamıştır. Jacob ve arkadaşları (2020) ise *duygu odaklı talepkar ebeveyn modu* adı altında işlemiştir. Görüldüğu gibi bu modun hem talepkar ebeveyn modunu hem de cezalandırıcı ebeveyn modunu içermesi, nerede konumlandırıldığı ile ilgili kafa karışıklığına yol açmaktadır.

şema yaklaşımında ebeveynlikle ilgili çalışmalarda ebeveynlik biçimlerine sıklıkla odaklanıldığı göze çarpmaktadır (Soygüt ve ark., 2008). Özellikle duygusal olarak ihmal edici, öreleyici ve aşırı koruyucu ebeveynlik biçimleri şema oluşumunda önemli rol oynamaktadır (Soygüt Pekak, 2020). Bach ve arkadaşları (2017) yaptıkları çalışmada duygusal olarak ihmal edici ebeveynlik biçiminin her iki işlevsel olmayan ebeveyn moduyla da uyuşan kusurluluk şeması ile; küçümseyici ebeveyn modunun cezalandırıcı ebeveyn modları ile uyuşan kusurluluk, cezalandırma, güvensizlik ve kötüye kullanma şemalarıyla; mükemmeliyetçi ebeveyn biçiminin talepkar ebeveyn modunun karakteristik şeması yüksek standartlar ile; kontrolcü ebeveyn biçiminin cezalandırıcı ebeveyn moduyla uyuşan boyun eğme şeması ile ve son olarak cezalandırıcı ebeveynlik biçiminin güvensizlik/kötüye kullanım, kusurluluk ve kendini cezalandırma şemalarıyla kendini gösteren cezalandırıcı ebeveyn modu ile ilişkili olduğunu görmüşlerdir.

Sundag ve arkadaşları (2018) ebeveynlerin şemalarıyla çocuğun şemaları arasındaki ilişkide ebeveynlik biçiminin aracı olup olmadığını araştırdıkları çalışmalarında ebeveynin kendi şemalarının çocuklarının şemalarını yordadığını belirtmişlerdir. Bu bulgunun yanında reddetme, kontrol, duygusal sıcaklıktan yoksunluk gibi olumsuz ebeveynlik biçimlerinin, ebeveyn şemaları ile onların çocuklarının şemaları arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini görmüşlerdir. Annelerin şemaları ile onların kız çocuklarının yetişkin şemaları arasında bir aktarım olup olmadığını araştıran Gibson ve Francis (2019), kız çocuklarının yüksek standartlar şeması ile annelerin kendini feda şeması arasında anlamlı şekilde pozitif yönlü korelasyona sahip olduğunu göstermiş ve bu iki şema ile yapılan analizde kızların algıladığı ebeveynlik biçimlerinden yönlendirici ve bakım verici ebeveynin daha düşük şema puanlarını yordarken otoriter ve aşırı koruyucu ebeveynlik biçimlerinin daha yüksek şema puanlarını yordadığı gözlenmiştir. Ebeveynin mizacının da ebeveynlik tutumu ile ilişkisi (Gülay Ogelman ve Özyürek, 2021) göz önüne alındığında mizaç ve şema ilişkisi de gündeme gelebilmektedir. Bu düşünceyi destekleyen bir çalışmada ebeveynin sakin mizaçlı olmasının şemalarla negatif yönlü anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunurken değişken mizaçlı ebeveynlerin şemalarla doğrudan bir ilişkisi bulunmazken ebeveynlik biçimleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Maçık, 2020). Ulusal yayınlara bakıldığında Şendülger (2021)'in çalışmasında cezalandırıcı ve talepkar ebeveyn modunun annelerin aşırı izin verici ve başarı odaklı ebeveynlik biçimlerini yordadığı görülmüştür.

Yukarıda aktarıldığı gibi ebeveynlik tarzı, duygu düzenleme becerileri gibi konularla şemaların birlikte çalışıldığı araştırmalara rastlansa da (Yiğit ve ark., 2018) doğrudan duygu sosyalleştirme ile ebeveynin şemalarının incelendiği çalışma sayısı oldukça az olduğu gözlenmektedir (Bouchera ve ark., 2013; Uppal, 2006).

1.3. Meta Duygu

Bireyler duygularını ifade ederken o duygulara dair algılarına göre tavır sergiler. Mayer ve Stevens (1994) kişinin duygusu karşısındaki algılarının duyguyu yaşantılarken ortaya çıkmasını meta duygu deneyimi olarak adlandırmışlardır. Örnek olarak kişinin hüzünlendiğinde bu duygusunun yaşamaması ya da uzaklaşması gereken bir duygu olduğunu düşünerek kendisine “böyle hissetmemeliyim” veya “neşelenmek için olumlu şeyler düşünüyüm” demesi meta duygu deneyimi olarak kabul edilmektedir. Mayer ve Hanson (1995) kişinin duygulanımına göre çevresinde olup bitenleri algılaması ve ona göre

yönlenmesi şeklinde tanımlanabilen “duygulanım uyumlu yargılama (mood congruent judgement)” tabirinden bahsetmişlerdir. Bu tabire göre kişi olumsuz bir duygulanım içindeyken yaşantılarının olumsuz yönünü görmeye meyillidir. Örneğin kişi mutluysen onu memnun eden ilişkilerini daha sık aklına getirir, gününü güzel kılan detayları daha fazla fark edebilir. Üzgünken ise hayatında yolunda gitmeyen detaylar çok daha fazla dikkatini çeker, olayların olumlu yanlarını görmekte zorlanır (Mayer ve Hanson 1995). Meta duygu deneyimi, “duygulanım uyumlu yargılama” tabiri ile birleştiğinde günlük yaşantıda önemli bir noktaya yerleşmektedir. Kişinin duygularına dair algıları, kişinin ve çevresindekilerin sosyal yaşamını da etkileyebilmektedir (Mayer ve Stevens, 1994).

İki temel meta duygu deneyimi yaklaşımı bulunmaktadır. İlki kişinin bir durum veya olay karşısındaki duygularının nasıl değiştiğini, bilinçli değişimlerin neler olduğunu anlamayı amaçlayan ve o anki algılarına yönelen durumsal meta duygu yaklaşımıdır (Mayer ve Stevens, 1994). İkinci yaklaşımsa kişilerin duygu ve duygulanımları karşısında tipik olarak takındıkları tutumu ifade eden meta duygu özellikleri yaklaşımıdır (Salovey ve ark., 1995). Mevcut çalışmada meta duygu özellikleri yaklaşımı incelenmektedir.

Mayer ve Gaschke (1988)’ye göre meta duygu deneyimi algılara bağlı olduğu için izleme, değerlendirme ve düzenleme gibi bilişsel süreçleri de içermesi gerekmektedir. Duygunun farkında olmak da tüm bu bilişsel süreçlerin başlangıcında rol oynamaktadır. Bu farkındalık kişiden kişiye değişmekle birlikte kişinin kendisinin ve çevresindekilerin duygularını nasıl düzenleyebileceğini, o duyguları nasıl yansıtabileceğini etkilemektedir. Meta duygu özellikleri; kişinin duygusuna ne kadar dikkat ettiği (duygusal dikkat), ne kadar açık bir biçimde duygusunu tanımlayabildiği (duygusal netlik) ve duygularını ne kadar düzenleyebildiğini (duygusal onarım) içermektedir (Salovey ve ark., 1995). Duygusal dikkatte; kişi kendi duygularının farkındadır, bu duyguları gözlemler, üzerine düşünür, duygularına değer verir ve duygusal deneyime odaklanır. Duygusal netlikte; kişi duygularını tanıyabilir, ayırt edebilir ve tanımlayabilir. Bu tanımlamaların genel ve yüzeysel olan “iyi-kötü hissetmek” şeklinde tanımlardan ziyade sevinçli, coşkulu, gergin, kırgın gibi tam olarak ne hissettiğini aktarabilmek şeklinde olması beklenmektedir. Duygusal onarım ise kişi olumsuz duygularını düzenleyebilir ve olumlu duyguları sürdürebilir. Ancak burada bahsedilen duygu düzenleme, regülasyon stratejilerini kapsamamaktadır, yalnızca kişinin bu olumsuz duygularını olumlu bir yöne çevirmek için aktif olarak yapabileceklerini

planlamasını (sakinleşmek için hoş bir anımı hatırlamak gibi), bu duygu düzenleme planlarını istikrarlı olarak uygulamasını kapsamaktadır (Gohm ve Clore, 2002).

Fernández-Berrocal and Extremera (2008) kişinin meta duyguları özelliklerindeki düşüşün duygusal bir durum esnasında kişinin daha beklenmedik ve sorun yaratabilecek tepkiler vermesini kolaylaştırdığını ifade etmiştir. Aynı zamanda duygusal netliğe sahip kişilerin diğer kişilerin duygularını anlama becerilerinin de yüksek olduğunu aktarmışlardır. Meyer ve arkadaşları (2014) da benzer şekilde ebeveynin kendi duyguları hakkındaki netliklerinin çocuklarının duygularını tanımalarında ve anlama çabalarında da önemli olabileceğini öne sürmüştür. Bunun yanında duyguları kabul etmenin ve göstermenin önemine inanan ailelerin çocuklarının duygularını göstermesine daha fazla fırsat sağlayacağını, ebeveynin duygusal onarım becerilerinin de çocuğun duygularını kendi kendine düzenleme becerileri üzerinde etkili olabileceğini savunmuşlardır.

Meyer ve arkadaşları (2014) ebeveynlerin meta duygu özellikleri ile duygu sosyalleştirme tepkilerini inceledikleri çalışmada ebeveynin meta duygu özellikleri ile çocuğun duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide duygu sosyalleştirmenin aracılık edip etmediğini incelemişlerdir. Duygusal dikkatin olumlu duygu sosyalleştirme tepkileri ile pozitif yönlü ve anlamlı, olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerinden yalnızca cezalandırıcı ve küçümseyici tepkilerle negatif yönlü ve anlamlı ilişki bulmuşlardır. Duygusal netlik ile duygu ifadesini kolaylaştırıcı tepkiler arasında pozitif yönlü, ebeveynde sıkıntı tepkilerinde negatif yönlü anlamlı ilişki bulmuşlardır. Son olarak duygusal onarım ile olumlu duygu sosyalleştirme tepkilerinin pozitif yönlü ilişkili, ebeveynde sıkıntı tepkilerininse negatif yönlü ilişkili olduklarını belirtmişlerdir.

Meta duygu ve duygu sosyalleştirme arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarda yalnızca meta duygu özellikleri değil, meta duygunun ebeveyn davranışları açısından da araştırmalara konu olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin duygular hakkındaki duygu ve düşüncelerinin nasıl bir ebeveynlik tarzına sahip olacaklarını belirlediği ve ebeveynin çocuğun duygularına verdiği tepkilerin çocuğun duygularını ifade etmesini etkilediğini görmek (Gottman ve ark., 1996, Eisenberg, 1996) meta duygu davranışlarını da duygu sosyalleştirme noktasında önemli bir noktaya getirmektedir. Katz ve Gottman (1986) yaptıkları çalışmada ailelerin duygulara yükledikleri anlamın farklılaşması sonucu verdikleri tepkilerin de değiştiğini (örneğin; öfkeyi şeytani bir duygu olarak nitelendiren ebeveynin hem kendisinin hem de çocuğunun öfke duymasını engellemesi veya ebeveynin öfkeyi

engellemese bile çocuğunun öfkesini görmezden gelmesi) gözlemlemişlerdir (akt. Gottman ve ark., 1996). Özetle; ebeveynin olumsuz duygulara dair algısı, çocuğunun olumsuz duygularına vereceği tepkileri değiştirebilmektedir. Bu durum meta duygu özelliklerinin de duygu sosyalleştirme noktasında kritik bir role sahip olabileceğine işaret etmektedir.

1.4. Empati

Birçok alanda farklı tanımları yapılsa da psikolojide empati, diğerinin duygularını ve yaşadığı durumu önemseme ve anlama becerisi olarak tanımlanmaktadır (Eisenberg ve Miller, 1987). Sözel veya sözel olmayan duygu ifadelerinin diğerleri ile senkronize olması (örneğin, ağlayan bir bebeği gören diğer bebeğin de ağlamaya başlaması) şeklinde tanımlanan duygu aktarımı (emotional contagion) doğuştan gelirken yaklaşık 1 yaşlarında diğerlerinin duygularının farkına varma becerisi kazanılır ve yaklaşık 2 yaşında da duyguları, durumları anlamlandırma dönemine girilir. Bu üç aşamalı süreçle birlikte empati gelişim göstermektedir. Ancak bu süreçte ebeveynin çocuğunun duygularına olan yaklaşımı, çocuğun duygu düzenleme becerileri ve daha birçok faktör rol oynamaktadır (Ornaghi ve ark., 2020).

Beynin hareket, duyum ve duygu ile ilişkili bölgelerinde aktiflik duygusal empati ile ilişkiliyken karar verme, kontrol ile ilişkili bölgelerinde aktiflik, diğerinin bilişlerine ve inançlarına yönelik empati olarak tanımlanan bilişsel empati ile ilişkili bulunmuştur (Ferrari ve Coudé, 2018; Håkansson Eklund ve Summer Meranius, 2020). Ferrari ve Coudé (2018)'a göre birçok araştırmacı özellikle duygusal empatinin beyinde aktivasyonu sırasında ayna nöronların ya da bir aynalama mekanizmasının çalıştığını savunmaktadır. Duygusal ve bilişsel empatinin; deneyimi paylaşma, zihinselleştirme ve prososyal davranış şeklinde üç ayağı bulunmaktadır. Deneyim paylaşma, diğerinin yaşadığı içsel durumu paylaşma anlamına gelmektedir. Zihinselleştirme, diğerinin yaşadığı durumu dikkate alma ve anlama anlamına gelirken prososyal davranış ise diğerinin olumsuzluğunu azaltacak, olumlu yanını güçlendirecek şekilde destek vermek olarak tanımlanmıştır (Zaki ve Ochsner, 2012). Håkansson Eklund ve Summer Meranius (2020) yaptıkları gözden geçirme çalışmasında empatiye yönelik araştırmaların yukarıda bahsedilen üç ana başlığı kapsayacak şekilde a) anlama b) duygular c) diğerinin dünyasını paylaşmak ve d) ben-diğeri ayrımını yapmak şeklinde kavramsallaştırıldığını görmüşlerdir. Mevcut araştırmada empati yukarıda bahsedilen özellikler açısından incelenmiş ve diğerlerinin duygularını anlama, onun

bakışından bakabilme, yaşadığı deneyimlere karşı sıcaklık ve yakınlık gösterebilme gibi özellikler üzerinden değerlendirilmiştir.

Spinrad ve Gal (2018) empatiyi etkileyen faktörler arasında mizaç gibi doğuştan gelen özelliklerin yanında öz farkındalık, duygu tanıma gibi sosyo-bilişsel faktörlerin, sosyalleştirme davranışlarının ve çocuğun kendi duygusunu düzenleme becerilerinin de etkili olduğunu belirtmişlerdir. Aynı zamanda duygu sosyalleştirme becerilerinin ebeveynlerin empati becerileri ile örtüşüğünü gösteren çalışmalara rastlanmaktadır (Eisenberg, 2002; Musitu-Ferrer ve ark.,2019). Eisenberg ve arkadaşları (2004) ebeveynin duygu ifadesinin çocuğun empati becerileri üzerindeki etkisini; çocuğun duygularını yaşamanın ve göstermenin kabul edilebilir olduğunu aile içerisinde öğrenmesi, ebeveynin duygulara verdiği tepkilerin çocukla olan ilişkisinin sıcaklığıyla ilişkili olması ve genetik olarak benzer duygu yatkınlıklarına sahip olmalarına bağlamıştır. Okul öncesi çocukların empati gelişiminde rol oynayan bireysel ve ailevi faktörleri araştıran Ornaghi ve arkadaşları (2020) yaptıkları çalışmada ebeveynin olumlu duygu düzenleme stratejilerinin ve annenin duygu koçluğunun çocuğun empati becerilerini artırdığını görmüşlerdir. McHarg ve arkadaşları (2019) yaptıkları deneysel çalışmada anne babaların ağlayan bir bebeğe karşı empatik tutumlarının çocuklarındaki empatik tutumla uyumlu olduğunu bulmuşlardır. Bu çalışmalar empatinin oluşumunun ve gelişiminin yukarıda açıklanan diğer değişkenler gibi aktarımdan beslendiğine kanıt niteliğindedir.

Eisenberg ve arkadaşları (2006) duygularını kabullenen ve yok etmeye çalışmayan annelerin empati becerilerinin yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte daha empatik olmanın olumlu duygu sosyalleştirme tepkilerini de beraberinde getirdiğini savunmuşlardır. Farrant ve arkadaşları (2011), çocuğun empati becerileri ve sosyal ilişki kurma becerilerinde ebeveynin etkisini araştırdıkları çalışmada ebeveyn ile çocuğun empati becerileri arasındaki anlamlı pozitif yönlü bir ilişki bulduklarını belirtmişlerdir. Ebeveynin empati becerilerinin çocuğun empati becerileri üzerinde etkili olabileceğini gösteren bir diğer çalışmada (Laurent ve ark., 2021) empatik annelerin çocuğunun duygusal ihtiyaçlarına karşı daha fazla tetikte olduğunu belirtmiş ve bu durumu ihtiyaçları karşılamaya daha istekli olmalarına bağlamışlardır. Hu ve arkadaşları (2020) ebeveyn empati becerisinin çocuğun sosyal yetkinliği ile ilişkisinde duygu sosyalleştirmenin rolünü inceledikleri boylamsal çalışmada ebeveynin empati becerisinin çocuğun empati becerisi ile ilişkili olduğunu

bulmuşlardır. Bu bulgunun yanında empati ve çocuğun sağlam akran ilişkileri kurma becerisinde olumlu duygu sosyalleştirmenin de aracı rol oynadığını rapor etmişlerdir.

1.5. Araştırmanın Amacı ve Hipotezler

Araştırmanın temel amacı okul öncesi çocuğu olan annelerin duygu sosyalleştirme tepkileri ile kendi işlevsel olmayan ebeveyn şema modları, meta duygu özellikleri ve empati becerileri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırılmak istenen temelde üç soru bulunmaktadır:

1. İşlevsel olmayan ebeveyn modları ile duygu sosyalleştirme tepkileri arasında bir ilişki var mı?
2. Meta duygu özellikleri ile duygu sosyalleştirme tepkileri arasında bir ilişki var mı?
3. Empati becerileri ile duygu sosyalleştirme tepkileri arasında bir ilişki var mı?

Bu sorulara yanıt aramak için kurulan hipotezler ise aşağıdaki gibidir:

H1a. Cezalandırıcı ve talepkar ebeveyn modlarının şiddetinin olumlu duygu sosyalleştirme tepki sıklığını negatif yönde yordaması beklenmektedir.

H1b. Cezalandırıcı ve talepkar ebeveyn modlarının şiddetinin olumsuz duygu sosyalleştirme tepki sıklığını pozitif yönde yordaması beklenmektedir.

H2a. Meta duygu özelliklerinin olumlu duygu sosyalleştirme tepki sıklığını pozitif yönde yordaması beklenmektedir.

H2b. Meta duygu özelliklerinin olumsuz duygu sosyalleştirme tepki sıklığını negatif yönde yordaması beklenmektedir.

H3a. Empati becerilerinin olumlu duygu sosyalleştirme tepki sıklığını pozitif yönde yordaması beklenmektedir.

H3b. Empati becerilerinin olumsuz duygu sosyalleştirme tepki sıklığını negatif yönde yordaması beklenmektedir.

1.6. Araştırmanın Önemi

Uluslararası alan yazında duygu sosyalleştirme üzerine yapılan çalışmaların sayısının ve yelpazesinin geniş olduğu görülürken ulusal çalışmalara bakıldığında duygu sosyalleştirme davranışlarının çocuk üzerindeki etkilerine odaklanıldığı göze çarpmaktadır. Duygu sosyalleştirmenin sonuçları kadar duygu sosyalleştirmeye etki eden faktörlerin de önemi göz önüne alındığında ebeveyn özelliklerinin incelenmesinin, kavramın daha iyi anlaşılmasını sağlayacağı düşünülmektedir. Buna rağmen duygu sosyalleştirme bağlamında ebeveynlerin özelliklerine vurgu yapan çalışmaların sayısının oldukça az olduğu gözlenmektedir (Işık Uslu, 2016; Gülpınar, 2021). Aynı zamanda ebeveyn davranışlarının kişinin şemalarıyla bağlantılı olabileceğini dolaylı olarak gösteren çalışmalara ulaşılabilmektedir (Bitmiş, 2019; Yolalan, 2020) ancak şema modları ile ilişkisinin doğrudan incelendiği çalışmaya rastlanmamıştır. Annenin duygu sosyalleştirmesine dair süreçlerin daha iyi anlaşılabilmesi için meta duygunun ve empatinin de incelenmesinin yararlı olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışma hem duygu sosyalleştirme süreçlerine etki eden faktörleri aydınlatması açısından hem de alan yazındaki boşluğu doldurması açısından önem arz etmektedir.

2. BÖLÜM YÖNTEM

2.1. Örneklem

Duygu sosyalleştirme tepkilerini değerlendirmede kullanılan ölçeğin yaş sınırına bağlı olarak dahil etme ölçütü “3-7 yaş arası çocuğu olmak” şeklinde belirlenmiştir. Kişisel Bilgi Formundan alınan bilgiler doğrultusunda “psikotik bozukluk tanısına sahip olmak”, dışlama kriteri olarak belirlenmiştir. Kartopu örneklem yoluyla internet ve sosyal medya aracılığıyla gönüllü olarak çalışmaya katılan 216 katılımcıya ulaşılmıştır.

Annelere ilişkin demografik bilgiler Tablo 2.1.’de gösterilmiştir. Katılımcıların yaşlarının 21-47 arasında değiştiği (ort. = 33.88, SS = 4.32) görülmektedir. Eğitim durumuna bakıldığında %63 (n=136) gibi büyük bir kısmının yüksekokul/lisans mezunu olduğu görülmektedir. Çalışıp çalışmama durumuna göre dağılım incelendiğinde çalışanlarda %54,2 (n=117) ve çalışmayanlarda %45,8 (n=99) şeklinde birbirine yakın oranlar gözlenmektedir. Katılımcıların medeni durumu incelendiğinde %91,7 (n=198) gibi büyük bir oranın medeni durumu evli iken kalanların medeni durumu bekar, boşanmış, yeniden evlenmiş ve eşini kaybetmiş şeklindedir. Katılımcıların %60,2’sinin (n=130) orta sosyo-ekonomik durumdayken %1,9’u (n=4) alt, %1,4’ü (n=3) üst sosyo-ekonomik durumdadır, kalanlarsa alt-orta ve orta-üst duruma sahip olduklarını belirtmişlerdir. Kaç çocuğunun olduğuna dair veriler değerlendirildiğinde annelerin %53,2’sinin (n=115) tek çocuğa sahip olduğu, %38,4’ünün (n=83) ise iki çocuğa olduğunu, kalanlarınsa ikiden fazla çocuğa sahip olduğu görülmektedir. Herhangi bir psikiyatrik tanıya sahip olan katılımcılar tüm örneklemin %3,2’sini (n=7) oluşturmakla birlikte bu kişilerin panik atak, depresyon, anksiyete bozukluklarını içeren tanıları aldıkları gözlenmektedir.

Tablo 2.1. Annelere İlişkin Bilgiler

	Değişken Grubu	F	%
Eğitim Düzeyi	İlkokul Mezunu	1	.5
	Ortaokul Mezunu	6	2.8
	Lise Mezunu	31	14.4
	Yüksekokul/Lisans Mezunu	136	63
	Lisansüstü Mezunu	42	19.4
Çalışma Durumu	Çalışıyor	117	54.2
	Çalışmıyor	99	45.8
Medeni Hali	Bekar	2	.9
	Evli	198	91.7
	Ayrılmış/Boşanmış	12	5.6
	Yeniden Evlenmiş	3	1.4
	Eşini Kaybetmiş	1	.5
Sosyo-Ekonomik Durum	Alt	4	1.9
	Alt-Orta	27	12.5
	Orta	130	60.2
	Orta-Üst	52	24.1
	Üst	3	1.4
Sahip Olduğu Çocuk Sayısı	1	115	53.2
	2	83	38.4
	3	16	7.4
	4	2	.9
Psikiyatrik Tanı	Var	7	3.2
	Yok	209	96.8

Araştırma 3-7 yaş çocuğu olan annelere yapıldığı için ve annelerin bu yaş aralığında başka çocukları da olabileceği ihtimaline karşı yalnızca bir çocuğunu düşünerek gerekli kısımları dolduracağı bilgisi Kişisel Bilgi formunda belirtilmiştir. Annenin ölçekleri doldururken odaklanacağı 3-7 arası çocukların yaş ortalaması 4.79 ($SS=1.4$) olarak belirlenmiştir ($n=203$). 3-7 yaş arasında başka çocuk olup olmadığına dair veriler incelendiğinde katılımcıların %13'ünün ($n=28$) bu yaş aralığında başka çocuğu da olduğu belirtilmiştir. Çocuk cinsiyetlerinin dengeli dağıldığı görülmektedir. Doğum sırası açısından incelendiğinde çocukların %61,6'sının ($n=133$) ilk çocuk olduğu, kalanlarınsa 2. ve 3. sırada doğan çocuklar olduğu görülmektedir. Çocuğun tanı alıp almadığına dair verilerde katılımcıların çocuğunun %94,4'ünün ($n= 204$) mental veya fiziksel bir tanısı olmadığı

bildirilmiştir. Çocuklarla ilgili demografik bilgiler Tablo 2.2.'de ayrıntılı olarak gösterilmektedir.

Tablo 2.2. Çocuklara İlişkin Bilgiler

	Değişken Grubu	f	%
Cinsiyeti	Kız	104	48.1
	Erkek	112	51.9
Doğum Sırası	1	133	61.6
	2	35	16.2
	3	10	4.6
Fiziksel veya Mental Tanı	Var	12	5.6
	Yok	204	94.4
3-7 Yaş Arasında Başka Çocuk	Var	28	13
	Yok	188	87

Eşlerin 24-69 arasında değişen yaşlarının ortalamasının 37.21 (SS=6.55) olduğu görülmektedir (n=215). Eğitim düzeyleri açısından incelendiğinde annelerin eğitimine paralel şekilde %58,8 (n=127) şeklinde en yüksek oranın Yüksekokul/Lisans Mezunu düzeyinde olduğu görülmektedir. Çalışma durumuna dair verilere bakıldığında ise %4,6'sının (n=10) çalışmadığı bilgisi edinilmiştir. Eşe ilişkin ayrıntılı demografik bilgiler Tablo 2.3'te gösterilmektedir.

Tablo 2.3. Eşe İlişkin Bilgiler

	Değişken Grubu	F	%
Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar	1	.5
	İlkokul Mezunu	4	1.9
	Ortaokul Mezunu	4	1.9
	Lise Mezunu	48	22.2
	Yüksekokul/Lisans Mezunu	127	58.8
	Lisansüstü Mezunu	32	14.8
Çalışma Durumu	Çalışıyor	206	95.4
	Çalışmıyor	10	4.6

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın amacına uygun olduğu düşünülen altı ölçek kullanılarak veriler toplanmıştır. Demografik bilgilerin toplanması için Kişisel Bilgi Formu (Ek 1), duygu sosyalleştirme tepkilerini ölçmek için Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği (Ek 2), işlevsel olmayan ebeveyn modlarının ölçülebilmesi için Şema Modları Ölçeği'nin İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları Alt Boyutu (Ek 3), meta duygu özelliklerini ölçmek için Meta Duygu Özellikleri Ölçeği (Ek 4), empati becerilerini ölçmek için Kişilerarası Tepkisellik İndeksi (Ek 5) ve aleksitimi düzeylerini belirlemek için Toronto Aleksitimi Ölçeği (Ek 6) verilmiştir. Aşağıda bu veri toplama araçları ayrıntılı olarak tanıtılmıştır.

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu araştırmacının hazırlamış olduğu annenin yaşı, eğitim durumu, çalışma durumu, mesleği, medeni hali, kaç çocuğa sahip olduğu, 3-7 yaş arasında başka çocuğa sahip olup olmadığı, babanın yaşı, eğitim ve çalışma durumu, çocuğun yaşı, doğum sırası, çocuğun herhangi bir mental veya fiziksel tanı alıp almadığı, annenin herhangi bir psikiyatrik tanı alıp almadığı, pandemi sürecinde çocuğuyla geçirdiği sürede bir değişim olup olmadığı, annenin çocukluğunun çoğunu kimlerle geçirdiği soruları yer almıştır. Form içerisinde eğer 3-7 yaş arasında başka çocuğa sahipse yalnızca birini düşünerek ilgili soruları yanıtlamasına dair bilgi de yer almaktadır.

2.2.2. Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği

Duygu sosyalleştirme tepkileri ölçülürken, Fabes ve arkadaşlarının (1990) geliştirdiği ebeveynin yanıtladığı öz bildirim ölçeği kullanılmaktadır (Altan Aytun ve ark., 2013; akt., Fabes ve ark., 2002). Ölçek, çocukların öfke ve üzüntü gibi olumsuz duygularına dair 12 farklı senaryo karşısında verilmesi olası 6 tepkiden oluşmaktadır. Ebeveynlerin her senaryo için verebileceği tepkiyi sıklığına göre puanlaması istenmektedir. Her bir tepki bir alt ölçeğe (probleme odaklı, duyguya odaklı, duygu ifadesini kolaylaştırıcı, küçümseyici, cezalandırıcı ve ebeveynde sıkıntı) tekabül etmektedir.

Probleme odaklı tepkiler, çocukta sıkıntı yaratan problemi çözmeye yönelik ebeveynin verdiği tepkilerdir. Duyguya odaklı tepkiler ise, dikkat dağıtma veya

rahatlatma gibi yollarla çocuğun daha iyi hissetmesini sağlamaya yönelik tepkilerdir. Duygu ifadesini kolaylaştırıcı tepkiler, çocuğun olumsuz duygusunu yaşayabilmesini ve gösterebilmesini onaylayan ebeveyn tepkileridir. Küçümseme tepkileri, çocuğun tepkisini abartılı bulmak, sebep olan durumu veya yaşadığı rahatsızlığı önemsizleştirmek gibi destekleyici olmayan tepkilerdir. Cezalandırıcı tepkiler, çocuğun olumsuz duygusunu göstermesinin ardından sözel veya fiziksel olarak yaptırımları olan tepkilerdir. Son olarak ebeveynde sıkıntı tepkileri ise, çocuk olumsuz duygu ile karşılaştığında çocuğun yaşadığı duruma ve duygulara odaklanmak yerine kendi yaşadığı rahatsızlığa odaklanan tepkilerdir. Örnek olarak “Eğer çocuğum çok değerli bir eşyasını kaybeder ve ağlarsa ben;” senaryosuna verilebilecek yanıtların alt boyutlar açısından açıklaması şu şekildedir: Çocuğuma, henüz bakmadığı yerlere bakmasında yardımcı olurum (probleme odaklı). Mutlu şeylerden bahsederek çocuğumun dikkatini başka yöne çekerim (Duyguya odaklı). Ona mutsuz olduğunda ağlamasının doğal olduğunu söylerim (Duygu ifadesini kolaylaştırıcı). Çocuğuma aşırı tepki gösterdiğini söylerim (Küçümseyici). Dikkatli olmazsan işte böyle olur derim (Cezalandırıcı). Bu kadar dikkatsiz olduğu ve sonra da ağladığı için keyfim kaçır (Ebeveynde sıkıntı tepkileri).

Alt ölçeklere ait ölçek maddeleri Tablo 2.4.’te gösterilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları orijinal çalışmada ebeveynde sıkıntı tepkileri için .70, cezalandırıcı tepkiler için .69, küçümseyici tepkiler için .78, duygu ifadesini kolaylaştırıcı tepkiler için .85, duyguya odaklı tepkiler için .80 ve probleme odaklı tepkiler için .78 olarak hesaplanmıştır (Fabes ve ark., 2002). Ölçeğin Türkçe uyarlamasını Altan Altun ve arkadaşları (2013) yapmıştır ve iç tutarlılık katsayılarını sırasıyla .65, .83, .86, .87, .79 ve .72 bulmuşlardır. Bu çalışmadaki iç tutarlılık katsayılarının ise yine sırasıyla .65, .75, .77, .87, .84, .81 şeklinde olduğu görülmüştür.

Tablo 2.4. ÇODBEÖ Alt Boyutlara Göre Maddelerin Sınıflandırılması

		Alt Boyutlar	Madde Numaraları
Olumlu	Duygu	Duygu İfadesini	1e, 2e, 3e, 4b, 5f, 6e, 7f,
		Kolaylaştırıcı Tepkiler	8a, 9a, 10c, 11f, 12b
		Duyguya Odaklı Tepkiler	1f, 2b, 3d, 4e, 5a, 6a, 7b, 8f, 9f, 10d, 11e, 12c
Olumsuz	Duygu	Probleme Odaklı	1c, 2d, 3c, 4f, 5b, 6f, 7a, 8b, 9d, 10e, 11d, 12a
		Ebeveynde Sıkıntı	2aR, 3a, 5e, 6c, 7cR, 9b, 10aR, 11b, 12d
		Tepkileri	Cezalandırıcı Tepkiler
Sosyalleştirme Tepkileri		Küçümseyici Tepkiler	1d, 2c, 3b, 4c, 5c, 6b, 7d, 8d, 9c, 10f, 11a, 12f

Not: Sonunda R bulunan maddeler ters maddedir.

2.2.3. Şema Modları Ölçeğinin İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları Alt Boyutu

Şema modlarını ölçen ilk araç, Young ve arkadaşları (2007) tarafından oluşturulan Şema Modları Ölçeğidir ve bu ölçekte ‘Çocuk Modları, İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları, İşlevsel Olmayan Başa Çıkma Modları ve Sağlıklı Modlar’ şeklinde 4 alt boyut altında toplanan 10 şema modu tanımlanmıştır (akt., Soygüt ve ark., 2021). Sonraki çalışmalarda bu boyutlar geliştirilmiş ve yeni modlar tanımlanmıştır (Bernstein, Ersayan ve Lobbestael, 2014, akt., Soygüt ve ark., 2021; Lobbestael ve ark., 2010). Bernstein ve arkadaşlarının (2014) genişlettiği form olan “The Schema Mode Inventory-Forensic (SMI-F)”, 174 ifade ve toplamda 19 şema modundan oluşmaktadır (akt., Soygüt ve ark., 2021). 6’lı likert tipi ölçekten alınan puanlar arttıkça ilgili modların yoğunluğu da artmaktadır. Soygüt ve arkadaşları (2021) tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

Bu çalışmada SMI-F’nin işlevsel olmayan ebeveyn modları alt boyutu kullanılmıştır. Cezalandırıcı Ebeveyn Modu alt boyutu “Kendimi affedemiyorum.” veya “Başıma bir şey geldiğinde insanların bana şefkat göstermesini hak etmiyorum.” gibi 10 maddeden

oluşmaktadır ve iç tutarlık kat sayısı .83 olarak bulunmuştur. Talepkar ebeveyn modu ise “Hata yapmamaya çalışırım; yaparsam kendimi yer bitiririm.” veya “Kendime koyduğum standartları yakalayabilmek adına keyfimden, sağlığımdan ve mutluluğumdan vazgeçerim.” gibi 5 maddeden oluşmaktadır ve iç tutarlık katsayısı .69 olarak bulunmuştur. Yapılan analizde bu iki alt ölçeğin mevcut araştırma kapsamındaki iç tutarlılık katsayıları cezalandırıcı ebeveyn modu için .84, talepkar ebeveyn modu için .77 olarak bulunmuştur.

2.2.4. Meta Duygu Özellikleri Ölçeği

Salovey ve arkadaşlarının (1995) geliştirdiği ölçek kişinin duygularını değerlendirirken duygularının ne kadar farkında olduğunu (attention), duygularını ne kadar tanımlayabilip ifade edebildiğini (clarity) ve kişinin kendi duygularını ne kadar düzenleyebildiğini (repair) ölçmektedir. Toplam 30 sorudan oluşan 5’li likert tipi ölçeğin duygusal dikkat alt boyutu, ‘Nasıl hissettiğime oldukça dikkat ederim’, ‘Hisler yaşama yön verir’ ve ‘Ne hissettiğime genellikle pek aldırman’ (ters madde) gibi maddelerle ölçülmektedir. Duygusal netlik alt boyutunu, ‘Nasıl hissettiğim konusunda nadiren kafam karışır’ ve ‘Hislerimi anlamlandıramıyorum’ (ters madde) gibi maddeler ölçmektedir. Duygusal onarım alt boyutuna ise ‘Keyfimin kaçtığı zamanlarda, kendime yaşamdaki tüm zevkleri hatırlatıyorum’ ve ‘Her ne kadar zaman zaman mutlu olsam da genellikle karamsar bir bakış açım vardır’ (ters madde) gibi maddeler örnek verilebilir. Her alt boyuttaki yüksek puanlar o alt boyuta dair becerinin yüksekliğini tarif etmektedir (Kavcıoğlu, 2011). Orijinal çalışmanın iç tutarlılık katsayıları dikkat için .86, netlik için .87 ve onarım için .82 olarak bulunmuştur. Türkçe uyarlamasını Kavcıoğlu’nun (2011) yaptığı ölçekte ise alt boyutların iç tutarlık katsayıları sırasıyla .75, .84 ve .78 olarak bulunmuştur. Mevcut çalışmadaki iç tutarlık katsayıları ise .63, .76 ve .76 şeklindedir.

2.2.5. Kişilerarası Tepkisellik İndeksi

Davis (1980) tarafından geliştirilen ölçekte empati perspektif alma, empatik düşünme, kişisel rahatsızlık ve fantezi şeklinde dört alt boyut ile değerlendirilmiştir. Her bir alt ölçek için 7’şer madde olmak üzere toplam 28 maddeden oluşmaktadır ve 0 “beni tanımlamıyor”, 4 “beni çok iyi tanımlıyor” şeklinde 5’li yanıtlama biçimine sahiptir. Perspektif alma alt boyutu, “Birini eleştirmeden önce onun yerinde olsam nasıl hissedeceğimi hayal etmeye çalışırım” gibi maddelerle başkasının gözünden bakabilme

becerisini ölçmektedir. Empatik düşünme, “Kendimi oldukça yumuşak kalpli bir insan olarak tanımlayabilirim” gibi maddelerden oluşur ve diğerlerinin deneyimlerine karşı verilen sıcaklık ve yakınlık tepkilerini ölçmektedir. Kişisel rahatsızlık, “Bazen çok duygusal bir durumun ortasında kaldığımda kendimi çaresiz hissedirim” gibi başkalarının yaşadığı olumsuzluklar karşısında duyulan sıkıntı ve rahatsızlık hislerini ölçmektedir. Fantezi alt boyutu ise kişinin kendisini kitaplar filmler gibi kurgusal durumlarda hayal etme eğilimini “Bir filmi veya oyunu seyrettikten sonra, kendimi karakterlerden biriymiş gibi hissedirim” gibi maddelerle ölçmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlamasını Engeler ve Yargıç (2007) yapmıştır. Orijinal çalışmanın iç tutarlık katsayıları .68 ve .79 arasında değişmektedir. Engeler ve Yargıç (2007)’ın çalışmasında ise iç tutarlık katsayılarının .60 ile .76 arasında olduğu belirtilmiştir. Bu araştırmadaki katsayıların ise .61 ve .77 arasında değiştiği gözlenmiştir.

2.2.6. Toronto Aleksitimi Ölçeği

Bagby ve arkadaşları (1994) tarafından geliştirilen 20 maddelik Toronto Aleksitimi Ölçeği, kişilerin aleksitimi düzeylerini ölçmek amacıyla kullanılan 5’li likert tipli bir öz bildirim ölçeğidir (akt., Güleç ve ark., 2009). Ölçeğin orijinal çalışmada iç tutarlık katsayısını .81 olarak bulunurken Güleç ve arkadaşları (2009) tarafından yapılan Türkçeye uyarlama çalışmasında iç tutarlık katsayısı .78 olarak bulunmuştur. Mevcut çalışma için bu ölçeğin iç tutarlık katsayısı .82 olarak bulunmuştur.

2.3. İşlem

Başkent Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler ve Sanat Araştırma Kurulundan gerekli etik kurul onayı alındıktan sonra veriler toplanmaya başlamıştır. Covid-19 salgını nedeniyle veriler yalnızca çevrimiçi şekilde toplanmıştır. Veri toplama araçları (Kişisel Bilgi Formu, Şema Modları Ölçeği-İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları Alt Boyutu, Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği, Meta Duygu Özellikleri Ölçeği, Kişilerarası Tepkisellik İndeksi ve Toronto Aleksitimi Ölçeği) Qualtrics Survey Software adlı çevrim içi anket platformuna (<https://www.qualtrics.com/>) aktarılmış ve oluşturulan link sosyal medya araçları üzerinden 3-7 yaş aralığında çocuğu olan anne katılımcılara ulaştırılmış ve onlardan da bu yaş grubu çocuğu olan başka annelere ulaştırmaları istenmiştir.

Ölçeklerden önce katılımcılara araştırma hakkında bilgi vermek ve çalışmaya gönüllü katılım onayını almak adına Bilgilendirilmiş Onam Formu verilmiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanan bilgilendirilmiş onam formunda çalışmanın genel amacı aktarılmış, çalışmanın gönüllülük ve gizlilik esasına dayandığı, alınan verilerin bilimsel amaçlı kullanılacağı, istendiğinde çalışmanın bırakılabileceği, çalışmanın sonunda isteyen kişilerin, 2 kişinin kazanacağı 100 TL değerindeki Toyzzshop çekilişine e-posta adreslerini yazarak katılabileceği bilgileri verilmiştir. Bilgilendirilmiş onam formunun okunup kişinin 3-7 yaş arası çocuğa sahip olduğunu ve çalışmaya katılmaya gönüllü olduğunu bildiren seçeneği işaretleyen katılımcılar, diğer ölçeklere ulaşabilmişlerdir. Katılmadığını belirten katılımcılar doğrudan çalışma sonuna yönlendirilmiştir.

Çalışmanın tamamlanma süresi her bir katılımcı için yaklaşık olarak 25 dakikadır. Veri toplama araçlarının tamamını yanıtlayan katılımcılardan dileyenler e-posta adreslerini yazarak çekilişe katılmışlardır. Çekiliş için <https://www.onlinecekilisyap.com/> sitesi kullanılmış ve çekilişi kazanan 2 katılımcıya e-posta yolu ile ulaşılmıştır. Bu işlemden sonra tüm e-posta bilgileri kalıcı şekilde silinmiştir.

2.4.Verilerin Analizi

Öncelikle veriler, toplandığı platform olan Qualtrics Survey Software'den IBM SPSS programına aktarılmış, yapılan tüm analizler SPSS 28 paket programı ile gerçekleştirilmiştir. İstatistiksel veri analizine geçilmeden önce veri setinde gereken kontroller yazar tarafından yapılmıştır. Veri analizi öncesi yapılmış bu ön değerlendirme, bulguların daha doğru bir şekilde yorumlanmasını sağlamaktadır. Örneğin, veri setinin geri kalanı düzenli olsa da bütün sorulara aynı cevabı veren (ör., her soruyu 5 olarak işaretleyen) kişiler analizin kalitesini etkileyebilmektedir.

Toplamda ulaşılan 486 katılımcıdan 7'sinin çocuklarının yaşının 3-7 yaş aralığında olmaması sebebiyle dahil etme ölçütünü karşılamadığı görülmüş ve veri setinden çıkarılmıştır. Soru bataryasını rastgele doldurmuş olan ve çalışmadaki ölçeklerin altındaki soruları tam olarak doldurmeyen kişiler incelenmiştir. Kayıp verilerin sistematik dağılıp dağılmadığı incelenmiş ve sistematik dağılması sebebiyle (sig < .001) 261 kişi veri setinden çıkarılmıştır. Ardından, tek değişkenli ve çok değişkenli normallik testleri yapılmıştır. Tek değişkenli normalliğin ihlal edilip edilmediğini anlamak için basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiştir. -2.5 ve +2.5 arasında yer alan bu değerler tek değişkenli normallik

varsayımının karşılandığını göstermektedir (Byrne, 2010). Çok değişkenli normallik varsayımının ihlal edilip edilmediğini test etmek için Mahalonobis uzaklığı hesaplanmıştır. Bu inceleme sonucunda iki katılımcı analiz dışında bırakılmıştır ve analizler 216 kişi ile devam etmiştir.

3. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde öncelikle çalışmada kullanılan ölçeklerin toplam puanlarının ve alt boyutlarının betimleyici analizlerine yer verilmiştir. Bunun için katılımcıların ölçeklerden aldığı ortalama skorlar ve bu skorlara ilişkin standart sapmalar, basıklık ve çarpıklık değerleri ile iç tutarlık katsayılarına bakılmıştır. Ardından değişkenlerin birbiri ile ilişkisi korelasyon (Pearson) değerlerine bakılarak incelenmiştir. Son olarak hipotezlerin test edilebilmesi için kontrol değişkenlerine dikkat edilerek hiyerarşik regresyon analizleri sıralanmıştır.

3.1. Değişkenlere İlişkin Betimleyici Bulgular

Duygu sosyalleştirme tepkileri (olumlu duygu sosyalleştirme ve olumsuz duygu sosyalleştirme ile ebeveynde sıkıntı, cezalandırıcı, küçümseyici, duygu ifadesini kolaylaştırıcı, duyguya odaklı ve problem odaklı tepkiler alt boyutları dahil), işlevsel olmayan ebeveyn modları (cezalandırıcı ve talepkar ebeveyn modları alt boyutları dahil), meta duygu özellikleri (duygusal dikkat, duygusal netlik ve duygusal onarım alt boyutları dahil) ve empati (perspektif alma, fantezi, empatik düşünme ve kişisel rahatsızlık alt boyutları dahil) değişkenlerine ilişkin ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum skorları ile çarpıklık ve basıklık değerleri ve iç tutarlık (alfa) katsayıları Tablo 3.1.'de görülebilir.

Tablo 3.1. Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Standart			Çarpıklık	Basıklık	İç Tutarlık Katsayısı	
	Ortalama	Sapma	Minimum Maksimum				
KTİ-PA	3,48	,66	1,57	5,00	-,03	-,13	.74
KTİ-F	3,03	,79	1,14	4,86	,10	-,46	.77
KTİ-ED	3,88	,58	2,00	5,00	-,41	,00	.61
KTİ-KR	3,01	,70	1,29	4,86	,07	-,07	.74
Empati	3,35	,44	2,07	4,68	,16	,30	.80
MDÖÖ-DN	3,65	,62	1,73	5,00	-,24	,01	.76
MDÖÖ-DD	3,74	,49	2,62	5,00	,24	-,32	.63
MDÖÖ-DO	3,65	,83	1,00	5,00	-,54	-,04	.76
Meta Duygu Özellikleri	3,69	,48	2,50	4,90	,06	-,17	.83
Aleksitimi	2,32	,50	1,05	3,70	,16	-,54	.82
ÇODBEÖ-ES	2,10	,56	1,00	4,25	,26	,12	.65
ÇODBEÖ-CZ	1,42	,40	1,00	2,83	1,38	1,67	.75
ÇODBEÖ-KÇ	2,04	,64	1,00	4,00	,66	-,20	.77
ÇODBEÖ-NDS	1,86	,43	1,12	3,06	,61	-,19	.86
ÇODBEÖ-DİK	4,03	,64	1,75	5,00	-,70	,21	.87
ÇODBEÖ-DO	4,20	,55	2,58	5,00	-,44	-,50	.84
ÇODBEÖ-PO	4,19	,48	2,75	5,00	-,45	-,29	.81
ÇODBEÖ-PDS	4,14	,47	2,64	5,00	-,39	-,31	.92
ŞME-CZ	1,52	,52	1,00	3,60	1,48	2,37	.84
ŞME-TL	2,78	1,04	1,00	5,60	,45	-,43	.77
ŞME-EM	1,94	,63	1,00	4,20	,91	,68	.85

Not: KTİ= Kişilerarası Tepkisellik İndeksi, KTİ-PA= Perspektif Alma, KTİ-F= Fantezi, KTİ-ED=Empatik Düşünme, KTİ-KR=Kişisel Rahatsızlık, MDÖÖ= Meta Duygu Özellikleri Ölçeği, MDÖÖ-DN= Duygusal Netlik, MDÖÖ-DD=Duygusal Dikkat, MDÖÖ-DO=Duygusal Onarım, ÇODBEÖ=Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği, ÇODBEÖ-ES=Ebeveynde Sıkıntı, ÇODBEÖ-CZ=Cezalandırıcı, ÇODBEÖ-KÇ=Küçümseyici, ÇODBEÖ-NDS=Olumsuz Duygu Sosyalleştirme, ÇODBEÖ-DİK=Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı, ÇODBEÖ-DO=Duyguya Odaklı, ÇODBEÖ-PO=Probleme Odaklı, ÇODBEÖ-PDS=Olumlu Duygu Sosyalleştirme, ŞME=Şema Mod Envanteri, ŞME-CZ=Cezalandırıcı Ebeveyn Modu ŞME-TL=Talepkar Ebeveyn Modu, ŞME-EM=İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları

3.2. Çocuğun Cinsiyetine Göre Duygu Sosyalleştirme Tepkilerinin İncelenmesine İlişkin Bulgular

Duygu sosyalleştirme tepkilerinde ve alt boyutlarında çocuğun cinsiyetine göre bir farklılaşma olup olmadığının anlaşılması için Bağımsız Örneklemeler için T-Testi yapılmıştır. Varyansların homojenlik sayıltıları Levene Testi sonuçları ile değerlendirilmiştir. Hem olumlu duygu sosyalleştirme tepkilerinde hem de olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerinde varyansların homojen dağıldığı varsayımı kabul edildiği görülmüştür.

Yapılan analiz sonuçları, annenin olumlu duygu sosyalleştirme tepkisi verme sıklığında çocuğun cinsiyetinin etkisinin olduğuna işaret etmektedir. Bu bulguya göre erkek çocuğu olan katılımcıların olumlu duygu sosyalleştirme tepkileri verme sıklığı ($Ort. = 4.20$, $SS = .45$) kız çocuğu olan katılımcıların olumlu tepki verme sıklığından ($Ort. = 4.07$, $SS = .48$) anlamlı bir şekilde fazladır, $t(214) = 2.05$, $p = .042$, %95CI = [-.2536, -.0048].

Olumsuz duygu sosyalleştirme tepkileri ise kız ve erkek çocuğa sahip olma durumuna göre farklılaşmamaktadır, $t(214) = .56$, $p = .577$, %95CI = [-.1474, .0823]. Bu sonuçlar annenin olumsuz duygu sosyalleştirme tepkileri verme sıklığında çocuğun cinsiyetinin etkisinin olmadığına işaret etmektedir.

3.3. Korelasyon Analizlerine İlişkin Bulgular

Araştırmada, duygu sosyalleştirme değişkeni; probleme odaklı, duyguya odaklı, duygu ifadesini kolaylaştıran, küçümseyici, cezalandırıcı tepkiler ve ebeveynde sıkıntı alt boyutlarının yanı sıra olumlu ve olumsuz duygu sosyalleştirme alt boyutlarından alınan ölçümlerle belirlenmiştir. Diğer değişkenler, ölçek toplam puanları alınarak incelenmiştir. Çalışmaya katılan kişilerin ölçeklerden aldıkları skorlar arasındaki ilişkileri anlayabilmek için korelasyon analizi yapılmıştır. Bu analizin bulguları aktarılırken yordanan değişken olan duygu sosyalleştirme değişkenine odaklanılmış, diğer değişkenlerin birbiri ile ilişkisi çalışma odağı açısından raporlanmamıştır. Tüm değişkenlerin birbiri ile ilişkisine dair bulgulara Tablo 3.2.'den ulaşılabilir.

Analiz sonuçlarına göre ebeveynde sıkıntı değişkeni; cezalandırıcı tepkiler ($r = .46, p < .001$), küçümseyici tepkiler ($r = .31, p < .001$), olumsuz duygu sosyalleştirmesi ($r = .68, p < .001$) ve empati ($r = .14, p < .05$) ile pozitif, duygu ifadesini kolaylaştırıcı tepkiler ($r = -.23, p < .001$), duyguya odaklı tepkiler ($r = -.14, p < .05$), problem odaklı tepkiler ($r = -.20, p < .01$), olumlu duygu sosyalleştirmesi ($r = -.23, p < .001$) ve meta duygu özellikleri ($r = -.32, p < .001$) ile negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkilidir.

Cezalandırıcı tepkiler değişkeni; küçümseyici tepkiler ($r = .60, p < .001$) ve olumsuz duygu sosyalleştirmesi ($r = .83, p < .001$) ile pozitif, duygu ifadesini kolaylaştırıcı tepkiler ($r = -.24, p < .001$), olumlu duygu sosyalleştirmesi ($r = -.14, p < .05$) ve meta duygu özellikleri ($r = -.24, p < .001$) ile negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkilidir.

Küçümseyici tepkiler değişkeni ise olumsuz duygu sosyalleştirmesi ($r = .86, p < .001$), duyguya odaklı tepkiler ($r = .28, p < .001$), problem odaklı tepkiler ($r = .15, p < .05$) ve olumlu duygu sosyalleştirmesi ($r = .14, p < .05$) ile pozitif, meta duygu özellikleri ile ($r = -.21, p < .01$) ile negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkilidir.

Ebeveynde sıkıntı, cezalandırıcı ve küçümseyici tepkilerin toplamından oluşan Olumsuz duygu sosyalleştirmesi ise duygu ifadesini kolaylaştırıcı tepkiler ($r = -.18, p < .01$) ve meta duygu özellikleri ($r = -.32, p < .001$) ile negatif korelasyon göstermektedir.

Duygu ifadesini kolaylaştırıcı tepkiler değişkeni; duyguya odaklı tepkiler ($r = .36, p < .001$), problem odaklı tepkiler ($r = .60, p < .001$), olumlu duygu sosyalleştirmesi ($r = .80, p < .001$) ve meta duygu özellikleri ($r = .27, p < .001$) ile pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkilidir.

Duyguya odaklı tepkiler değişkeni; problem odaklı tepkiler ($r = .75, p < .001$), olumlu duygu sosyalleştirmesi ($r = .82, p < .001$) ve empati ($r = .19, p < .01$) ile pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkilidir.

Probleme odaklı tepkilerin ise olumlu duygu sosyalleştirmesi ($r = .91, p < .001$), empati ($r = .22, p < .01$) ve meta duygu özellikleri ($r = .20, p < .01$) ile pozitif ve anlamlı bir ilişki gösterdiği saptanmıştır.

Son olarak duygu ifadesini kolaylaştırıcı, duyguya odaklı ve probleme odaklı tepkilerin toplamından oluşan olumlu duygu sosyalleştirmesi ise empati ($r = .19, p < .01$) ve meta duygu özellikleri ($r = .23, p < .001$) ile pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkilidir.

Tablo 3.2. Korelasyon Analizi Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	—															
2	-.13	—														
3	.35 ***	-.23 ***	—													
4	-.02	.26 ***	-.02	—												
5	-.14 *	-.18 **	-.09	-.14 *	—											
6	.02	.03	-.15 *	.02	.45 ***	—										
7	-.02	.00	-.02	-.08	.32 ***	.29 ***	—									
8	.00	-.12	-.04	-.07	.28 ***	.33 ***	.46 ***	—								
9	.05	-.27 ***	.10	-.08	.19 **	.16 *	.31 ***	.60 ***	—							
10	.03	-.19 **	.04	-.08	.32 ***	.32 ***	.68 ***	.83 ***	.86 ***	—						
11	.02	.21 **	.06	.06	-.23 ***	-.04	-.23 ***	-.24 ***	-.05	-.18 **	—					
12	-.13 *	-.07	-.00	-.10	-.07	-.10	-.14 *	-.01	.28 ***	.12	.36 ***	—				
13	-.09	.08	-.00	-.00	-.13	-.12	-.20 **	-.07	.15 *	.00	.60 ***	.75 ***	—			
14	-.07	.10	.02	-.01	-.18 **	-.10	-.23 ***	-.14 *	.14 *	-.04	.80 ***	.82 ***	.91 ***	—		
15	-.10	.06	.05	.03	-.09	.07	.14 *	.09	.04	.11	.10	.19 **	.22 **	.19 **	—	
16	.06	.12	.11	.08	-.70 ***	-.49 ***	-.32 ***	-.24 ***	-.21 **	-.32 ***	.27 ***	.11	.20 **	.23 ***	.18 **	—

Not. 1 = Annenin Yaşı, 2 = Anne Eğitim Düzeyi, 3 = Çocuk Yaşı, 4 = SED, 5 = Aleksitimi, 6 = İşlevsel olmayan Ebeveyn Modları, 7 = Ebeveynde Sıkıntı ve Endişe, 8 = Cezalandırıcı Tepkiler, 9 = Küçümseyici Tepkiler, 10 = Olumsuz Duygu Sosyalleştirmesi, 11 = Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı Tepkiler, 12 = Duyguya Odaklı Tepkiler, 13 = Problem Odaklı Tepkiler, 14 = Olumlu Duygu Sosyalleştirmesi, 15 = Empati, 16 = Meta Duygu Özellikleri; * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

3.3. İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları ve Duygu Sosyalleştirme Tepkilerine İlişkin Bulgular

İşlevsel olmayan ebeveyn modları ile olumlu duygu sosyalleştirmeyi yordayıp yordamadığı hiyerarşik regresyon analizi kullanılarak anlaşılmaya çalışılmıştır. İlk bloğa kontrol değişkenleri olan annenin eğitim durumu, çocuğun cinsiyeti ve aleksitimi eklenmiş, ikinci bloğa ise cezalandırıcı ve talepkar ebeveyn modu yordayıcı değişken olarak dahil edilmiştir. Kontrol değişkenlerinin bulunduğu birinci model olumlu duygu sosyalleştirmedeki değişimin %4'ünü açıklamaktadır, $F(3, 212) = 4.19$. Cezalandırıcı ve talepkar ebeveyn modlarının olduğu ikinci modelinse olumlu duygu sosyalleştirmede ekstra bir değişime yol açmadığı görülmüştür, $R^2_{değişim} = .003$, $F_{değişim}(2, 210) = .38$. Değişkenlere ilişkin ayrıntılı bilgilere Tablo 3.3.'ten ulaşılabilir.

Tablo 3.3. İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modlarının Olumlu Duygu Sosyalleştirmeyi Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

	Yordayıcı	F _{değişim}	s.d.	B	t	p	%95 Güven Aralığı	R ² değişim	Düzeltilmiş R ²
Model 1		4.19	(3, 212)					.06	.043*
	Annenin Eğitimi			.08	1.13	.26	[-.038, .14]		
	Çocuğun Cinsiyeti			.14	2.16	.03	[.011, .257]		
	Aleksitimi			-.16	-2.4	.02	[-.277, -.027]		
Model 2		2.10	(2, 210)					.02	.037
	Anne Eğitim			.07	.97	.34	[-.046, .134]		
	Çocuğun Cinsiyeti			-.15	2.18	.03	[.013, .258]		
	Aleksitimi			-.12	-1.60	.11	[-.257, .027]		
	Cezalandırıcı Ebeveyn Modu			-.17	-1.97	.05	[-.277, .000]		
	Talepkar Ebeveyn Modu			.11	1.38	.17	[-.021, .118]		

DV: Olumlu Duygu Sosyalleştirme Tepkileri

İşlevsel olmayan ebeveyn modlarının olumsuz duygu sosyalleştirmeyi yordayıp yordamadığı hiyerarşik regresyon analizi yardımıyla anlaşılmaya çalışılmıştır. Kontrol değişkenlerinin olduğu ilk model olumsuz duygu sosyalleştirmedeki değişimin %12'ini açıklamaktadır, $F(3, 212) = 9.53$. Cezalandırıcı ve talepkar ebeveyn modlarının olduğu ikinci model ise olumsuz duygu sosyalleştirmede ekstra olarak %3.8'lik bir varyans açıklamaktadır, $F_{değişim}(2,210) = 5.66$. Değişkenlere ilişkin ayrıntılı bilgilere Tablo 3.4.'ten ulaşılabilir.

Tablo 3.4. *İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları Olumsuz Duygu Sosyalleştirmeyi Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları*

Yordayıcı	F değişim	s.d.	B	t	p	%95 Güven Aralığı	R ² değişim	Düzeltilmiş R ²
Model 1	9.53	(3, 212)					.12	.11*
Anne Eğitim			-.14	-2.05	.04	[-.161, -.003]		
Çocuğun Cinsiyeti			-.03	-.44	.66	[-.084, .133]		
Aleksitimi			.29	4.46	<.001	[.139, .360]		
Model 2	5.66	(2,210)					.038	.14*
Anne Eğitim			-.16	-2.46	.01	[-.176, -.019]		
Çocuğun Cinsiyeti			-.01	-.19	.85	[-.096, .117]		
Aleksitimi			.17	2.37	.02	[.025, .272]		
Cezalandırıcı Ebeveyn Modu			.17	2.16	.03	[.011, .253]		
Talepkar Ebeveyn Modu			.10	1.37	.17	[-.019, .103]		

DV: Olumsuz Duygu Sosyalleştirme Tepkileri

3.4. Meta Duygu Özellikleri ve Duygu Sosyalleştirme Tepkilerine İlişkin Bulgular

Meta duygu özelliklerinin olumlu duygu sosyalleştirmeyi yordayıp yordamadığı hiyerarşik regresyon analizi yardımıyla anlaşılmaya çalışılmıştır. İlk bloğa kontrol değişkenleri olan annenin eğitim durumu, çocuğun cinsiyeti ve aleksitimi eklenmiş, ikinci bloğa ise meta duygu özellikleri yordayıcı değişken olarak dahil edilmiştir. Kontrol değişkenlerinin bulunduğu birinci model olumlu duygu sosyalleştirmedeki değişimin %6'sını açıklamaktadır, $F(3, 212) = 4.19$. Meta duygu özellikleri değişkeninin olduğu ikinci model ise olumlu duygu sosyalleştirmede ekstra olarak %2.6'lık bir varyans açıklamaktadır, $F_{değişim}(1, 211) = 5.92$. Değişkenlere ilişkin ayrıntılı bilgilere Tablo 3.5.'ten ulaşılabilir.

Tablo 3.5. *Meta Duygu Özelliklerinin Olumlu Duygu Sosyalleştirmeyi Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları*

	Yordayıcı Değişken	F_{değişim}	s.d.	B	t	p	%95 Güven Aralığı	R²_{değişim}	Düzeltilmiş R²
Model 1		4.19	(3, 212)					.06	.04*
	Anne Eğitim			.08	1.13	.26	[-.038, .140]		
	Çocuğun Cinsiyeti			.14	2.16	.03	[.011, .257]		
	Aleksitimi			.06	-2.40	.02	[-.277, -.027]		
Model 2		5.92	(1,211)					.03	.06*
	Anne Eğitim			.08	1.16	.25	[-.036, .140]		
	Çocuğun Cinsiyeti			.15	2.28	.02	[.019, .263]		
	Aleksitimi			-.01	-.05	.96	[-.176, .167]		
	Meta Duygu Özellikleri			.23	2.43	.02	[.042, .397]		

DV: Olumlu Duygu Sosyalleştirme Tepkileri

Meta duygu özelliklerinin olumsuz duygu sosyalleştirmeyi yordayıp yordamadığı hiyerarşik regresyon analizi yardımıyla anlaşılmaya çalışılmıştır. Kontrol değişkenlerinin olduğu ilk model olumsuz duygu sosyalleştirmedeki değişimin %12'sini açıklamaktadır, $F(3, 212) = 9.53$. Meta duygu özellikleri değişkeninin olduğu ikinci model ise olumsuz duygu sosyalleştirmede ekstra olarak %1.9'luk bir varyans açıklamaktadır, $F_{değişim}(1, 211) = 4.63$. Değişkenlere ilişkin ayrıntılı bilgilere Tablo 3.6.'dan ulaşılabilir.

Tablo 3.6. *Meta Duygu Özelliklerinin Olumsuz Duygu Sosyalleştirmeyi Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları*

	Yordayıcı Değişken	F_{değişim}	s.d.	B	t	p	%95 Güven Aralığı	R²_{değişim}	Düzeltilmiş R²
Model 1		9.53	(3, 212)					.12	.12*
	Anne Eğitim			-.14	-2.05	.04	[-.161, -.003]		
	Çocuğun Cinsiyeti			.03	.44	.66	[-.084, .133]		
	Aleksitimi			.29	4.46	<.001	[.139, .360]		
Model 2		4.63	(1,211)					.02	.14*
	Anne Eğitim			-.14	-2.09	.04	[-.161, -.005]		
	Çocuğun Cinsiyeti			-.02	.35	.73	[-.089, .127]		
	Aleksitimi			.16	1.73	.09	[-.019, .286]		
	Meta Duygu Özellikleri			-.19	-2.15	.03	[-.329, -.014]		

DV: Olumsuz Duygu Sosyalleştirme Tepkileri

3.5. Empati ve Duygu Sosyalleştirme Tepkilerine İlişkin Bulgular

Empatinin olumlu duygu sosyalleştirmeyi yordayıp yordamadığı hiyerarşik regresyon analizi kullanılarak anlaşılmaya çalışılmıştır. İlk bloğa kontrol değişkenleri olan annenin eğitim durumu, çocuğun cinsiyeti ve aleksitimi eklenmiş, ikinci bloğa ise empati yordayıcı değişken olarak dahil edilmiştir. Kontrol değişkenlerinin bulunduğu birinci model olumlu duygu sosyalleştirmedeki değişimin %5.6'sını açıklamaktadır, $F(3, 212) = 4.19$. Empati değişkeninin olduğu ikinci model ise olumlu duygu sosyalleştirmede ekstra olarak %3.2'lik bir değişimi açıklamaktadır, $F_{değişim}(1, 211) = 7.50$. Değişkenlere ilişkin ayrıntılı bilgilere Tablo 3.7'den ulaşılabilir.

Tablo 3.7. *Empatinin Olumlu Duygu Sosyalleştirmeyi Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları*

	Yordayıcı Değişken	F_{değişim}	s.d.	β	t	p	%95 Güven Aralığı	R²_{değişim}	Düzeltilmiş R²
Model 1		4.19	(3, 212)					.06	.04*
	Anne Eğitim			.08	1.13	.26	[-.038, .140]		
	Çocuğun Cinsiyeti			.14	2.16	.03	[.011, .257]		
	Aleksitimi			-.16	-2.40	.02	[-.277, -.027]		
Model 2		7.50	(1,211)					.03	.07*
	Anne Eğitim			.07	1.04	.30	[-.041, .134]		
	Çocuğun Cinsiyeti			.15	2.27	.02	[.018, .260]		
	Aleksitimi			-.15	-2.20	.03	[-.261, -.014]		
	Empati			.18	2.74	.01	[.054, .329]		

DV: Olumlu Duygu Sosyalleştirme Tepkileri

Empatinin olumsuz duygu sosyalleştirmeyi yordayıp yordamadığı hiyerarşik regresyon analizi kullanılarak anlaşılmaya çalışılmıştır. Kontrol değişkenlerinin bulunduğu birinci model olumsuz duygu sosyalleştirmedeki varyansın %11.9'unu açıklamaktadır, $F(3, 212) = 9.53$. Empati değişkeninin olduğu ikinci model ise olumsuz duygu sosyalleştirmede ekstra olarak %2'lik bir değişimi açıklamaktadır, $F_{değişim}(1, 211) = 5.01$. Değişkenlere ilişkin ayrıntılı bilgilere Tablo 3.8.'den ulaşılabilir.

Tablo 3.8. *Empatinin Olumsuz Duygu Sosyalleştirmeyi Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları*

	Yordayıcı Değişken	F_{değişim}	s.d.	β	t	p	%95 Güven Aralığı	R²_{değişim}	Düzeltilmiş R²
Model 1		9.53	(3,212)					.12	.12*
	Anne Eğitim			-.14	-2.05	.04	[-.161, -.003]		
	Çocuğun Cinsiyeti			.03	.44	.66	[-.184, .133]		
	Aleksitimi			.29	4.56	<.001	[.139, .360]		
Model 2		5.01	(1,211)					.02	.10
	Anne Eğitim			-.14	-2.16	.03	[-.163, -.007]		
	Çocuğun Cinsiyeti			.03	.51	.61	[-.080, .135]		
	Aleksitimi			.30	4.67	<.001	[.150, .370]		
	Empati			.14	2.24	.03	[.017, .261]		

DV: Olumlu Duygu Sosyalleştirme Tepkileri

3.6. İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları, Meta Duygu Özellikleri ve Empatinin Duygu Sosyalleştirme Tepkileriyle İlişisine İlişkin Bulgular

Son olarak anne eğitim düzeyi, çocuğun cinsiyeti ve aleksitimi kontrol edildiğinde empati, meta duygu özellikleri ve işlevsel olmayan ebeveyn modlarının olumsuz duygu sosyalleştirmesini yordayıp yordamadığını anlamak için hiyerarşik regresyon analizi (stepwise) yapılmıştır. Kontrol değişkenlerinin bulunduğu ilk model bağımlı değişkendeki değişimin %11.9'unu açıklamaktadır, $F(3, 212) = 9.53$. İkinci modele eklenen cezalandırıcı ebeveyn modu değişkeninin bağımlı değişkende ekstra olarak açıkladığı değişim %3.8'dir, $F_{değişim}(1, 211) = 9.42$. Üçüncü modelde ise empati eklenmiş ve bu değişkenin bağımlı değişkende ekstra olarak %1.7'lik bir varyans açıkladığı görülmüştür, $F_{değişim}(1, 210) = 4.40$. Meta duygu özelliklerinin modele eklenmediği gözlenmiştir. Değişkenlere ilişkin ayrıntılı bilgilere Tablo 3.9.'dan ulaşılabilir.

Tablo 3.9. Empati, Meta Duygu Özellikleri ve İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modlarının Olumsuz Duygu Sosyalleştirmeyi Yordamasına İlişkin İstatistiksel Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişken	F _{değişim}	s.d.	β	t	p	%95 Güven Aralığı	R ² _{değişim}	Düzeltilmiş R ²
Model 1	9.53	(3,212)					.12	.11*
Anne Eğitim			-.14	-2.05	.04	[-.161, -.003]		
Çocuğun Cinsiyeti			.03	-.44	.66	[-.084, .133]		
Aleksitimi			.29	4.46	<.001	[.139, .360]		
Model 2	9.42	(1,211)					.04	.14*
Anne Eğitim			-.15	-2.26	.03	[-.166, -.011]		
Çocuğun Cinsiyeti			.02	.26	.80	[-.093, .121]		
Aleksitimi			.19	2.58	.01	[.038, .283]		
Cezalandırıcı Ebeveyn Modu			.22	3.07	.002	[.060, .278]		
Model 3	4.40	(1,210)					.02	.17*
Anne Eğitim			-.15	-2.35	.02	[-.168, -.015]		
Çocuğun Cinsiyeti			.02	.33	.74	[-.088, .124]		
Aleksitimi			.20	2.80	.006	[.051, .296]		
Cezalandırıcı Ebeveyn Modu			.21	2.96	.003	[.054, .270]		
Empati			.13	2.09	.04	[.008, .248]		

DV: Olumsuz Duygu Sosyalleştirme

4. BÖLÜM

TARTIŞMA

Duygu sosyalleştirme tepkileri; ebeveynin, çocuğun olumsuz duyguları karşısında verdiği tepkiler olarak tanımlanmaktadır (Eisenberg ve ark., 1998). Çocuğa duygularını destekleyen, yaşadığı sorunları çözmek veya olumsuz duyguyu olumluya çevirmek için yol gösteren tepkiler ‘olumlu duygu sosyalleştirme’; çocuğu olumsuz duygusu nedeniyle cezalandıran, küçümseyen veya çocuğun olumsuz duygusunun ebeveynde sıkıntıya sebep olduğu tepkiler de ‘olumsuz duygu sosyalleştirme’ tepkileri olarak geçmektedir (Fabes ve ark., 2002). Alan yazın tarandığında özellikle Türkiye örneğinde duygu sosyalleştirme çalışmalarının çocuk üzerine yoğunlaştığı, annenin özelliklerine dair verilerin kısıtlı olduğu görülmektedir.

Araştırmanın bu bölümünde araştırma sorularına ve hipotezlere uygun şekilde yapılan analiz bulguları, ilgili alan yazın ışığında alt başlıklar halinde tartışılmıştır. Bağımsız değişkenlerin alt boyutları birleştirilerek tek bir alt boyut haline getirilmiş ve analizler bu şekilde yapılmıştır. Aleksitimi, duyguları tanımlamada yetersizlik olarak tanımlanabilmektedir (Apfel ve Sifneos, 1979) ve aleksitimi düzeyi yüksek olan kişilerin duygu okuma, duygu ifadesi konusunda da yeterli becerisinin bulunmadığı bilinmektedir (Rief ve ark., 1996). Duygu sosyalleştirme tepkileri araştırılırken aleksitimi düzeyinin ölçülmesinin, daha temiz bir çalışma sağlayacağı düşüncesiyle aleksitimi kontrol değişkeni olarak kabul edilmiştir. Bunun yanında annenin ve çocuğun yaşı, annenin eğitim durumu, sosyo-ekonomik düzey de kontrol değişkenlerine eklenmiştir.

4.1. İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları ve Duygu Sosyalleştirme Tepkilerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Kişinin içselleştirilmiş ebeveyn sesi olarak tanımlanan işlevsel olmayan ebeveyn modları, Young (1990)’ın şema teorisinden yola çıkılarak oluşturulmuştur (akt. Young ve ark., 2003). Bu modların içerisinde bulunan cezalandırıcı ebeveyn modunda kişi; kendisi veya bir başkası ihtiyaçlarını dile getirdiğinde veya hata yaptığında sert şekilde cezalandırır ve eleştirir. Talepkar ebeveyn modunda ise kişinin kendisinden veya başkalarından karşılamasını beklediği yüksek standartlar mevcuttur (Arntz ve Jacob, 2019). Sıklıkla her iki

ebeveyn modu da kişide ‘yüksek beklentileri karşılamadığı için cezalandırma’ şeklinde bir arada ortaya çıkabilmektedir (Young ve ark., 2003).

Mevcut araştırmada annenin eğitim durumu, çocuğun cinsiyeti ve annelerin aleksitimi düzeyleri kontrol edildiğinde işlevsel olmayan ebeveyn modlarının olumlu ve olumsuz duygu sosyalleştirmeyi yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre hipotezler kısmi olarak doğrulanmıştır; beklendiği gibi cezalandırıcı ebeveyn modunun olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerini yordadığı bulunmuş olsa da talepkar ebeveyn modu ile ilişkisi bulunmamıştır. Bu durumun olası sebeplerinden biri talepkar ebeveyn modunun oldukça az sayıda madde ile ölçülmesi olabilir, bu durumda sağlıklı bir sonuç alınamaması beklendiktir. Benzer şekilde şema modları ile yapılan araştırmalarda talepkar ebeveyn modunun anlamlı ilişki bulunmamasını Gülüm ve Soygüt (2020) madde sayısının az olması ile birlikte dar örneklem ile çalışılmasına bağlamışlardır. Daha geniş örnekleme ulaştıkça bu sorunun ortadan kalkabileceğini belirtmişlerdir.

Mevcut çalışmada ebeveyn modlarının olumlu duygu sosyalleştirme tepkilerini yordayıp yordamadığına bakılmış ve hem talepkar hem de cezalandırıcı ebeveyn modu ile olumlu duygu sosyalleştirme tepkileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu bulguyla birlikte araştırmanın bir diğer hipotezi doğrulanmamıştır. Bilindiği kadarıyla mevcut çalışma, annenin duygu sosyalleştirme tepkileri ile işlevsel olmayan ebeveyn modlarının birlikte incelendiği ilk çalışmadır. Bu durumda; ilgili bulguların yapılmış çalışmalarla karşılaştırılması mümkün olmamakla birlikte bulgular değişkenlerin tek tek incelendiği çalışmaların sonuçlarıyla, bu sonuçlar üzerinden yapılan çıkarımlarla, kuramsal çerçeve dahilinde tartışılmaktadır.

Yukarıda özetlendiği şekilde olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerinde, çocuğun olumsuz duyguları cezalandırılır, küçümsenir veya ebeveyn durumdan rahatsız olur (Eisenberg ve ark., 1998). Bu tepkiler, Young (1990)’ın kuramındaki işlevsel olmayan ebeveyn modunun oluşumunda rol oynayan ebeveyn tepkileri ile uyuşmaktadır (akt. Young ve ark., 2003). Şema modlarında kişi hem kendisine hem karşısındakine karşı cezalandırıcı ve yüksek beklentiler içerisinde olmaktadır (Young ve ark., 2003). Bu durum bu şemaya sahip kişilerin çocuklarına karşı cezalandırıcı eleştirel veya katı tutum içerisinde olması sonucunu düşündürmektedir. İşlevsel olmayan ebeveynlik biçimi, aile yapısını etkilemekte ve bu ortamda yetişen çocukların da yetişkinlik hayatında bu örüntüyü sürdürmektedir

(Öztürk, 2021). Bu düşünceyi destekler biçimde Conger ve arkadaşları (2003) yaptıkları çalışmada öfkeli, cezalandırıcı davranışların kuşaktan kuşağa aktarıldığını göstermişlerdir.

İşlevsel olmayan şemaların işlevsel olmayan ebeveynlik stilleri ile olan ilişkisi hem şema kuramının içerisinde kendini göstermekte (Young ve ark., 2003) hem de yapılan çalışmalarla desteklenmektedir (Kooraneh ve Amirsardari, 2015). Yapılan araştırmalarda ebeveyn modlarının Young ebeveynlik stillerinden küçümseyici-kusur bulucu, cezalandırıcı, mükemmeliyetçi ve duygularını bastıran ebeveynlikle ilişkili olduğu görülmektedir (Soygüt ve ark., 2008; Stuart, 2021). Young ebeveynlik stillerine göre (Sheffield ve ark., 2005) küçümseyici-kusur bulucu ebeveynlikte çocuk ebeveyni tarafından küçümsendiğini ve kusurlu olduğunu hissettiren davranışlara maruz kalır. Cezalandırıcı ebeveynlik biçiminde çocuk hata yaptığında cezalandırılır. Mükemmeliyetçi, çocuğun mükemmel olmasının beklediği ebeveynlik biçimidir. Duygularını bastıran ebeveynlikte ise ebeveyn çocuğun duygusal ihtiyaçlarına karşı kayıtsız kalır. Görüldüğü gibi bahsedilen ebeveynlik stilleri, işlevsel olmayan ebeveyn modlarının oluşumunda bahsi geçen özelliklere sahip görünmektedir. Duygu sosyalleştirmenin de bir ebeveynlik davranışı olduğu göz önüne alındığında hem duygu sosyalleştirmenin tanımı gereği hem de yapılan araştırmaların (Chan ve ark., 2009; Li ve ark., 2010) işaret ettiği yön gereği bu modu sıklıkla aktifleşen ebeveynlerin çocuklarının duygularını sosyalleştirme becerilerinin zayıf olacağı söylenebilir.

Duygu sosyalleştirme çalışmaları incelendiğinde duygu sosyalleştirmesi davranışlarının çocuğun duygusal zekasını, duygu düzenleme becerisini yordadığı bilinmektedir (Havighurst ve Kehoe, 2017; Tan, 2017). Bu becerileri artan çocukların yetişkinlik hayatında da aynı becerileri kullanacağı fikri akla yatkındır. Duygu sosyalleştirme tepkileri ile duygu düzenleme becerisi arasında anlamlı ilişkinin bulunması da (Hajal ve Paley 2020; Kehoe ve ark., 2014; Li ve ark., 2019) bu bağlamda duygu sosyalleştirme becerilerinin kuşaktan kuşağa aktarılması fikrini gündeme getirmektedir.

Duygu sosyalleştirme tepkileri gibi şemaların da ebeveynden çocuğa ve çocuktan kendi ebeveynliğine doğru bir aktarımla ilerlediği Young (2003)'ın şema kuramının temelini oluşturmaktadır. Şema modları, yoğun duygusal durumlarla kendini göstermekte ve oluşumunda da yine olumsuz duygular rol oynamaktadır (Salgó ve ark., 2021). Dadomo ve arkadaşları (2016) da düzenlenmemiş duyguların işlevsel olmayan ebeveyn modların birincil sebebi olduğunu belirtmiş ve cezalandırıcı ebeveyn modlarının kişinin öz-nefret duyguları

barındırarak kendi duygularından uzaklaşmayla bağlantılı olmasını örnek göstermiştir. Bu bağlamda duygu düzenleme becerileri ile şema modları kavramının örtüştüğü söylenebilmektedir (Salgó ve ark., 2021).

Ebeveyn modlarının olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerini yordadığı bulgusu belirtilen çıkarımlar doğrultusunda beklendiktir. Ancak olumlu duygu sosyalleştirme tepkilerini yordamaması kuramsal çerçeve ve beklentilerle uyuşmamaktadır. Bu durum ülkemizde olumlu duygu sosyalleştirme tepkilerinin henüz yerleşmemiş olması ile alakalı olabilir. Le ve arkadaşları (2002) yaptıkları çalışmada toplulukçu ülkelerin bireyci ülkelere göre duygu tanıma ve tanımlama konusunda daha kısır olduklarını, duygular hakkında daha az konuştuklarını belirtmişlerdir. Yapılan kültürlerarası çalışmalarda Türkiye gibi toplulukçu ülkelerin olumsuz duyguların daha az gösterildiği, gösterilmesinin uygunsuz olarak nitelendirildiği söylenmiştir (Chen ve ark., 2015; Demir, 2020). Bu iki bulgu birlikte değerlendirildiğinde Türkiye için olumsuz duyguların ‘istenmeyen duygular’ olarak nitelendirildiği, olumlu duygularınsa ‘halihazırda olması gereken duygular’ olarak nitelendirildiği söylenebilir (Friedlmeier ve ark., 2011; Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005). Bu noktada olumsuz duygularla karşılaşan ebeveynlerin bundan rahatsız olup cezalandırma, küçümseme gibi olumsuz tepkilerle yanıt verdiği söylenebilir. Bunun yanında olumlu duyguların dikkate alınmıyor olabileceği akla gelmektedir. Dolayısıyla olumlu duyguların desteklenmemesi, olumsuz duyguların cezalandırılması olasıdır. İşlevsel olmayan ebeveyn modlarının olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerinin küçük bir varyansını açıkladığı göz önüne alındığında ebeveynin duygu sosyalleştirme davranışını açıklayan başka dinamiklerin olabileceği akla gelmektedir.

4.2. Meta Duygu Özellikleri ve Duygu Sosyalleştirme Tepkilerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Kişinin kendisinin ve karşısındakinin hangi duygu içerisinde olduğunu ayırt ve fark etmesine dair ve o duyguyu nasıl düzenleyebileceğine dair beceriler kişiden kişiye değişebilmektedir (Mayer ve Gaschke, 1988). Meta duygu, kişinin duyguları hakkındaki duygu ve düşünceleri olarak tanımlanabilmektedir (Gottman ve ark., 1996). Duyguların dikkat edilmesi ve üzerine düşünülmesi gerektiğini savunan ebeveynlerin çocukların duygularına cezalandırmak ya da küçümsemek gibi tepkiler vermek yerine olumsuz duyguların da doğal bir süreç olduğunu düşünme olasılığı daha yüksektir (Meyer ve ark.,

2014). Duygu sosyalleştirme tepkilerinde ebeveynin, çocuğun duygularını nasıl yorumladığına göre tepkileri de değişmektedir (Wong ve ark., 2008). Bu bağlamda meta duygu, duygu sosyalleştirme tepkileri açısından önemli bir noktada bulunmaktadır.

Meta duygunun bilişsel yanı, üç temel başlıkta aktarılmaktadır: duygusal dikkat, duygusal netlik ve duygusal onarım (Salovey ve ark., 1995). Mevcut çalışmada bu bilişsel yapı açısından incelenen meta duygunun, duygu sosyalleştirme tepkilerini yordayıp yordamadığı incelenmiş ve hipotezleri doğrular şekilde hem olumlu duygu sosyalleştirmeyi hem de olumsuz duygu sosyalleştirmeyi yordadığı görülmüştür.

Alan yazına bakıldığında her iki değişkenin birlikte incelendiği çalışmaların sayısı az olsa da mevcut bulguların alan yazında desteklendiği görülmektedir. Meyer ve arkadaşları (2014) meta duygu özellikleri ile duygu sosyalleştirme tepkileri ilişkisini inceledikleri çalışmada duyguları önemseyen, gösterilmesi gerektiğini düşünen ve duyguları düzenlemenin önemine vurgu yapan annelerin daha fazla olumlu, daha az olumsuz duygu sosyalleştirme tepkileri verdiğini bulmuşlardır. Yazarlar bu durumu duyguların farkına varan, önemseyen ebeveynlerin duygusal olarak olumlu bir aile ortam yaratmasının cezalandırma küçümseme gibi tepkilerin bu aile ortamında daha az görülmesine bağlamışlardır. Bununla birlikte duyguları net olarak ifade edebilen, düzenlemeye meyilli olan annelerin de çocuğun olumsuz duygularını kişiselleştirmeyeceği ve kendisinde sıkıntı yaratmayacağını düşünmüşlerdir.

Bu bulgu ile benzer şekilde ebeveynlerin duygulara dair inanışlarının duygu sosyalleştirme tepkilerini nasıl etkilediğinin incelendiği nitel çalışmalarda (Yap ve ark., 2008; Wong ve ark., 2008) çocuğun olumsuz duygusunu kabul eden ebeveynlerin daha fazla olumlu duygu sosyalleştirme tepkileri verdiklerini, farkındalık ve dikkatin artmasının olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerini azalttığını bulmuşlardır.

Ebeveynlerin duygularını net biçimde ifade edebilmelerinin, duyguya verdikleri değer ve dikkatin; çocuklarının duygu tanıma ve düzenleme becerilerini etkilediğini gösteren çalışmalar mevcuttur (Asla ve ark., 2011; Bergmann, 2016; Castro ve ark., 2015). Daha önce aktarıldığı gibi çocuğun duyguya dair bilgi ve becerisini yetişkinlik ve ebeveynlik hayatında kullanacağı tahmin edilmektedir. Geleneksel bir aktarımla hem meta duygular hem de duygu tanıma kuşaktan kuşağa aktarılma eğilimi göstermektedir (Parker ve ark., 2012). Duygu tanıma noktasında yetersiz ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerilerinin

de yetersiz olduğu bulguları (Le ve ark., 2002; Song ve ark., 2022; Thomas ve ark., 2011) göz önüne alındığında meta duygu özelliklerinin duygu sosyalleştirme tepkilerinin gelecek kuşakları da etkileyecek şekilde öneme sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Özetle; mevcut araştırma sonuçlarını destekler biçimde ilgili alan yazın taramasında annelerin hem olumlu hem de olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerini meta duygunun yordadığı görülmektedir. Meta duygu özelliklerinin, duygulara dair duygu ve düşüncelerin bilişsel faaliyet gösteren özellikleri olması ve duygu sosyalleştirme tepkilerini yordaması, sürecin bilişsel yanına ışık tutması açısından önemli bir bulgudur.

4.3. Empati ve Duygu Sosyalleştirme Tepkilerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Eisenberg ve Miller (1987) empatiyi, diğerlerinin içinde bulunduğu durumu ve duyguyu önemseme ve anlayabilme olarak tanımlamışlardır. Duygu sosyalleştirme esnasında çocuğun yaşadığı olumsuz duyguya empatik yanıt verebilme becerisinin, ebeveynin tepkisini değiştirebileceği düşünülmüştür. Bu düşünce ile ebeveynin empati becerilerinin duygu sosyalleştirme tepkilerini yordayıp yordamadığının araştırıldığı mevcut çalışmada empatinin hem olumlu hem olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerini yordayarak hipotezlerin doğrulandığı görülmüştür. Alan yazın incelendiğinde doğrudan ebeveyn empatisi ile duygu sosyalleştirme ilişkisinin incelendiği çalışma sayısı daha az olmakla birlikte çoğunlukla çocuğun empati yeteneği ile olan ilişkisine odaklanıldığı dikkati çekmektedir. Alan yazın bulgularının mevcut çalışma bulguları ile kısmi olarak uyumlu olduğu gözlenmiştir.

Mevcut çalışma bulguları alan yazın bulguları ile karşılaştırıldığında empatinin olumlu duygu sosyalleştirme tepkilerini yordadığı bulgusunun alan yazında desteklendiği görülmüştür. Bununla birlikte empatinin olumsuz duygu sosyalleştirmeyi yordamasına ilişkin bulgular çelişkilidir. Hu ve arkadaşları (2020) ebeveyn empati becerilerinin olumlu duygu sosyalleştirme tepkileri pozitif yönlü ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Yazarlar bu durumu, ebeveynlerin çocuklarının duyguları tanıma, yorumlama becerisinin empatik becerilerini artırdığı ve bu artan beceri sayesinde çocuğun duygusuna daha sağlıklı yorum yapabildikleri şeklinde açıklamışlardır. Ancak olumsuz duygu sosyalleştirme tepkileri ile ebeveyn empatisi arasında ilişki olmadığını belirtmişlerdir. Bu bulguya dair açıklamaları ise empatik becerileri yüksek ebeveynlerin; cezalandırma, küçümseme gibi davranışları içeren ebeveynlik stilinden uzak olmalarından kaynaklanabileceği şeklindedir. Bu çalışmaya

benzer şekilde mevcut çalışmada da empati becerilerinin olumsuz duygu sosyalleştirme tepkileri ile korelasyonunun anlamsız olduğu görülmüştür. Bu anlamsız ilişkinin sebebinin kişisel rahatsızlık alt boyutu olabileceği düşünülmüştür. Empatik tepkilerden biri olan kişisel rahatsızlık, diğerlerinin yaşadığı olumsuzluklar karşısında duyulan sıkıntı ve rahatsızlık hislerini anlamlarına gelmektedir (Davis, 1980). Eisenberg (2002) bu empatik tepkide kişinin başkasının yaşadığı durumu kişiselleştirdiği ve kendine yöneldiği için empati becerisinin yanında kişide olumsuz duyguların da ortaya çıkabileceğini belirtmiştir. Bu durumun empati boyutlarından olan kişisel rahatsızlık alt boyutu ile ilgili çelişkili bulgulara rastlanmasına veya ilişki çıkmamasına sebep olabileceği düşünülmektedir. (Eisenberg, 2002). Olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerinden biri olan ebeveynde sıkıntı tepkisi, çocuğun yaşadığı olumsuz duygu karşısında ebeveynin rahatsızlık, huzursuzluk duyması olarak tanımlanmıştır (Fabes ve ark., 2002). Bahsi geçen kişisel rahatsızlık ile olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerinin örtüşmesi ilişkiyi anlamsız kılmış olabilir.

Empati becerileri yüksek olan ebeveynlerin çocukların duygu ipuçlarını daha hızlı fark ettikleri görülmektedir (Strayer ve Roberts, 2004). Eisenberg ve arkadaşları (2004) olumlu duygu sosyalleştirme tepkilerinin çocuk ve annenin empatik becerileri arasındaki ilişkide rol oynadığını belirtmiş ve bu durumu şu şekilde açıklamışlardır: çocuğun olumsuz duygularına olumlu tepkiler verildiğinde çocuk duygularını çekinmeden ifade edebilir hale gelir ve anne-çocuk arasındaki duygu alışverişi için uygun ortam yaratılmış olur. Duygu alışverişinin kaliteli ve sık olması duygu sosyalleştirme davranışlarını pozitif yönde etkilemektedir (Lozada ve Brown, 2020). Bu durum empati becerilerinin nasıl olumlu duygu sosyalleştirme tepkilerini yordadığına dair bir diğer açıklama olabilir.

Özetle; empati becerileri olumlu duygu sosyalleştirme tepkilerini yordadığı bilgisi alan yazında sıklıkla karşılaşılan bir bulgudur. Bununla birlikte olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerini yordadığına ilişkin bulgular kısıtlıdır.

4.4. İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları, Meta Duygu Özellikleri ve Empatinin Duygu Sosyalleştirme Tepkileriyle İlişisine İlişkin Bulguların Tartışılması

Mevcut araştırmada bağımsız değişkenlerin duygu sosyalleştirme tepkisi üzerindeki etkisini birlikte görebilmek için annenin eğitimi, çocuğun cinsiyeti ve aleksitimi düzeyi kontrol edilerek her üç değişken de istatistiksel regresyon analizine sokulmuştur. Yapılan analiz sonucunda meta duygunun modele dahil edilmediği gözlenmiştir. Diğer değişkenlerin

yordama güçleri incelendiğinde ise sırasıyla cezalandırıcı ebeveyn modunun ve empatinin olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerini yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu modelin ilk kez test edilmesi ve hipotetik bir model olması sebebiyle alan yazında yeterli destek bulunmamaktadır.

Mevcut araştırmada olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerini yordayan en güçlü değişkenin cezalandırıcı ebeveyn modu olduğu gözlenmiştir. Daha önce tartışıldığı üzere cezalandırıcı ebeveyn modu ile olumsuz duygu sosyalleştirme tepkileri hem kavramsal olarak hem de davranışsal olarak (Eisenberg ve ark., 1998; Young ve ark., 2003) benzer yönde hareket etmesi aralarındaki anlamlı ilişkiye dair bir açıklama sayılabilmektedir. Bununla birlikte aralarındaki ilişkiye başka bir açıklama da duygusal zeka olabilir. Jacobs ve arkadaşları (2021) kişinin sosyo-duygusal işlevlerini ölçen duygusal zeka ile şema modları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada cezalandırıcı ebeveyn modunun tüm alt boyutları ile negatif yönlü yüksek korelasyona sahip olduğunu göstermişlerdir. Duygu sosyalleştirme tepkilerinin duygusal zeka ile ilişkisini gösteren çalışmalar incelendiğinde (Schultz ve ark., 2005) görülmektedir ki kişinin duygusal zeka seviyesi arttıkça olumsuz duygu sosyalleştirme tepkileri verme sıklığı azalmaktadır.

Olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerini cezalandırıcı ebeveyn modundan sonra en güçlü düzeyde yordayan değişkenin empati becerileri olduğu gözlenmiştir. Her ne kadar empatinin olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerini yordamasına ilişkin bulgular çelişkili olsa da cezalandırıcı ebeveyn modu daha şiddetli ve/veya daha sık aktif olan kişilerin empati becerilerinin yeterli düzeyde olmaması bir açıklama olabilir (Hoffart ve ark.,2002). Bununla birlikte çocuğun yaşadığı olumsuz duygu karşısında kişinin kendi ebeveyn şemaları aktifleştğinde empatik yanıt verme gücü azalabilir (Colonnello ve ark., 2019). Empatinin cezalandırıcı ebeveyn modundan daha zayıf düzeyde yordamasının sebeplerinden biri de önce şemanın aktifleşmesi ve bu aktifleşme ile birlikte empatik yanıt verme becerisinde azalma olabilir.

Meta duygu özelliklerinin yapılan istatistiksel regresyonda modelde çıkmaması, kontrol değişkeni olarak alınan aleksitimi ile yüksek korelasyon göstermesinden kaynaklanmış olabilir. Her iki ölçek de duygunun fark edilmesi ve tanınmasını incelemektedir. Mevcut çalışmada aleksitimik olduğu halde klinik tanı almamış kişiler olabileceği düşüncesinin yanı sıra aleksitiminin duygu sosyalleştirme tepkilerindeki önemli yeri sebebiyle kontrol değişkeni olarak alınmasının yararlı olacağı düşünülmüştür.

5. BÖLÜM

SONUÇ

Bu bölümde mevcut araştırmanın sonuçları klinik çıkarımlar çerçevesinde işlenmiştir. Araştırmanın sınırlılıkları ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Klinik Çıkarımlar

Türkiye’de klinik alanda çalışırken sıklıkla duyguların yeterince tanınmadığına, açık şekilde ifade edilmediğine ve duygulara uygun yanıtlar verilmediğine şahit olunmaktadır (Bekaroğlu, 2020; Demir 2020). Olumlu duygusal deneyimlerince kişinin yaşadığı sorunlarla baş etmede kolaylık sağladığı, kişinin hayatında olumlu değişimler yarattığı gözlenmekte ve bu durumla birlikte son yıllarda psikoterapi sürecinde duygulara daha ağırlıklı yer verildiği görülmektedir (Bekaroğlu, 2020). Duygu sosyalleştirme kavramı da bu noktada duyguyu tanıma, işleme ve yanıtlama konusunda yol göstermesi (Lozada ve Brown, 2020) sebebiyle oldukça önemli bir işleve sahiptir. Bununla birlikte duygu sosyalleştirmenin duygu düzenleme kaynaklarından biri olduğu ve psikopatoloji gelişiminde rol oynadığı alan yazında sıklıkla değinilen bir konudur (Shipman ve Zeman, 2001). Bu noktada duygu sosyalleştirme kavramı hem gelişim psikolojisi hem de klinik psikoloji alanında kendine önemli bir yer edinmektedir.

Duygu sosyalleştirme çalışmalarına bakıldığında çoğunlukla çocuk üzerindeki etkileri araştırılırken ebeveyn özelliklerinin incelendiği çalışma sayısı oldukça azdır. Mevcut çalışmada duygu sosyalleştirme kavramının kritik bir parçası olan annelerin, duygu sosyalleştirme tepkilerini yordayabileceği düşünülen faktörler incelenmiştir. Bulguların kavramın daha iyi anlaşılmasını sağlayacağı ve böylece uygulama alanında, yapılacak olan müdahale ve eğitim programlarında yararlı olacağı düşünülmektedir.

İlk olarak annenin cezalandırıcı ebeveyn modlarının olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerini yordadığı bulunmuştur. Bu bulgudan yola çıkılarak anne-çocuk ilişkisi çalışılırken özellikle duygu çalışmalarında annenin şema modlarına ve modların çıktıklarına dikkat edilmesi gerekmektedir. Gerekli görülürse ebeveynlerin şemaları üzerinde çalışmak üzere bu alanda uzman terapistlere yönlendirilmesi yararlı olabilir. Şemaların yerleşik yapısı ve kişinin çoğunlukla doğru olduğunu düşündüğü için bu şemaların farkında olmayabileceği

(Young ve ark., 2003) bilgisi doğrultusunda şemalarına ve etkilerine dair farkındalık eğitimlerinin yarar sağlayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte modları düzenlemek için çok sayıda şema terapi müdahalesi geliştirilmiştir (Roediger ve ark., 2018). Araştırmacılar ebeveyn eğitimlerine bu mod müdahale programlarını katarak geliştirebilir, genişletebilir ve daha fazla yarar görebilirler.

Bir diğer bulgu meta duygu özelliklerinin olumlu ve olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerini yordadığı şeklindedir. Temel olarak duygusal farkındalığın artmasını sağlayan meta duygu özelliklerinden duygusal dikkat, duygusal netlik, duygusal onarım için psikoeğitimin düzenlenmesi annelerin duygusal farkındalığını artırarak duygu sosyalleştirme tepkilerini olumlu yönde ilerletebilir. Meta duygu özelliklerinin duygulara dair bilişsel yapıyı yansıtması (Mayer ve Gaschke, 1988) nedeniyle annelerin duygulara ilişkin zihninde var olabilecek bilişsel çarpıtmalar da psikoterapi esnasında çalışılabilir.

Son olarak empati becerilerinin de duygu sosyalleştirmeyi yordadığı bulgusu annenin yeterli düzeyde empati yapabilmesinin önemini göstermektedir. Empati becerisinin yüksek olması hem çocuğu daha iyi anlamasını sağlayacağı hem de yaşanan sorunlara karşı yorumunu da etkileyebileceğinden çocuğun olumsuz duygusunu ele alma konusunda becerisini de artıracaktır. Bu bilgiler ışığında ebeveyn empatisinin artırılmasına yönelik psikoeğitimlere önem verilmesi gerektiğini düşündürmektedir.

Sonuç olarak şema modlarının, meta duygu özelliklerinin ve empatinin, duygu sosyalleştirmeye dair oluşturulan müdahale programlarında, psiko-eğitimlerde veya klinik görüşmelerde yer almasının verimi artıracacağı düşünülmektedir.

5.2. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Öneriler

Araştırmanın en önemli kısıtlılıklarından biri yalnızca annelerin öz bildirimine dayalı şekilde verilerin toplanmış olmasıdır. Gözlem çalışmalarının da yapılması nesnel bir değerlendirme sunması açısından fayda sağlayabilir. Bunun yanında çocuğun olumsuz duygusuna verilen tepkiler ölçüldüğünden çocuktan da veri toplamanın çalışmanın güvenilirliğini artırabilir. Mevcut çalışmada odağın dağılmaması ve spesifik bir ölçüm yapılabilmesi adına yalnızca ebeveyn modları incelenmiştir. İlerleyen çalışmalarda diğer modların da ilişkisinin incelenmesi duygu sosyalleştirme ve şema modları kavramlarına ilişkin kapsamlı bir değerlendirme olanağı sağlayabilir. Bu araştırma duygu sosyalleştirme tepkilerini ölçen aracın orijinal hedef kitlesine uygun olması açısından yalnızca 3-7 yaş çocuğu olan annelerle yapılmıştır ancak farklı yaş gruplarında da benzer çalışmaların

yapılması yararlı olacaktır. Bunun yanında ilerleyen çalışmalarda boylamsal ve kuşaklararası çalışmaların yapılması da alan yazına önemli bir katkı sunacaktır.

Mevcut araştırmanın daha geniş bir örnekleme uygulanması daha sağlıklı veriler elde etmeyi sağlayabilir. Verilerin analizi başlığında bahsedilen kayıp verilerdeki sistematik hatanın bir sebebi ölçekler verilirken sıra etkisinin kontrol edilmemesi olabilir. Katılımcılar ölçekleri doldururken yorulabilir veya çalışmayı tamamlamaya yönelik motivasyonları azalabilir (Kolen ve Brennan, 2014). Kolen ve Brennan (2014)'a göre sıra etkisi olarak adlandırılan bu etkilerin kontrol altına alınması, katılımcıların daha yüksek motivasyonla çalışmaya odaklanmasını sağlarken yarım bırakma olasılıklarını da azaltabilmektedir. Mevcut çalışmada sıra etkisi gözetilmeksizin ölçekler tüm katılımcılara aynı sırayla verilmiştir. Ölçekler arasında ilk sırada verilen ölçeğin Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği'nin olması ve bu ölçeğin tüm çalışmadaki en uzun ölçek olması, katılımcılarda çalışmayı bırakma isteği uyandırmış olabilir. Dolayısıyla verilerdeki yüksek oranlı kaybın sebebi olarak düşünülebilir. Bu durum çalışmanın bir hatası olarak kabul edilmektedir. Bu derece yüksek bir veri kaybı, sıra etkisinin önemini de gözler önüne sermektedir. Yapılacak çalışmalarda bu durumun gözden kaçırılmaması önerilir.

Mevcut çalışmada kısıtlı örnekleme sahip olunması sebebiyle örnekleme azaltmamak için aleksitimi düzeyi yüksek olan kişilerin veri setinden çıkarılması yerine aleksitiminin kontrol değişkeni olarak alınmasına karar verilmiştir. Ancak meta duygu özellikleri ile yüksek korelasyona sahip aleksitimi düzeyinin mevcut çalışmada kontrol değişkeni olarak alınması, olası bir ilişkinin çıkmamasına sebep olmuş olabilir. Daha geniş bir örnekleme çalışıldığında aleksitimik kişilerin veri setinden çıkarılması daha doğru bir yorum yapabileme gücünü sağlayabilir. Mevcut çalışmada çocuk cinsiyetinin değişkenlerle korelasyonunun yüksek çıkmaması nedeniyle kısmi korelasyon tercih edilmemiştir ancak gelecek çalışmalarda çocuk cinsiyetinin korelasyonda kontrol edilerek analizlerin yapılması yararlı olabilir.

Anne babalık hakkındaki kültürel özellik farkları nedeniyle anne ve babaların çocukların duygularına aynı tepkileri vermesini beklemek hatalı olacaktır (Eisenberg ve ark., 1998). Bozok (2018)'un raporuna göre her ne kadar giderek babalığın tanımında olumlu değişimler olsa da çocuğun bakımının anneye bırakılması, babanın evin gelir kaynağı olarak görülmesi ve çocukların bilişsel, duygusal gelişimi üzerinde pek söz sahibi ol(a)maması günümüzde hala devam etmektedir. Duygu sosyalleştirmesine yönelik çalışmalarda giderek babalarla yapılan çalışmalar artsa da hala annelerle yapılan çalışmaların daha yoğunluklu olduğu görülmektedir (Katz ve ark., 2012). Türkiye'de duygu sosyalleştirmesine yönelik

yapılan araştırmaların çoğunda hem bu raporda bahsi geçen sebeplerle hem de annelerin daha ulaşılabilir olması sebebiyle annelerle çalışıldığı görülmektedir (Kaya Bican ve Sarıtaş Atalar, 2017; Pala, 2020; Seçer, 2017; Uslu ve Turan, 2021). Yukarıda aktarılan alan yazın bilgisi doğrultusunda mevcut araştırmaya yalnızca anneler dahil edilmiştir ancak ilerideki çalışmalarda babaların duygu sosyalleştirme tepkilerinin de ölçülmesi, baba katılımının incelenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Altan Aytun, Ö., Yağmurlu, B. ve Yavuz, H. M. (2013). Turkish mothers' coping with children's negative emotions: A brief report. *Journal of Child and Family Studies*, 22(3), 437-443.
- Apfel, R. J. ve Sifneos, P. E. (1979). Alexithymia: Concept and measurement. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 32(1-4), 180-190.
doi:10.1159/000287386
- Arntz, A. ve Jacob, G. (2019). Mod Kavramı. G. Soygüt (Ed.) B. Akın (Çev.) *Uygulamada şema terapi: Şema mod yaklaşımına giriş rehberi* (2. baskı) içinde (s. 41-90). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Asla, N., de Paúl, J. ve Pérez Albéniz, A. (2011). Emotion recognition in fathers and mothers at high-risk for child physical abuse. *Child Abuse & Neglect*, 35(9), 712-721.
doi: 10.1016/j.chiabu.2011.05.010
- Bach, B., Lockwood, G. ve Young, J. E. (2017). A new look at the schema therapy model: Organization and role of early maladaptive schemas. *Cognitive Behaviour Therapy*, 47(4), 328-349. doi:10.1080/16506073.2017.1410566
- Bergmann, S., von Klitzing, K., Keitel-Korndörfer, A., Wendt, V., Grube, M., Herpertz, S., ... Klein, A. M. (2016). Emotional availability, understanding emotions, and recognition of facial emotions in obese mothers with young children. *Journal of Psychosomatic Research*, 80, 44-52. doi:10.1016/j.jpsychores.2015.11.
- Bekaroğlu, E. (2020). Psikoterapide Duygular. E. İnan ve E. Yücel (Ed.). *Psikoloji penceresinden duygular: Kuramdan uygulamaya* içinde (s. 445-469). Ankara: Nobel Yayınevi.

- Bitmiş, B. (2019). *Bireylerin duygu düzenleme stratejileri ve yaşam doyumlarına göre şema modlarının incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Binalı Yıldırım Üniversitesi, Erzincan.
- Björk, R. F., Havighurst, S. S., Pons, F. ve Karevold, E. B. (2020). Pathways to behavior problems in Norwegian kindergarten children: The role of parent emotion socialization and child emotion understanding. *Scandinavian journal of psychology*, 61(6), 751-762.
- Bouchera, E., Lecoursa, S., Philippeb, F.L. ve Arseneaulta, S. (2013). Parental socialization of emotion and depression in adulthood: The role of attitudes toward sadness. *European Review of Applied Psychology*, 63(1), 15-23.
- Bozok, M. (2018). *Ebeveynlik, erkeklik ve çalışma hayatı arasında Türkiye'de babalık*. İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı.
- Byrne, B. M. (2010). *Structural equation modeling with Amos: Basic concepts, applications, and programming* (2. baskı). New York: Taylor and Francis Group.
- Castro, V. L., Halberstadt, A. G., Lozada, F. T. ve Craig, A. B. (2015). Parents' emotion-related beliefs, behaviours, and skills predict children's recognition of emotion. *Infant and Child Development*, 24(1), 1-22.
- Chan, S. M., Bowes, J. ve Wyver, S. (2009). Parenting style as a context for emotion socialization. *Early Education & Development*, 20(4), 631-656.
doi:10.1080/10409280802541973
- Chen, B., Vansteenkiste, M., Beyers, W., Boone, L., Deci, E. L., der Kaap-Deeder, V., ... Verstuyf, J. (2015). Basic psychological need satisfaction, need frustration, and need strength across four cultures. *Motivation and emotion*, 39(2), 216-236.
- Cheung, R. Y. M., Boise, C., Cummings, E. M. ve Davies, P. T. (2018). Mothers' and fathers' roles in child adjustment: Parenting practices and mothers' emotion socialization as predictors. *Journal of Child and Family Studies*, 27(12), 4033-4043.

- Curtis, K., Zhou, Q. ve Tao, A. (2020). Emotion talk in Chinese American immigrant families and longitudinal links to children's socioemotional competence. *Developmental Psychology*, 56(3), 475–488.
<https://doi.org/10.1037/dev0000806>
- Cole, P. M. ve Tan, P. Z., (2015). Emotion socialization from a cultural perspective. *Handbook of socialization: Theory and research* (2. baskı) içinde (s. 499-519). Newyork: The Guilford Press.
- Colonnello, V., Mattarozzi, K. ve Russo, P. M. (2019). Emotion recognition in medical students: Effects of facial appearance and care schema activation. *Medical Education*, 53(2), 195-205.
- Conger, R. D., Neppl, T., Kim, K. J. ve Scaramella, L. (2003). Angry and aggressive behavior across three generations: A prospective, longitudinal study of parents and children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 31(2), 143-160.
- Dadomo, H., Grecucci, A., Giardini, I., Ugolini, E., Carmelita, A. ve Panzeri, M. (2016). Schema therapy for emotional dysregulation: Theoretical implication and clinical applications. *Frontiers in Psychology*, 7(1987), 1-16.
doi:10.3389/fpsyg.2016.01987
- Davis, M. H. (1980). A multidimensional approach to individual differences in empathy. *Journal of Personality and Social Psychology*. 10(85).
- Demir, S. (2020). Duygular ve duygu kuramları. E. İnan ve E. Yücel (Ed.). *Psikoloji penceresinden duygular: Kuramdan uygulamaya* içinde (s. 3-33). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Denham, S. A., Zoller, D. ve Couchoud, E. A. (1994). Socialization of preschoolers' emotion understanding. *Developmental Psychology*, 30(6), 928–936.
Doi: <https://doi.org/10.1037/0012-1649.30.6.928>

- Dunsmore, J. C. ve Halberstadt, A. G. (1997). How does family emotional expressiveness affect children's schemas? K. C. Barrett (Ed.), *The communication of emotion: Current research from diverse perspectives* içinde (s. 45–68). Jossey-Bass.
- Eisenberg, N. (1996). Meta-emotion and socialization of emotion in the family--A topic whose time has come: Comment on Gottman et al. *Journal of Family Psychology*, *10*(3), 269–276. doi:10.1037/0893-3200.10.3.269
- Eisenberg, N. (2002). Empathy-related emotional responses, altruism, and their socialization. R. J. Davidson ve A. Harrington (Ed.), *Visions of compassion: Western scientists and Tibetan Buddhists examine human nature* içinde (s. 131–164). Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195130430.003.0007>
- Eisenberg, N. (2020). Findings, issues, and new directions for research on emotion socialization. *Developmental Psychology*, *56*(3), 664-670.
- Eisenberg, N., Cumberland, A. ve Spinrad, T. L. (1998) Parental socialization of emotion. *Psychological Inquiry*, *9*(4), 241-273. DOI: 10.1207/s15327965pli0904_1
- Eisenberg, N. ve Fabes, R. A. (1994). Mothers' reactions to children's negative emotions: Relations to children's temperament and anger behavior. *Merrill-Palmer Quarterly* (1982), 138-156.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Guthrie, I. K., Murphy, B. C. ve Reiser, M. (1999). Parental reactions to children's negative emotions: Longitudinal relations to quality of children's social functioning. *Child Development*, *70*(2), 513-534.
doi:10.1111/1467-8624.00037
- Eisenberg, N. ve Miller, P. A. (1987). The relation of empathy to prosocial and related behaviors. *Psychological Bulletin*, *101*(1), 91–119. doi:10.1037/0033-2909.101.1.91
- Eisenberg, N., Spinrad, T. L. ve Sadovsky, A. (2006). Empathy-Related Responding in Children. *Handbook of Moral Development*, 517-551.

- Eisenberg, N., Valiente, C. ve Champion, C. (2004). Empathy-related responding: Moral, social, and socialization correlates. A. G. Miller (Ed.), *The social psychology of good and evil* içinde (s. 386–415). The Guilford Press.
- Engeler, A., ve Yargıç, L. İ. (2007). Kişilerarası tepkisellik indeksi: Empatinin çok boyutlu ölçümü. *New Symposium Journal* ,45(3), 119-127.
- Fabes, R. A., Poulin, R. E., Eisenberg, N. ve Madden-Derdich, D. A. (2002). The coping with children's negative emotions scale (CCNES): Psychometric properties and relations with children's emotional competence. *Marriage & Family Review*, 34(3-4), 285–310. doi:10.1300/j002v34n03_05
- Farrant, B. M., Devine, T. A. J., Maybery, M. T. ve Fletcher, J. (2011). Empathy, perspective taking and prosocial behaviour: The importance of parenting practices. *Infant and Child Development*, 21(2), 175–188. doi:10.1002/icd.740
- Fernández-Berrocal, P. ve Extremera, N. (2008). A review of trait meta-mood research. *Advances in Psychology Research*, 55, 17-45.
- Ferrari, P. F. ve Coudé, G. (2018). Mirror neurons, embodied emotions, and empathy. *Neuronal Correlates of Empathy*, 67–77. doi:10.1016/b978-0-12-805397-3.00006-1
- Friedlmeier, W., Çorapçı, F. ve Cole, P. M. (2011). Emotion socialization in cross-cultural perspective. *Social and Personality Psychology Compass*, 5(7), 410–427. doi:10.1111/j.1751-9004.2011.00362.x
- Gibson, M. ve Francis, A. J. P. (2019). Intergenerational transfer of early maladaptive schemas in mother–daughter dyads, and the role of parenting. *Cognitive Therapy and Research*, 43, 737–747. doi:10.1007/s10608-018-09994-3
- Gohm, C. L. ve Clore, G. L. (2002). Affect as information: An individual-differences approach. In L. Feldman Barrett and P. Salovey (Eds.), *The wisdom of feelings:*

Psychological processes emotional intelligence içinde (s. 341-359). New York: Guilford.

Gottman, J. M., Katz, L. F. ve Hooven, C. (1996). Parental meta-emotion philosophy and the emotional life of families: Theoretical models and preliminary data. *Journal of Family Psychology*, 10(3), 243–268.

Gör, N., Yiğit, İ., Kömürcü, B. ve Ertürk, İ. Ş. (2017). Geçmişin mirası ve geleceğin haritası: Erken dönem uyumsuz şemalar. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 5(10), 197-218.

Grusec, J. E. ve Hastings, P. D. (Ed.). (2015). *Handbook of socialization: theory and research* (2. Baskı). Newyork: The Guilford Press.

Gülay-Ogelman, H. ve Özyürek, A. (2021). Anne-baba tutum ölçekleri (4-12 yaş): geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası Eğitim Bilim Ve Teknoloji Dergisi*, 7(1), 1-16.

Güleç, H., Köse, S., Güleç, M. Y., Çitak, S., Evren, C., Borckardt, J. ve Sayar, K. (2009). Reliability and factorial validity of the Turkish version of the 20-item Toronto alexithymia scale (TAS-20). *Psychiatry and Clinical Psychopharmacology*, 19(3), 214-220.

Gülpınar, G. C. (2021) *Investigating the relation between maternal childhood traumatic experiences and children's emotion regulation: mediating role of maternal emotion regulation and emotion socialization* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ted Üniversitesi, Ankara.

Gülüm, İ. V. ve Soygüt, G. (2020). Dysfunctional parenting and psychological symptomatology: An examination of the mediator roles of anger representations in the context of the schema therapy model. *Psychological Reports*, 125(1), 110-128. doi:10.1177/0033294120971762

- Hajal, N. J. ve Paley, B. (2020). Parental emotion and emotion regulation: A critical target of study for research and intervention to promote child emotion socialization. *Developmental Psychology*, 56(3), 403-417.
- Håkansson Eklund, J. ve Summer Meranius, M. (2020). Toward a consensus on the nature of empathy: A review of reviews. *Patient Education and Counseling*, 104(2), 300-307. doi:10.1016/j.pec.2020.08.022
- Hasçuhadar, B. (2015). *Okul öncesi dönemdeki çocuklarda ebeveynlik davranışları, duygu sosyalleştirme, hazzı geciktirme, sosyal yeterlilik ve yaratıcılık arasındaki ilişkiler* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Havighurst, S. ve Kehoe, C. (2017). The role of parental emotion regulation in parent emotion socialization: Implications for intervention. *Parental stress and early child development: Adaptive and maladaptive outcomes* içinde (s. 285–307). Cham: Springer International Publishing AG. DOI: 10.1007/978-3-319-55376-4_12
- Hoffart, A., Versland, S. ve Sexton, H. (2002). *Self-Understanding, Empathy, Guided Discovery, and Schema Belief in Schema-Focused Cognitive Therapy of Personality Problems: A Process–Outcome Study*. *Cognitive Therapy and Research* 26, 199–219. <https://doi.org/10.1023/A:1014521819858>
- Hu, Y., Emery, H. T., Ravindran, N. ve McElwain, N. L. (2020). Direct and indirect pathways from maternal and paternal empathy to young children’s socioemotional functioning. *Journal of Family Psychology*, 34(7), 825-835.
- Işık Uslu, A. E., (2016). *Annelerin çocukların duygularına ilişkin inançları ve çocuğun duygu düzenleme becerileri ile annelerin çocuklarıyla duygu içerikli konuşmaları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Jacob, G., Van Genderen, H. ve Seebauer, L. (2015). *Breaking negative thinking patterns: A schema therapy self-help and support book*. West Sussex: John Wiley & Sons.

- Jacob, G., van Genderen, H ve Seebauer, L. (2020). *Mod terapisi: Diğer yollardan gitmek yaşam örüntülerini anlamak ve değiştirmek* (13. Baskı). (N. Azizlerli, M. Soykut, Çev.). İstanbul: Psikonet Yayıncılık. (Orijinal çalışma basım tarihi 2014).
- Jacobs, I., Wollny, A., Seidler, J. ve Wochatz, G. (2021). A trait emotional intelligence perspective on schema modes. *Scandinavian Journal of Psychology*, 62(2), 227-236.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Ataca, B. (2005). Value of children and family change: A three-decade portrait from Turkey. *Applied psychology*, 54(3), 317-337.
- Katz, L. F., Maliken, A. C. ve Stettler, N. M. (2012). Parental meta-emotion philosophy: A review of research and theoretical framework. *Child Development Perspectives*, 6(4), 417-422.
- Kavcıoğlu, F. C. (2011). The role of meta-mood experience on the mood-congruency effect in recognizing emotions from facial expressions (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Kaya-Bican, E. ve Sarıtaş-Atalar, D. (2017). Ana babaların duygu sosyalleştirme uygulamaları ve erken çocukluk döneminde duygusal ve sosyal gelişim. *Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 57(2), 1364-1387.
- Kehoe, C. E., Havighurst, S. S. ve Harley, A. E. (2014). Tuning in to teens: Improving parent emotion socialization to reduce youth internalizing difficulties. *Social Development*, 23(2), 413-431
- Kılıç, Ş. (2014). A better understanding of parental emotional socialization behaviors with an illustrative context/Ebeveyn duygu sosyalleştirme davranışlarının açıklayıcı bir bağlam içinde daha iyi anlaşılması. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 10(2), 511-521.
- Kolen, M. J. ve Brennan, R. L. (2014). *Test equating, scaling, and linking*. (3. baskı). Springer Science + Business Media. <https://doi.org/10.1007/978-1-4939-0317-7>

- Kooraneh, A. E. ve Amirsardari, L. (2015). Predicting early maladaptive schemas using Baumrind's parenting styles. *Iranian journal of psychiatry and behavioral sciences*, 9(2),1-5.
- Laurent, A. A., Miraballes, J. J., Gómez, L. ve Ferreira, A. (2021). The dynamics of early empathy in children: changes according to age and mothers emotional state. *Brazilian Journal of Development*, 7(6), 59575-59598.
- Le, H.-N., Berenbaum, H. ve Raghavan, C. (2002). Culture and alexithymia: Mean levels, correlates and the role of parental socialization of emotions. *Emotion*, 2(4), 341–360. doi:10.1037/1528-3542.2.4.341
- Lerner, H. (2021). *Öfke dansı* (28. Baskı). (S. Gül, Çev.). İstanbul: Varlık Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 2014).
- Li, Y., Costanzo, P. R. ve Putallaz, M. (2010). Maternal socialization goals, parenting styles, and social-emotional adjustment among chinese and european american young adults: Testing a mediation model. *The Journal of Genetic Psychology*, 171(4), 330–362. doi:10.1080/00221325.2010.505969
- Li, D., Li, D., Wu, N. ve Wang, Z. (2019). Intergenerational transmission of emotion regulation through parents' reactions to children's negative emotions: Tests of unique, actor, partner, and mediating effects. *Children and Youth Services Review*. doi:10.1016/j.childyouth.2019.03
- Lobbestael, J., van Vreeswijk, M. ve Arntz, A. (2007). Netherlands Journal of Psychology, 2007, number 3 Shedding light on schema modes: A clarification of the mode concept and its current research status. *Netherlands Journal of Psychology*, 63(3), 69–78. doi:10.1007/bf03061068
- Lobbestael, J., van Vreeswijk, M., Spinhoven, P., Schouten, E. ve Arntz, A. (2010). Reliability and validity of the short Schema Mode Inventory (SMI). *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 38(4), 437-458.

- Lozada, F. T. ve Brown, D. W. (2020). Emotion socialization in the family. *The encyclopedia of child and adolescent development* içinde (s. 1-12). New York: JohnWiley & Sons, Inc. DOI:10.1002/9781119171492.wecad18
- Maçik, D. (2020). Temperament, parenting styles and the intensity of early maladaptive schemas: assessment of correlations in a non-clinical adult group. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 1–15. doi:10.1017/s1352465820000831
- Maçik, D., Chodkiewicz, J. ve Bielicka, D. (2016). Trans-generational transfer of early maladaptive schemas—a preliminary study performed on a non-clinical group. *Current Issues in Personality Psychology*, 4(3), 132-145. doi: 10.5114/cipp.2016.60411
- Malik, S., Batool, N. ve Riaz, M.N. (2021). Mediating role of maladaptive schemas and schema modes between childhood maltreatment and pathological traits in adults. *Journal of Peace, Development & Communication*.05(2), 259-266.
- Mayer, J. D. ve Gaschke, Y. N. (1988). *The experience and meta-experience of mood. Journal of Personality and Social Psychology*, 55(1), 102–111. doi:10.1037/0022-3514.55.1.102
- Mayer, J. D. ve Hanson, E. (1995). Mood-congruent judgment over time. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21(3), 237–244.
<https://doi.org/10.1177/0146167295213005>
- Mayer, J. D. ve Stevens, A. A. (1994). An emerging understanding of the reflective (meta-) experience of mood. *Journal of research in personality*, 28(3), 351-373.
- McHarg, G., Fink, E. ve Hughes, C. (2019). Crying babies, empathic toddlers, responsive mothers and fathers: Exploring parent-toddler interactions in an empathy paradigm. *Journal of Experimental Child Psychology*, 179, 23–37.
doi:10.1016/j.jecp.2018.11.002

- McKee, L. G., Duprey, E. B. ve O’Neal, C. W. (2021). Emotion socialization and young adult internalizing symptoms: the roles of mindfulness and emotion regulation. *Mindfulness*, 12(1), 53-60.
- McKee, L. G., Parent, J., Zachary, C. R. ve Forehand, R. (2018). Mindful parenting and emotion socialization practices: Concurrent and longitudinal associations. *Family process*, 57(3), 752-766.
- Mertens, Y.L., Yilmaz, M. ve Lobbestael, J. (2020). Schema modes mediate the effect of emotional abuse in childhood on the differential expression of personality disorders. *Child abuse & neglect*, 104.
- Meyer, S., Raikes, H. A., Virmani, E. A., Waters, S. ve Thompson, R. A. (2014). Parent emotion representations and the socialization of emotion regulation in the family. *International Journal of Behavioral Development*, 38(2), 164-173.
- Mirabile, S. P., Oertwig, D. Ve Halberstadt, A. G. (2016). Parent emotion socialization and children’s socioemotional adjustment: When is supportiveness no longer supportive? *Social Development*, 27(3), 466–481. doi:10.1111/sode.12226
- Musitu-Ferrer, D., León-Moreno, C., Callejas-Jerónimo, J. E., Esteban-Ibáñez, M. ve Musitu-Ochoa, G. (2019). Relationships between parental socialization styles, empathy and connectedness with nature: Their implications in environmentalism. *International journal of environmental research and public health*, 16(14), 2461-2481.
- Ornaghi, V., Conte, E. ve Grazzani, I. (2020). Empathy in toddlers: The role of emotion regulation, language ability, and maternal emotion socialization style. *Frontiers in Psychology*, 11(586862). 1-11. doi:10.3389/fpsyg.2020.586862
- Öztürk E. (2021). Disfonksiyonel aile modellerinden fonksiyonel aile modeline: ”Doğal ve rehber ebeveynlik stili”. Aile Psikopatolojisi. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri.

- Pala-Sağlam, Ş. (2020). Duyguların Gelişimsel Arka Planı. E. İnan ve E. Yücel (Ed.). *Psikoloji penceresinden duygular: Kuramdan uygulamaya içinde* (s. 143-179). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Pala, Ş. (2020). Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışları ile Çocukların Duyguları Anlama Becerisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Parker, A. E., Halberstadt, A. G., Dunsmore, J. C., Townley, G., Bryant, A., Jr., Thompson, J. A. ve Beale, K. S. (2012). ‘‘Emotions are a window into one’s heart’’: A qualitative analysis of parental beliefs about children’s emotions across three ethnic groups. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 77(3), 1-136.
- Pintar Breen, A. I., Tamis-LeMonda, C. S. ve Kahana-Kalman, R. (2018). Latina mothers' emotion socialization and their children's emotion knowledge. *Infant and Child Development*, 27(3), 1-14. <https://doi.org/10.1002/icd.2077>
- Rief, W., Heuser, J. ve Fichter, M. M. (1996). *What does the Toronto Alexithymia Scale TAS-R measure? Journal of Clinical Psychology*, 52(4), 423–429.
- Roediger, E., Stevens, B. A. ve Brockman, R. (2018). *Contextual schema therapy: An integrative approach to personality disorders, emotional dysregulation, and interpersonal functioning*. New Harbinger Publications.
- Rothenberg, W. A., Weinstein, A., Dandes, E. A. ve Jent, J. F. (2018). Improving child emotion regulation: Effects of parent–child interaction-therapy and emotion socialization strategies. *Journal of Child and Family Studies*. 28(3), 720–731. doi:10.1007/s10826-018-1302-2
- Saldias, A., Power, K., Gillanders, D., Campbell, C.W. ve Blake, R.A. (2013). The mediatory role of maladaptive schema modes between parental care and non-suicidal self-injury. *Cognitive Behaviour Therapy*, 42, 244 - 257.

- Salgó, E., Bajzát, B. ve Unoka, Z. (2021). Schema modes and their associations with emotion regulation, mindfulness, and self-compassion among patients with personality disorders. *Borderline Personality Disorder and Emotion Dysregulation*, 8(1), 1-14. doi:10.1186/s40479-021-00160-y
- Salovey, P., Mayer, J. D., Goldman, S. L., Turvey, C. ve Palfai, T. P. (1995). Emotional attention, clarity, and repair: Exploring emotional intelligence using the Trait Meta-Mood Scale. J. W. Pennebaker (Ed.). *Emotion, disclosure, & health* içinde (s. 125–154). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10182-006>
- Schultz, D., Izard, C. E. ve Abe, J. A. (2005). The emotion systems and the development of emotional intelligence. *Emotional Intelligence*, 51-67.
- Seçer, Z. (2017). Sosyal olarak yetkin okul öncesi çocukların duygu düzenlemeleri ile annelerinin duygu sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1435-1452.
- Siddique, M.P. ve Hanif, R. (2020). Comparison of schema modes in clinical and non-clinical individuals: A preliminary finding. *Global Social Sciences Review*, 11(29), 304-311.
- Sheffield, A., Waller, G., Emanuelli, F., Murray, J. ve Meyer, C. (2005). Links between parenting and core beliefs: Preliminary psychometric validation of the Young Parenting Inventory. *Cognitive Therapy and Research*, 29(6), 787-802.
- Shipman, K. L. ve Zeman, J. (2001). Socialization of children's emotion regulation in mother–child dyads: A developmental psychopathology perspective. *Development and psychopathology*, 13(2), 317-336.
- Song, Q., Smiley, P. A. ve Doan, S. N. (2022). The moderating effect of facial emotion recognition in maternal emotion socialization and child socioemotional adjustment. *Social Development*. Doi: <https://doi.org/10.1111/sode.12593>

- Sosa-Hernandez, L., Sack, L., Seddon, J.A., Bailey, K. ve Thomassin, K. (2020). Mother and father repertoires of emotion socialization practices in middle childhood. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 69(101159), 1-13.
- Soygüt, G. ve Çakır, Z. (2009). The mediating role of the interpersonal schemas between parenting styles and psychological symptoms: a schema focused view. *Turkish Journal of Psychiatry*, 20(2), 144-152.
- Soygüt, G., Çakır, Z. ve Karaosmanoğlu, A. (2008). Ebeveynlik biçimlerinin değerlendirilmesi: Young ebeveynlik ölçeğinin psikometrik özelliklerine ilişkin bir inceleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22), 17-30.
- Soygüt, G., Gülüm, İ. V., Ersayan, A. E., Lobbestael, J. ve Bernstein, D. P. (2021). A preliminary psychometric study of the Turkish Schema mode inventory-forensic (SMI-F). *Current Psychology*, 1-12.
- Soygüt Pekak, G. (2020). Şema Terapi. M. Eskin, Ç. G. Dereboy ve A. N. Karancı (Ed.), *Klinik Psikoloji Bilim ve Uygulama* (s. 505-512) içinde. Türk Psikologlar Derneği Yayınları
- Spinrad, T. L. ve Gal, D. E. (2018). Fostering prosocial behavior and empathy in young children. *Current Opinion in Psychology*, 20, 40–44.
doi:10.1016/j.copsyc.2017.08.004
- Spinrad, T.L., Morris, A.S. ve Luthar, S.S. (2020). Introduction to the special issue: Socialization of emotion and self-regulation: Understanding processes and application. *Developmental Psychology*, 56(3), 385-389.
- Strayer, J. ve Roberts, W. (2004). Empathy and observed anger and aggression in five-year-olds. *Social Development*, 13(1), 1-13.
- Stuart, E. A. (2021). *A Psychometric and Experimental Evaluation of Schema Therapy Assessment Measures* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Murdoch University, Perth.

- Sundag, J., Zens, C., Ascone, L., Thome, S. ve Lincoln, T. M. (2018). Are schemas passed on? A study on the association between early maladaptive schemas in parents and their offspring and the putative translating mechanisms. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 1–16. doi:10.1017/s1352465818000073
- Şendülger, Y. (2021). *The mediating role of schema therapy mode model in the relationship between intolerance of uncertainty and generalized anxiety disorder symptoms* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir.
- Taylor, Z. E., Eisenberg, N., Spinrad, T. L., Eggum, N. D. ve Sulik, M. J. (2013). The relations of ego-resiliency and emotion socialization to the development of empathy and prosocial behavior across early childhood. *Emotion*, 13(5), 822-831.
- Tan, EH; (2017) Examining the influence of parental emotion socialisation and parent emotion regulation on child emotion regulation. (Yayınlanmamış doktora tezi). University College London.
- Thomas, R., DiLillo, D., Walsh, K., & Polusny, M. A. (2011). Pathways from child sexual abuse to adult depression: The role of parental socialization of emotions and alexithymia. *Psychology of Violence*, 1(2), 121-135.
- Uppal, K. K. (2006). The importance of parental socialization and Early Maladaptive Schemas in the development and maintenance of psychological symptoms in young adults (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). California State University, San Bernardino.
- Uslu, A. E. I. ve Turan, F. (2021). Annelerin Çocuklarıyla Duygu İçerikli Konuşmaları: Annelerin Duygulara İlişkin İnançları ve Çocuğun Duygu Düzenleme Becerileri ile İlişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 36(87), 39-62.
- Yap, M. B. H., Allen, N. B., Leve, C. ve Katz, L. F. (2008). Maternal meta-emotion philosophy and socialization of adolescent affect: The moderating role of adolescent temperament. *Journal of Family Psychology*, 22(5), 688–700.

doi:10.1037/a0013104

- Yiğit, İ., Kılıç, H., Guzey Yiğit, M. ve Çelik, C. (2018). Emotional and physical maltreatment, early maladaptive schemas, and internalizing disorders in adolescents: A multi-group path model of clinical and non-clinical samples. *Current Psychology*, 40, 1356–1366. doi:10.1007/s12144-018-0068-4
- Yolalan, H. (2020). *Klinik olan ve klinik olmayan yetişkin örneklerinde algılanan ebeveynlik biçimleri ile depresyon arasındaki ilişkide şema modlarının aracılık rolü* (Yayınlanmamış doktora tezi). Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Young, J. E., Klosko, J. S. ve Weishaar, M. E. (2003). *Schema therapy: A practitioner's guide*. Guilford Press.
- Young, J. E., Klosko, J. S. ve Weishaar, M. E. (2017) 3. basım. In T. Özakkas, (Ed.), *Şema terapi*. T.V. Soylu, Çev.. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Zaki, J. ve Ochsner, K. N. (2012). The neuroscience of empathy: progress, pitfalls and promise. *Nature Neuroscience*, 15(5), 675–680. doi:10.1038/nn.3085
- Warren, H. K. ve Stifter, C. A. (2008). Maternal emotion-related socialization and preschoolers' developing emotion self-awareness. *Social Development*, 17(2), 239–258. doi:10.1111/j.1467-9507.2007.00423.x
- Wong, M. S., Diener, M. L. ve Isabella, R. A. (2008). Parents' emotion related beliefs and behaviors and child grade: Associations with children's perceptions of peer competence. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 29(3), 175-186.

EK 1

Kişisel Bilgi Formu

1. Yaşınız:

2. Eğitiminiz

- Okur-yazar
- İlkokul mezunu
- Ortaokul mezunu
- Lise mezunu
- Yüksek okul veya lisans mezunu
- Lisansüstü mezunu

3. Çalışma Durumunuz

- Çalışıyor
- Çalışmıyor

4. Mesleğiniz:

5. Medeni Haliniz

- Bekar
- Evli
- Ayrılmış veya boşanmış
- Yeniden evlenmiş
- Eşini kaybetmiş

6. Herhangi bir psikiyatrik tanıya sahip misiniz? (evetse yanına tanıyı yazınız)

- Evet.....
- Hayır

7. Sahip olduğunuz çocuk sayısı.....

Aşağıdaki soruları 3-7 yaş arasındaki çocuğunuzu düşünerek yanıtlayınız. Eğer birden fazla bu yaş aralığında çocuğunuz varsa içlerinden yalnızca birini düşünerek yanıtlayınız.

8. Çocuğunuzun yaşı:

9. Çocuğunuzun cinsiyeti

- Kız
- Erkek

10. Çocuğunuzun doğum sırası.....

11. Çocuğunuzun fiziksel veya mental bir tanısı var mı? (varsa yanına tanıyı yazınız)

- Evet
 - Hayır
12. Pandemi nedeniyle son 6 ayda çocuğunuzla geçirdiğiniz zamanda bir değişim oldu mu?
- Birlikte geçirdiğimiz zaman azaldı
 - Birlikte geçirdiğimiz zaman arttı
 - Birlikte geçirdiğimiz zaman değişmedi
13. 3-7 yaş arasında başka çocuğunuz var mı?
14. 3-7 yaş arasında başka çocuğunuz varsa onların yaşını ve cinsiyetini (Kız için K, erkek için E) aşağıdaki boşluğa yazınız (örneğin 4E veya 6K gibi). Yoksa bu soruyu atlayınız.
15. Sosyo-ekonomik durumunuzu nasıl değerlendirirsiniz?
- Alt
 - Alt-Orta
 - Orta
 - Orta-Üst
 - Üst
16. Babanın Yaşı:
17. Babanın Eğitimi
- Okur-yazar
 - İlkokul mezunu
 - Ortaokul mezunu
 - Lise mezunu
 - Üniversite mezunu
 - Lisansüstü mezunu
18. Babanın Çalışma Durumu (Çalışıyorsa mesleğini yanına yazınız)
- Çalışıyor
 - Çalışmıyor
- 19.Çocukluk döneminizin çoğunu kiminle geçirdiniz?
- Anne ve babamla birlikte
 - Yalnızca annemle
 - Yalnızca babamla
 - Diğer (yazınız).....

EK 2

Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği- ÇODBEÖ

Aşağıda günlük yaşamınızda, çocuğunuzla ilişkilerinizde karşılaşılabileceğiniz bazı durumlar maddeler halinde verilmiştir. Her durumun altına da anne-baba olarak gösterebileceğiniz bazı davranışlar sıralanmıştır. Lütfen bu davranışların her birini ne kadar sıklıkla yaptığınızı belirtiniz.

Örneğin, birinci maddede belirtilen durumla ilgili olarak 6 davranış seçeneğinin her birini ne sıklıkla yaptığınızı belirtiniz. Böylece her bir durumla ilgili 6 davranış için de cevap vermiş olacaksınız. Eğer çocuğunuzun daha önce böyle bir durumla karşılaşmadığını düşünüyorsanız, “böyle olsaydı ne yapardım” diye düşünerek yanıtlayınız.

Not: Bu soruları, yukarıda belirttiğiniz çocuğunuzu düşünerek yanıtlayınız.

1) Eğer çocuğum hastalandığı ya da bir yerini incittiği için arkadaşının doğum günü partisine veya oyun davetine gidemiyorsa ve bundan dolayı öfkeli olursa, ben;

	Hiç böyle yapmam	Nadiren böyle yaparım	Belki böyle yaparım	Büyük olasılıkla böyle yaparım	Kesinlikle böyle yaparım
a)Çocuğumu sakinleşmesi için odasına gönderirim.	1	2	3	4	5
b)Çocuğuma kızarım.	1	2	3	4	5
c)Çocuğuma arkadaşları ile birlikte olabileceği başka yollar düşünmesine yardımcı olurum	1	2	3	4	5
d)Çocuğuma partiyi kaçırmayı büyütmemesini söylerim	1	2	3	4	5
e) Çocuğumu, öfkesini ve hayal kırıklığını ifade etmesi için cesaretlendiririm.	1	2	3	4	5
f)Çocuğumu yatıştırırım ve kendini daha iyi hissetmesi için eğlenceli bir şey yaşarım	1	2	3	4	5

2) Eğer çocuğum bisikletinden düşer, onu kırar ve sonra da üzülüp ağlarsa, ben;

	Hiç böyle yapmam	Nadiren böyle yaparım	Belki böyle yaparım	Büyük olasılıkla böyle yaparım	Kesinlikle böyle yaparım
a)Sakin kalırım ve endişelenmem.	1	2	3	4	5
b)Çocuğumu rahatlatır ve kazasını unutmamasını sağlamaya çalışırım.	1	2	3	4	5

c)Çocuğuma aşırı tepki gösterdiğini söylerim.	1	2	3	4	5
d) Çocuğuma bisikletin nasıl tamir edileceğini anlaması için yardımcı olurum.	1	2	3	4	5
e) Çocuğuma böyle bir durumda ağlamanın doğal olduğunu söylerim.	1	2	3	4	5
f)Çocuğuma ağlamayı bırakmasını yoksa bisiklete binmesine izin vermeyeceğini söylerim.	1	2	3	4	5

3) Eğer çocuğum çok değerli bir eşyasını kaybeder ve ağlarsa, ben;

	Hiç böyle yapmam	Nadiren böyle yaparım	Belki böyle yaparım	Büyük olasılıkla böyle yaparım	Kesinlikle böyle yaparım
a)Bu kadar dikkatsiz olduğum ve sonra da ağladığı için keyfim kaçır.	1	2	3	4	5
b)Çocuğuma aşırı tepki gösterdiğini söylerim.	1	2	3	4	5
c)Çocuğuma, henüz bakmadığı yerlere bakmasında yardımcı olurum.	1	2	3	4	5
d) Mutlu şeylerden bahsederek çocuğumun dikkatini başka yöne çekerim.	1	2	3	4	5
e) Ona mutsuz olduğunda ağlamasının doğal olduğunu söylerim.	1	2	3	4	5
f)Dikkatli olmazsan işte böyle olur derim.	1	2	3	4	5

4) Eğer çocuğum iğneden korkuyor ve iğne olma sırasını beklerken titreyip ağlıyorsa, ben;

	Hiç böyle yapmam	Nadiren böyle yaparım	Belki böyle yaparım	Büyük olasılıkla böyle yaparım	Kesinlikle böyle yaparım
a)Ona kendini toparlamasını yoksa yapmaktan hoşlandığı bir şeye izin vermeyeceğimi söylerim (örneğin televizyon izlemek gibi).	1	2	3	4	5
b)Hissettiği korku hakkında konuşması için çocuğumu cesaretlendiririm.	1	2	3	4	5
c)Ona iğne olmayı büyük bir mesela haline getirmemesini söylerim.	1	2	3	4	5

d) Ona ağlayarak bizi utandırmamasını söylerim.	1	2	3	4	5
e) İğneden önce ve sonra onu rahatlatırım.	1	2	3	4	5
f)Çocuğuma ne yaparsa iğnenin daha az acıtacağını anlatırım (örneğin kendini kasmaz veya derin nefes alırsa daha az acıyacağı gibi)	1	2	3	4	5

5) Eğer çocuğum öğleden sonrası bir arkadaşımın evinde geçirecekse ve benim onunla kalamamam onu tedirgin edip üzerine, ben;

	Hiç böyle yapmam	Nadiren böyle yaparım	Belki böyle yaparım	Büyük olasılıkla böyle yaparım	Kesinlikle böyle yaparım
a)Arkadaşlarıyla ne kadar eğlenebileceğinden bahsederek onun ilgisini başka yöne çekmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
b)Arkadaşımın evinde ben yokken tedirgin olmaması için çocuğuma neler yapabileceğini düşünmesinde yardımcı olurum (örneğin en sevdiği kitabımı ya da oyuncuğunu yanında götürmesi gibi)	1	2	3	4	5
c)Çocuğuma aşırı tepki göstermeyi ve bebek gibi davranmayı bırakmasını söylerim.	1	2	3	4	5
d) Çocuğuma, eğer yatışmazsa bundan sonra dışarı çıkmasına izin vermeyeceğimi söylerim.	1	2	3	4	5
e) Çocuğumun tepkileri yüzünden keyifsiz ve sıkıntılı olurum.	1	2	3	4	5
f)Tedirginliği ve keyifsizliği hakkında konuşması için çocuğumu cesaretlendiririm.	1	2	3	4	5

6) Eğer çocuğum arkadaşları ile birlikte yer aldığı bir grup faaliyetinde hata yaptığı için utanır ve ağlamaklı olursa, ben;

	Hiç böyle yapmam	Nadiren böyle yaparım	Belki böyle yaparım	Büyük olasılıkla böyle yaparım	Kesinlikle böyle yaparım
a)Çocuğumu rahatlatır ve daha iyi hissetmesini sağlamaya çalışırım.	1	2	3	4	5
b)Çocuğuma aşırı tepki gösterdiğini söylerim.	1	2	3	4	5
c)Kendimi rahatsız ve utanmış hissedirim.	1	2	3	4	5
d) Çocuğuma kendini toparlamasını yoksa doğruca eve gideceğimizi söylerim.	1	2	3	4	5

e) Çocuğumu yaşadığı utanma hissi hakkında konuşması için cesaretlendiririm.	1	2	3	4	5
f)Çocuğuma alıştırma yapmasında yardımcı olacağımı ve böylece bir dahaki sefere daha iyisini yapacağımı söylerim.	1	2	3	4	5

7) Eğer çocuğum bir müsamere ya da spor faaliyeti nedeniyle seyirci karşısına çıkacağı için çok heyecanlanır ve kaygılanırsa, ben;

	Hiç böyle yapmam	Nadiren böyle yaparım	Belki böyle yaparım	Büyük olasılıkla böyle yaparım	Kesinlikle böyle yaparım
a)Çocuğuma sırası geldiğinde kendini hazır hissetmesi için neler yapabileceğini düşünmesinde yardımcı olurum (örneğin, biraz ısınma yapmak ve seyirciye bakmamak gibi).	1	2	3	4	5
b)Heyecan ve kaygısının geçmesi için çocuğuma rahatlatıcı şeyler düşünmesini öneririm.	1	2	3	4	5
c)Sakin kalırım ve kaygılanmam.	1	2	3	4	5
d) Çocuğuma bebek gibi davrandığını söylerim.	1	2	3	4	5
e) Çocuğuma sakinleşmezse ordan hemen ayrılıp doğruca eve gideceğimizi söylerim.	1	2	3	4	5
f)Hissettiği heyecan ve kaygı hakkında konuşması için çocuğumu cesaretlendiririm.	1	2	3	4	5

8) Eğer çocuğum bir arkadaşından istemediği bir doğum günü hediyesi aldığı için hayal kırıklığına uğramış, hatta kızgın görünüyorsa, ben;

	Hiç böyle yapmam	Nadiren böyle yaparım	Belki böyle yaparım	Büyük olasılıkla böyle yaparım	Kesinlikle böyle yaparım
a)Çocuğuma hayal kırıklığını ifade etmesi için cesaretlendiririm.	1	2	3	4	5
b)Çocuğuma bu hediye onun istediği başka bir şeyle değiştirebileceğini söylerim.	1	2	3	4	5
c)Kaba davranışı yüzünden çocuğuma kızmam.	1	2	3	4	5
d) Çocuğuma aşırı tepki gösterdiğini söylerim.	1	2	3	4	5
e) Çocuğumu arkadaşının hislerine karşı duyarsız olduğu için azarlarım.	1	2	3	4	5

f)Eğlenceli şeyler yaparak, çocuğumun kendisini daha iyi hissetmesini sağlamaya çalışırım.	1	2	3	4	5
--	---	---	---	---	---

9) Eğer çocuğum televizyonda ürkütücü bir program seyrettikten sonra korkuya kapılıp uyuyamıyorsa, ben;

	Hiç böyle yapmam	Nadiren böyle yaparım	Belki böyle yaparım	Büyük olasılıkla böyle yaparım	Kesinlikle böyle yaparım
a)Çocuğumu onu korkutan şey konusunda konuşması için cesaretlendiririm.	1	2	3	4	5
b)Anlamsız hareketinden dolayı çocuğuma öfkelenirim.	1	2	3	4	5
c) Çocuğuma aşırı tepki gösterdiğini söylerim.	1	2	3	4	5
d) Çocuğuma uyuyabilmesi için neler yapabileceğini düşünmesinde yardımcı olurum (örneğin, yatağa bir oyuncak alması, ışığı açık bırakması gibi)	1	2	3	4	5
e) Ona yatağa gitmesini yoksa bundan sonra televizyon seyretmesine hiç izin vermeyeceğimi söylerim.	1	2	3	4	5
f)Çocuğumla eğlenceli bir şeyler yaparak korktuğu şeyi unutması için ona yardımcı olurum.	1	2	3	4	5

10) Eğer parkta çocuklar oyunlarına katılmasına izin vermedikleri için çocuğum ağlamaklı olursa, ben;

	Hiç böyle yapmam	Nadiren böyle yaparım	Belki böyle yaparım	Büyük olasılıkla böyle yaparım	Kesinlikle böyle yaparım
a)Sakin kalırım, keyfim kaçmaz.	1	2	3	4	5
b)Çocuğuma, ağlamaya başlarsa doğruca eve gideceğimizi söylerim.	1	2	3	4	5
c)Çocuğuma, kendini kötü hissettiğinde ağlamasının doğal olduğunu söylerim.	1	2	3	4	5
d) Çocuğumu rahatlatırım ve mutluluk veren şeyler düşünmesini sağlamaya çalışırım.	1	2	3	4	5
e) Çocuğuma başka şeyler yapmayı düşünmesi için yardımcı olurum.	1	2	3	4	5
f)Çocuğuma kendini birazdan daha iyi hissedeceğini söylerim.	1	2	3	4	5

11) Eğer çocuğum diğer çocuklarla oynarken, onlardan biri çocuğumla alay attığı için bir anda titremeye ve gözleri yaşarmaya başlarsa, ben;

	Hiç böyle yapmam	Nadiren böyle yaparım	Belki böyle yaparım	Büyük olasılıkla böyle yaparım	Kesinlikle böyle yaparım
a)Çocuğuma bunu büyütmemesi gerektiğini söylerim.	1	2	3	4	5
b)Canım sıkılır, keyfim kaçar.	1	2	3	4	5
c)Çocuğuma toparlanmasını, yoksa doğruca eve gideceğimizi söylerim.	1	2	3	4	5
d) Diğer çocukların alaylı sözleriyle başa çıkabilmesi için neler yapabileceğini düşünmesinde çocuğuma yardımcı olurum.	1	2	3	4	5
e) Çocuğumu rahatlatırım ve bu keyifsiz olayı unutması için onunla bir oyun oynarım.	1	2	3	4	5
f)Alay edilmenin onu nasıl incittiği hakkında konuşması için çocuğumu cesaretlendiririm.	1	2	3	4	5

12) Eğer çocuğum çevresinde tanımadığı kişiler olduğunda hep utanıyor ve ürküyorsa ya da aile dostları misafiriğe geldiği zaman ağlamaklı olup odasından çıkmak istemiyorsa, ben;

	Hiç böyle yapmam	Nadiren böyle yaparım	Belki böyle yaparım	Büyük olasılıkla böyle yaparım	Kesinlikle böyle yaparım
a)Çocuğuma aile dostlarımızla karşılaştığı zaman daha az korkması için neler yapabileceğini düşünmesinde yardımcı olurum.	1	2	3	4	5
b)Çocuğuma tedirgin hissetmesinin doğal olduğunu söylerim.	1	2	3	4	5
c)Aile dostlarımızla yapabileceğimiz eğlenceli şeylerden bahsederek çocuğumu mutlu etmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
d) Çocuğumun tepkileri yüzünden kendimi sıkıntılı hisseder ve rahatsızlık duyarım.	1	2	3	4	5
e) Çocuğuma oturma odasına gelip aile dostlarımızla beraber oturmak zorunda olduğunu söylerim.	1	2	3	4	5
f)Çocuğuma bebek gibi davrandığını söylerim.	1	2	3	4	5

EK 3

Şema Mod Envanteri- İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları Alt Boyutu

Aşağıda, insanların kendilerini tanımlarken kullanabileceği ifadeler yer almaktadır. Lütfen her bir maddeyi genellikle bunları hangi sıklıkta hissettiğiniz ya da bunlara hangi sıklıkta inandığınız üzerinden derecelendiriniz.

1= Hiçbir zaman ya da neredeyse hiçbir zaman 4= Sık sık 2= Nadiren 5= Çoğu zaman 3= Bazen 6= Her zaman

1. Kendime koyduğum standartları yakalayabilmek adına keyfimden, sağlığımdan ve mutluluğumdan vazgeçerim.
2. Sürekli bir şeyleri başarma ve tamamlama baskısı altındayım.
3. Kendime karşı acımasızım.
4. Kendimi cezalandırmak için canımı acıtmak gibi dürtülerim vardır (Örneğin, kendimi kesmek).
5. Kendimi affedemiyorum.
6. Başıma bir şey geldiğinde insanların bana şefkat göstermesini hak etmiyorum.
7. İnsanlara öfkeleniyorsam kötü biriyimdir.
8. Kötü bir insan olduğum için diğer insanların keyif aldıkları şeylerden kendimi mahrum bırakırım.
9. Çoğu insandan daha fazla sorumluluk sahibi olabilmek için kendimi zorlarım.
10. Hata yapmamaya çalışırım; yaparsam kendimi yer bitiririm.
11. Kendime kızgınım.
12. Kötü bir şey olursa bu benim hatamdır.
13. Hak etmediğimi düşündüğüm için kendimi eğlenceden mahrum bırakırım.
14. Cezalandırılmayı hak ediyorum.
15. Kötü biriyim.

EK 4

Meta-Duygu Özellikleri Ölçeği

Lütfen her bir ifadeyi okuyarak bu ifadelere ne kadar katıldığınızı işaretleyin.

5= Tamamen katılıyorum 4= Biraz katılıyorum 3= Ne katılıyorum, ne katılmıyorum 2= Pek katılmıyorum 1= Kesinlikle katılmıyorum

1. Ne kadar kötü hissedersen hissedeyim, iyi şeyler düşünmeye çalışırım.
2. Eğer insanlar daha az hissedip, daha çok düşünseler daha iyi durumda olurlar.
3. Duygularınıza veya ruh halinize dikkat etmenin değerli olduğuna inanmıyorum.
4. Ne hissettiğime genellikle pek aldırmam.
5. Bazen duygularımın ne olduğunu söyleyemem.
6. Nasıl hissettiğim konusunda nadiren kafam karışır.
7. Hisler, yaşama yön verir.
8. Her ne kadar zaman zaman üzgün olsam da çoğunlukla iyimser bir bakış açım vardır.
9. Üzüntülü olduğum zamanlarda “yaşamdaki güzel şeylerin” birer aldatmaca olduğunu fark ederim.
10. İçten geldiği gibi hareket etmeye inanırım.
11. Nasıl hissettiğimi hiçbir zaman söyleyemem.
12. Benim için hislerimle baş etmenin en iyi yolu, bu hisleri tam olarak yaşamaktır.
13. Keyfimin kaçtığı zamanlarda, kendime yaşamdaki tüm zevkleri hatırlatıyorum.
14. Nasıl hissettiğime bağlı olarak inandıklarım ve fikirlerim sürekli değişiyor gibime geliyor.
15. Bir konu hakkındaki hislerimin çoğunlukla farkındayım.
16. Genellikle nasıl hissettiğim konusunda kafam karışıktır.
17. Kişi asla duyguları tarafından yönlendirilmemelidir.
18. Asla duygularıma teslim olmam.
19. Her ne kadar zaman zaman mutlu olsam da genellikle karamsar bir bakış açım vardır.
20. Duygularım konusunda kendimi rahat hissedirim (müsterihimdir).
21. Nasıl hissettiğime oldukça dikkat ederim.
22. Hislerimi anlamlandıramıyorum.
23. Hislerime çok dikkat yöneltmem.
24. Sıklıkla hislerim hakkında düşünürüm.
25. Çoğunlukla hislerim konusunda çok netimdir.
26. Ne kadar kötü hissedersen hissedeyim, keyifli şeyler düşünmeye çalışırım.
27. Hisler, insanların sahip olduğu zayıflıklardır.
28. Çoğunlukla bir konu hakkındaki hislerimin ne olduğunu bilirim.
29. Duygularınız hakkında düşünmek genellikle boşa zaman harcamaktır.
30. Tam olarak nasıl hissettiğimi, neredeyse her zaman bilirim.

EK 5

Kişiler Arası Tepkisellik Ölçeği

Aşağıdaki ifadeler sizin çeşitli durumlardaki duygu ve düşüncelerinizi irdeler niteliktedir. Cevaplamadan önce her bir maddeyi dikkatlice okuyarak sizin için en uygun cevabı vermeye özen gösteriniz.

1= beni hiç tanımlamıyor 2= beni çok az tanımlıyor 3= beni kısmen tanımlıyor 4= beni oldukça tanımlıyor 5= beni tamamen tanımlıyor

1 2 3 4 5

1. Başıma gelebilecek şeyler hakkında düzenli olarak gündüz rüyası görür hayal kurarım.
2. Sık sık benden daha talihsiz insanlara karşı hassasiyet ve şefkat duyguları taşıyorum.
3. Bazen olayları “başkalarının” bakış açısından görmekte zorluk çekiyorum.
4. Bazen diğer insanlar problem yaşadıklarında onlar için çok fazla üzülüyorum.
5. Bir romandaki karakterlerin duygularından gerçekten önemli ölçüde etkilenirim.
6. Acil durumlarda heyecanlanırım ve kendimi kötü hissederim.
7. Bir film veya oyun seyrederken genellikle objektif olurum ve kendimi ona tamamen kaptırmam.
8. Uzlaşmaya dair bir karar vermeden önce, olayı herkesin açısından görmeye çalışırım.
9. Birisinin zaafından faydalandığını görürsem, ona karşı bir tür korumacı tavır alırım.
10. Bazen çok duygusal bir durumun ortasında kaldığımda kendimi çaresiz hissederim.
11. Bazen olayların arkadaşlarımla gözünde nasıl gözüktüğünü hayal ederek onları daha iyi anlamaya çalışırım.
12. Bir film ya da güzel bir kitaba kendimi kaptırmam benim için ender rastlanan bir durumdur.
13. Birini acı çekerken gördüğümde, sakın kalmaya çalışırım.
14. Diğer insanların talihsizlikleri genelde beni çok fazla rahatsız etmez.
15. Bir şey hakkında haklı olduğuma eminsem diğer insanların tartışmalarını dinleyerek vakit kaybetmem.
16. Bir filmi veya oyunu seyrettikten sonra, kendimi karakterlerden biriymiş gibi hissederim.
17. Gergin duygusal bir durumun içinde olmak beni korkutur.
18. Birine adaletsiz davranıldığını gördüğümde, bazen onlara çok fazla acımam.
19. Genellikle acil durumlarla baş etmede kendimi oldukça etkili bulurum.
20. Sıklıkla gördüğüm şeylerden oldukça etkilenirim.
21. Her sorunun iki yönü (tarafı) olduğuna inanır ve onların her ikisini de görmeye çalışırım.
22. Kendimi oldukça yumuşak kalpli bir insan olarak tanımlayabilirim.
23. İyi bir film seyrettiğimde, kendimi kolaylıkla bir baş karakterin yerine koyabilirim.
24. Acil durumlarda kontrolümü kaybetme eğilimindeyim.
25. Birine kızdığımda, genellikle bir süre için kendimi onun yerine koymaya çalışırım.
26. İlginç bir hikâye veya roman okuduğumda eğer hikayedeki olaylar benim başıma gelirse kendimi nasıl hissedeceğimi hayal ederim.
27. Zor bir durumda yardıma ihtiyacı olan birini gördüğümde kendimi kaybederim (harap olurum).
28. Birini eleştirmeden önce, eğer onun yerinde olsaydım nasıl hissedeceğimi hayal etmeye çalışırım.

EK 6**Toronto Aleksitimi Ölçeği**

Lütfen aşağıdaki maddelerin sizi ne ölçüde tanımladığını işaretleyiniz.

	Hiç bir za ma n	Nadi ren	Ba zen	Sık sık	H er za ma n
1. Ne hissettiğimi çoğu kez tam olarak bilemem.	1	2	3	4	5
2. Duygularım için uygun kelimeleri bulmak benim için zordur.	1	2	3	4	5
3. Bedenimde doktorların bile anlamadığı duyular oluyor.	1	2	3	4	5
4. Duygularımı kolayca tanımlayabilirim.	1	2	3	4	5
5. Sorunları yalnızca tanımlamaktansa onları çözümlmeyi yeğlerim.	1	2	3	4	5
6. Keyfim kaçtığımda, üzgün mü, korkmuş mu yoksa kızgın mı olduğumu bilemem.	1	2	3	4	5
7. Bedenimdeki duyular çoğu kez kafamı karıştırır.	1	2	3	4	5
8. Neden öyle sonuçlandığımı anlamaya çalışmıyorsunuz, işleri olurlarına bırakmayı yeğlerim	1	2	3	4	5
9. Tam olarak tanımlayamadığım duygularım var.	1	2	3	4	5
10. İnsanların duygularını tanıması zorunludur.	1	2	3	4	5
11. İnsanlar hakkında ne hissettiğimi tanımlamak benim için zordur.	1	2	3	4	5
12. İnsanlar duygularım hakkında daha çok konuşmamı isterler.	1	2	3	4	5
13. İçimde ne olup bittiğini bilmiyorum.	1	2	3	4	5
14. Çoğu zaman neden öfkeli olduğumu bilmem.	1	2	3	4	5
15. İnsanlarla, duygularından çok günlük uğraşları hakkında konuşmayı yeğlerim.	1	2	3	4	5
16. Psikolojik dramalar yerine eğlence programları izlemeyi yeğlerim.	1	2	3	4	5
17. İçimdeki duyguları yakın arkadaşlarıma bile açıklamak bana zor gelir.	1	2	3	4	5
18. Sessizlik anlarında bile kendimi birisine yakını hissedebilirim.	1	2	3	4	5
19. Kişisel sorunlarımı çözerken duygularımı incelemeyi yararlı bulurum.	1	2	3	4	5
20. Film ya da tiyatro oyunlarında gizli anlamlar aramak, onlardan alınacak hazzı azaltır.	1	2	3	4	5

EK 7

Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 21.04.2022-121554

1993

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
Akademik Değerlendirme Koordinatörlüğü

Sayı : E-62310886-605.99-121554

Konu : Çiğdem Emir'in Etik Onay Başvurusu
Hk.

21.04.2022

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 06.04.2022 tarih ve 117439 sayılı yazınız.

Enstitünüz Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Çiğdem Emir'in, Öğretim Görevlisi Dr. Bilgesu Atılğan'ın danışmanlığında yürüteceği "Annelerin Duygu Sosyalleştirme Tepkilerinin İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları, Meta Duygu Özellikleri ve Empati ile İlişkisinin İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tez çalışması değerlendirilmiş ve bilgilerinize ekte sunulmuştur.

Prof. Dr. M. Abdülkadir VAROĞLU
Kurul Başkanı

Ek: Değerlendirme Formu

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSA4VDS08P

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/baskent-universitesi-ebys>

Baskent Üniversitesi Bağlıca Kampüsü Fatih Sultan Mahallesi Eskişehir Yolu 18. Km 06790
Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Bilgi için: Gamze SONBAY
Koordinatör

Telefon No:0 312 246 67 40 Faks No:0 312 246 66 05
e-Posta:adk@baskent.edu.tr İnternet Adresi:www.baskent.edu.tr
Kep Adresi:baskentuniversitesi@hs02.kep.tr

Telefon No: 246 66 66 / 2078

Sayı : 17162298.600-95
Konu : Tez Çalışması

15 NİSAN 2022

İlgili Makama

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Çiğdem Emir'in, Öğretim Görevlisi Dr. Bilgesu Atılğan'ın danışmanlığında yürüteceği "Annelerin Duygu Sosyalleştirme Tepkilerinin İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları, Meta Duygu Özellikleri ve Empati ile İlişkisinin İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tez çalışması değerlendirilmiş ve yapılmasında bir sakınca olmadığı tespit edilmiştir.

Bilgilerinize saygılarımızla sunarız.

Başkent Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler ve Sanat Araştırma Kurulu

Ad, Soyad	Değerlendirme	İmza
Prof. Dr. M. Abdülkadir Varoğlu	Olumlu/Olumsuz	
Prof. Dr. Kudret Güven	Olumlu/ Olumsuz	
Prof. Ali Sevgi	Olumlu/Olumsuz	
Prof. Dr. Işıl Bulut	Olumlu/Olumsuz	
Prof. Dr. Sadegül Akbaba Altun	Olumlu/ Olumsuz	
Prof. Dr. Can Mehmet Hersek	Olumlu/ Olumsuz	
Prof. Dr. Özcan Yağcı	Olumlu/ Olumsuz	

Prof. Dr. Sadegül Akbaba Altun, Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Çiğdem Emir'in, Öğr. Gör. Dr. Bilgesu Atılgan'ın danışmanlığında yürüteceği "Annelerin Duygu Sosyalleştirme Tepkilerinin İşlevsel Olmayan Ebeveyn Modları, Meta Duygu Özellikleri ve Empati ile İlişkinin İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tez çalışması yapılabileceğinin; araştırmada kullanılan ölçek sahiplerinden izin alınması gerektiğini belirtmişlerdir.